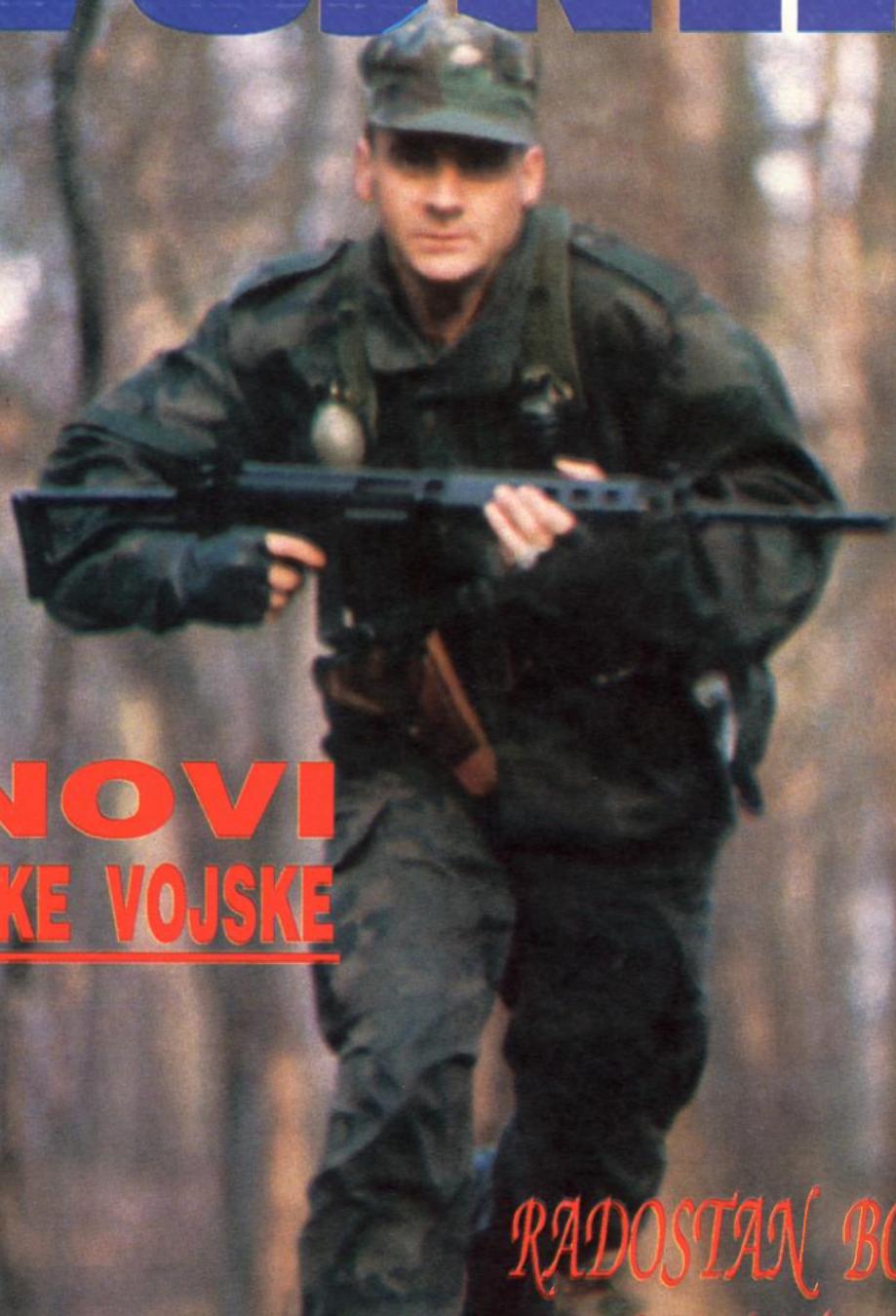


Broj 2, Godina I, Prosinc 1991, Zagreb, Cijena 50 D

HRVATSKI VOJNIK



**ČINOVI
HRVATSKE VOJSKE**

*RADOSTAN BOŽIĆ
I SRETNA NOVA GODINA!*

HRVATSKA VOJSKA U 1992.

Hrvatska Badnja noć

Zašto sam zanijemio u mraku na cesti
kada su me pitali kamo to bitam?
I tko sam zapravo? Jesam li ovaj ili
onaj iz tog redoslijeda Zaharijā,
Krstiteljā, Šimunā... ili u samom
početku već nevjerni onaj učenik...
Jesam li podanik Herodov koji se tješi
i noćas Tvojim naukom: Caru carevo,
a Bogu Božje... Jesam li?

Zašto sam zanijemio uz vatru koja mi
noćas otkriva i obriše svega što slijedi:
kolež, rešetke, postaje na usponu
od kolijevke do Brda na kojem se ima
ispuniti ono što ima.

Napokon: zašto i noćas okljevam?
Zašto bitam tebi da Te pozdravim
sporednim putovima našega života?
A tako bijedoh biti jedan od onih
koji otidose i pronađoše Mariju,
Josipa i Tebe u jaslama. Tebe.

Na dobro došao Dijete, Gospode,
Bože! Na dobro došao u narod Hrvata!
U ovo sumorno doba potkraj stoljeća.
U zemlju posutu crvenim, bijelim i
plavim trnjem iz kojeg će ove iste
ruke koje Ti mašu u slavu Tvoga rođenja
isplesti krunu trnovita tropleta.

I ja Ti domabujem Dijete u ovoj noći
prestrašen od svega što ima doći:
ustrašen od mača što bjelasa dok Te
Mačka privija na grudi i bježi u zemlju
tuđinsku.

U zemlju iz koje će Bog, jer mu ništa
nije nemoguće, dozvati Sina svoga.

A dote: »...kuknjava i plač gorak;
Rađela oplakuje sinove svoje i neće
da se utješi jer više ih nema.«

Ivan Tolj

HRVATSKI VOJNIK

GLASILO
MINISTARSTVA
OBRANE
REPUBLIKE
HRVATSKE

Glavni i odgovorni
urednik:
Stjepan Adanić

Uređuje kolegij uredništva
Ministarstva obrane
Republike Hrvatske

Grafičko-tehničko
uređenje:
*Grafičko-tehnička redakcija
Hrvatska tiskara KTS*

Tisk:
Hrvatska tiskara, Zagreb

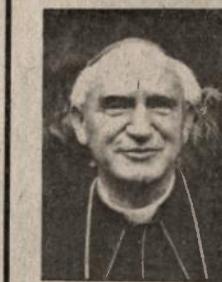
Adresa uredništva:
Gajeva 30, Zagreb
Telefon/telefax: 451-852



KAZALO

GOVOR VRHOVNOG ZAPOVJEDNIKA HRVATSKE VOJSKE DR. FRANJE TUĐMANA

5



KARDINAL
FRANJO
KUHARIĆ



DR. IVAN
KOSTOVIĆ,
ZAMJENIK
ZAPOVJEDNIKA
GLAVNOG
STOŽERA
SANITETA

BOŽIĆNA I NOVOGODIŠNJA POSLANICA 11

HRVATSKI SANITET

30



ZAGREPČANI BRANE SUNJU

8-9

POBJEDONOSNO KROZ STOLJEĆA

39-40

HRVATSKO VOJNO NAKLADNIŠTVO

41-42

PSIHO LOŠKA PRIPREMA BORACA

3

NAŠA GARDA
I.B

TOMISLAV
KIRIN



NAŠA GARDA
I.B



NAŠA GARDA
LUDIJA
BAĆIĆ
I.B



I.B
NIKO

ČUVAJ NAS HRVATSKA VOJSKO

V A M A

Vama neustrašivi borci što branite starce i djecu. Vama što polazete svoje živote na oltar domovine Hrvatske. Vi neustrašivi ljudi s kru-

nicom oko vrata i s crnom trakom s Hrvatskim grbom oko glave. Obranite našu Hrvatsku domovinu!

Irena Dujmić

NE ŽELIM

Ne želim više vidjeti te spaljene i uništene kuće. Ne želim više vidjeti avione koji bacaju bombe na naše prelijepе gradove! Ne želim više bježati u podrume i skloništa! Ne želim čuti da još traje rat! Poručujem onima koji su pokrenuli rat da ga zaustave, jer Hrvatsku ionako neće dobiti! Sirene su se oglasile i u Zagrebu, već više puta. Svi očekujemo nestrpljivo završetak tog groznog rata. Znam, uskoro će se u svakom selu, u svakom gradu u cijeloj Hrvatskoj upaliti svjetlo, otvoriti ćemo širom prozore i prozračiti naše zaborikadirane stanove i živjeti ćemo opet sretno.

MAJA ZEBEC, 5.a raz.

MOLITVA

Bože, pomozi svoj djeci da se vrate u svoje gradove i sela! Čuvaj moga tatu i brata kad su na zadatku za Domovinu. Bože, molim te usliši moju molitvu!

ANA HERCEG



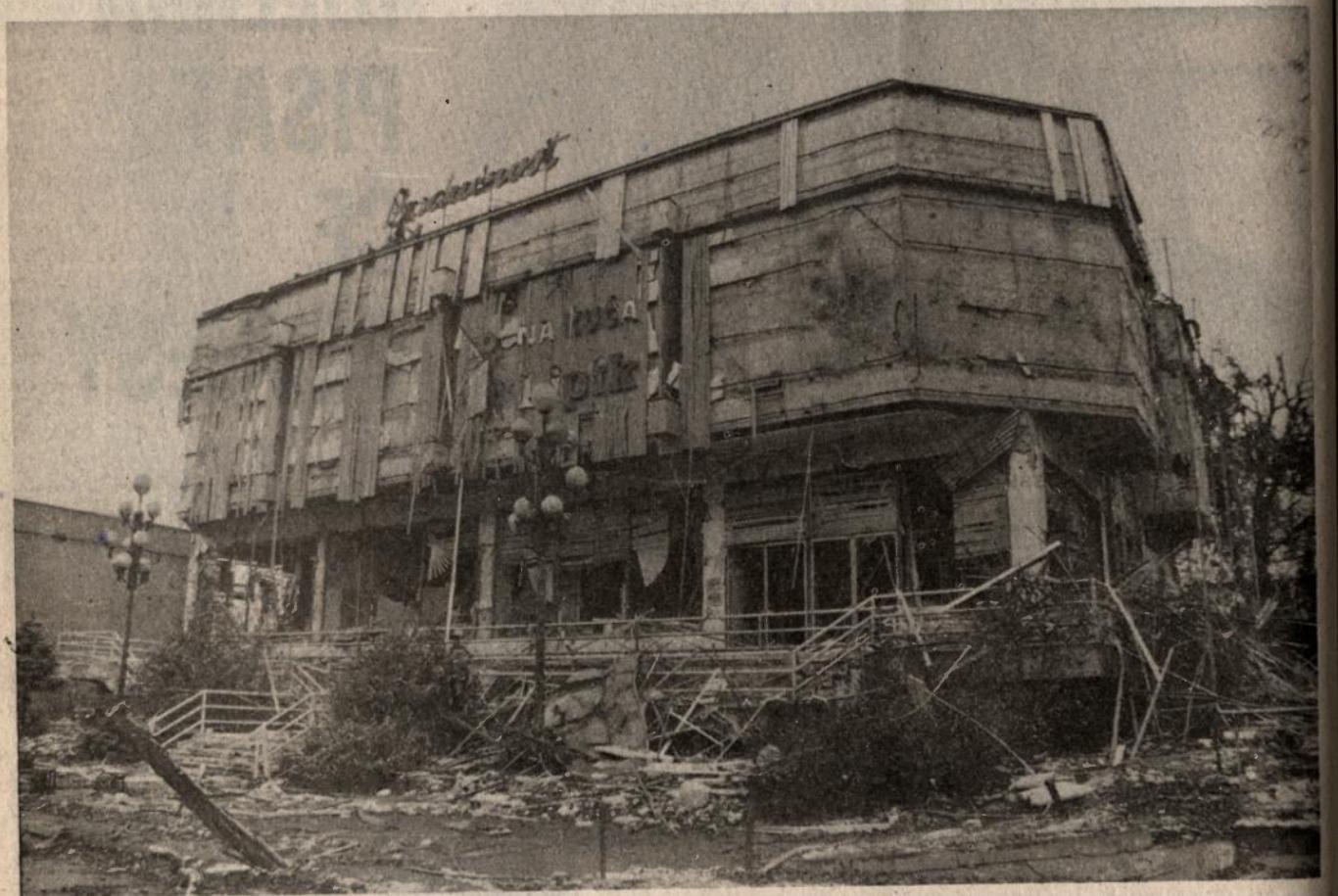
O VAŠIM JUNAČKIM DJELIMA PISAT ĆE POVIJEST

Govor vrhovnog zapovjednika Hrvatske vojske dr. Franje Tuđmana prilikom posjeta bojni »Zrinski Frankopan«

Junaci, prvi put u povijesti imamo svoju vojsku, a vi ste njezin prvi odred. Za vaša junačka djela zna se samo dijelom u javnosti, ali znate se, pisat će o njima povijest. U razdoblju smo možda završetka rata, ali i u najtežim danima da ga dovršimo, da oslobođimo posljednji kutak naše domovine. Koliko znam, iz svih ste krajeva Hrvatske; ne samo vi iz domovine, nego i vi koji ste bili i rastjerani i rasejeni iz Hrvatske širom svijeta. Budite dostojni svojih predaka koji su ginuli za slobodu Hrvatske, ali nisu dočekali svoju slobodu i samostalnost. Mi je ostvarujemo i za nekoliko dana Hrvatsku će priznati i svijet. U ovim danima rata izvršite svoje zadatke, ali molim vas, kao što ste junaci u izvršavanju zadaća, borbenih zadaća, budite primjer i u vladanju hrvatskih vojnika. Ne dopustite da bude ikakvih izgreda. Baš zato što ste poseban odred hrvatske vojske,

morate biti u tom smislu i primjer u svakom pogledu, vladanju odnosa prema narodu, prema ljudima, prema vlastima. To je naša vlast koju izgradujemo, a vi, kao oružani odred te vlasti, morate biti u svakom pogledu uzor i morate zračiti novim duhom hrvatske svijesti, duhom jedinstva oružanih snaga i naroda. Hvala vam za sve što ste učinili i želim vam mnogo sreće u daljnjoj borbi za konačno oslobođenje svake stope hrvatske zemlje. Živeli!

ČEDO, NIKAD VIŠE U LIPIK



Slikoviti slavonski gradić Lipik, nedavno oslobođen, posjetili su naši reporteri

Putnik namjernik prijašnjih se zima rado zadržavao u Lipiku. Mogao je uživati u lipičkim toplicama poznatim još iz antičkih vremena, jahati lipicanere, osvježiti se čašom Lipičkog studenca, ili, jednostavno, šetati lipičkim parkom. Europski štih i duh davno prohujalih stoljeća osjećao se na svakom koraku. A danas? — Što nije srušeno, spaljeno je. Što nije spaljeno, to je porušeno. Što nisu srušile

granate, minirano je. Plastično sliku današnjeg Lipika opisuje Riba, jedan od zapovjednika lipičkoga ratišta.

Da bi se stiglo do Lipika, dolazak valja najaviti još u Zagrebu i dopuštenje dobiti u zapovjedništvu i — obilazak terena može početi. Na zapadnoslavonsko, jedno od najmladih bojišta u Hrvatskoj, stiže se prelaskom rijeke Ilove. Promatraljući bjelinu, nekad pitome, slavonske ravnice na trenutke se zaboravlja da je rat i prijelaz u

ratnu zonu gotovo je neprimjetan. U stvarnost vraća prva kontrola dokumenata i vozila, ali tišina i bjelina još kilometrima jedina su nam pratrna.

No, slika se mijenja. Umjesto seoske zimske idile — pustoš. U Kukunjevcu smo, nedavno osvojenom četničkom uporištu. Selo je gotovo posve prazno. Nigdje ni »žive duše«. Iz napuštenih i ruševnih, nekad bogatih kuća, tek povremeno provire hrvatski vojnici. Čuvaju

osvojeno i brinu za stoku što napuštena luta dvorištima. Naši nam vodiči putem tumače kako je cijelo područje u nedavnoj akciji očišćeno od neprijatelja. Detonacije, pak, koje su nam sve bliže kao da demantiraju njihove tvrđnje.

— Tutnjava vam je pouzdan znak da smo blizu Lipiku — hladnokrvno objašnjava Kobra, zapovjednik Jedinice za specijalne namjene MUP-a, »mozak« i koordinator sjajne akcije »Škorpion« kojom je oslobođen Lipik. (grad je i dalje na dometu teškog neprijateljskog oružja, pa je dan bez granata pravo čudo, a nikada ne možeš očekivati gdje će pasti, tvrdi Kobra dok čekamo da se suluđe »topdžije« ispucaju. Pričamo o akciji. »Probijanje do Lipika trajalo je devet dana, a u grad je prva ušla moja jedinica i 24 sata držala položaje dok se nisu pojavili gardisti. — prisjeća se. »Da bi se mogla shvatiti težina i uspješnost ove akcije, treba znati da je očišćena obrambena linija jako duga. Naime, sela se uz cestu protežu i po nekoliko kilometara«, dodaje riječki dobrovoljac Željko Mateša.

Otkako se malo-pomalo povlače rezervisti banjolučkoga korpusa, četnici (iako dobro naoružani jugooružjem) ne usuduju se više u pješačke napade. Neposredno prije akcije »Škorpion« Lipik je pretrpio te-

žak minobacački napad. Uspješna ih je obrambena akcija potjerala sve do Bijelih stijena, nažalost, ne dovoljno daleko. Tako tek sada Lipik trpi pravu topničku osvetu. Granate bez reda i vremenskog pravila zasipaju grad. »Ma kad »Čedo« ide pišat' ispali dva-tri projektila«, smiju se mupovci.

Razgovor nam prekida — tišina. Artillerijski je napad prestao, ulazimo u grad. Umjesto lječilišta, dječjeg doma, robne kuće, hotela, crkve, kuća... dočekuju nas ruševine. Od bogate, svjetski poznate ergele ostao je tek jedan jedini, malen, kržljav, neuhranjen lipicaner. Ostali su konji, doznajemo, pobijeni ili zapaljeni. Stoga već danima prikolice odvoze lešine. Bazeni se ne mogu prepoznati. Pretvoreni su u gomilu cigala i kamenja. Dječji dom više ne postoji. Crkva je sravnjena sa zemljom. Nabranje ruševina moglo bi se nizati u nedogled.

S nevjericom promatramo što sve ljudska ruka može učiniti! »Svaka je vojska puno opasnija kad se povlači nego kad osvaja. Svjesna da gubi, uništava sve ispred sebe i iza sebe« — komentira Kobra. Ali, dodajemo, vojska ipak zvuči ljudski, a Lipik su razrušile divlje horde.

Obilazimo dalje. Kroz rupe na starinskim, debelim zidovima bolnice može proći vozilo.



U lipičkom parku tek poneko stablo još стоји uspravno. Zgrozili smo se nad divljaštvom kad smo shvatili da je drveće koje je preživjelo granate, sasjećeno motornom pilom bez ikakva razloga. Kakvi su to neljudi tutoj ovim gradom, pitamo.

»Očito je da se oni nisu misili zadržavati. Da su to mislili, gledali bi da si pripreme nekakav normalan život. Ali, to im nije bio cilj. Poput životinja su i spavalji i jeli. Udeš tamо gdje su boravili, kao da udeš u svinjac. Cilj im je bio porušiti i oplaćkati. Odvozili su sve što im je bilo pri ruci«, priča Riba.

Premda je već danima slobodan, Lipikom se neupućenom nije pametno kretati bez pratnje. U povlačenju četnici su za sobom ostavili minska polja, a dvorišta i ono što je od parkova ostalo prepuno je neeksploiranih projektila. Još uvijek su svaki ostavljeni automobil, svaka kuća sumnjivi: možda je baš tu postavljen eksploziv. Jedino su ceste koliko-toliko razminirane.

Stoga i kad nije napad, kad se ne ide u akciju, opuštanja nema. Za hrvatske ratnike neće odmora biti ni za Božić. Umjesto radosti, u borcima se budi strepnja od mogućih neprijateljskih letećih čestitaka. Kao i uvijek dosad, najžešći su napadi bili baš onda kad je civiliziranost nalagala, barem prešutno, primirje.

»Ma, najveći blagdan bit će mi kad Hrvatska bude potpuno slobodna. A dečki se znaju moliti. Tako će se pomoliti i za Božić i nastaviti ratovati. Pa, uostalom, Bog je tamo gdje god ga spomeneš, a ne samo u katedrali«, smatra Kobra. Premda, naizgled, grubo tvrde kako na ratištu nema blagdana i kako su izgubili vremensku orientaciju, božićno je druze već pripremljeno. Doduše, u podrumu je, ali i tu će donijeti barem dio tople kućne atmosfere.

S danom što se bliži kraju, tonući u sumrak, i naš obilazak zapadnoslavonskog ratišta je završen. Iza sebe ostavljamo ruševine i zgarišta sablasno zaogrnutu u bjelinu, a hrvatskim braniteljima želimo što mirniju noć.

V. T.

ZAGREPČANI BRANE SUNJU

Obilazeći sunjsko ratište reporter »Hrvatskog vojnika« upoznao je Slobodana Praljka, hrvatskog Hemingwaya, Svena Lastu i mnoge druge hrvatske ratnike.

Posavina Sunja. Mjesto koje je prije II. svjetskog rata bilo poznato po brojnim obrtničkim radnjama, da bi tijekom vladavine crvene nemani palo u zaborav i prosječnost. Udaljeno je samo sat vožnje, južno od Siska. Bilo je ovo sve što sam znao o Sunji prije nego što sam dobio zadatku da odem tamu i pokušam dozнати nešto o životu i navikama hrvatskih boraca na ovom ratištu. Jutarnji polazak iz Zagreba, koji polako zaboravlja uzbune za zračnu opasnost, pa preko Siska koji je upravo na udaru četničke artiljerije iz Petrinje. Približavamo se Sunji, ali prvo moramo prijeći Savu koja se lijeno vuče Posavinom. Most nam neće biti od velike koristi, jer ga trenutno kontrolira okupator, pa je sada njegovu ulogu preuzeala skela koja Savom više ne šeće čeličnom sajalom, već to radi omanji brod »Bizon«. Prije same skele prolazimo selom Čigoč, čije mi ime zvuči tako poznato. Pa da, ovdašnji seljaci poznati su čak u Evropi, ugostili su najviše roda na krovovima svojih kuća. Gostoljubivi su ovi Posavci. Eto nas i pred skeлом... prva upoznavanja s gardistima. Čim smo stupili na skelu, slijedi, kako kažu, obavezano pitanje: Znate li plivati? Ako ne znamo, teško nama, dodaju, jer bude li skela pogodena, jedini izlaz iz Sunje je plivanje preko nabujale Save. Smisao za humor zadržan je i u ova teška ratna vremena.

Raspitujemo se za put do sunjskog Komandnog štaba, gdje imamo dogovoren susret s mjesnim zapovjednikom. A tamo nas čeka pravo iznenadjenje. Kao komandant dočekuje nas glavom i bradom Slobodan Praljak, čovjek koji je završio dva fakulteta, ali mnogo poznatiji kao filmski redatelj.

Od gardista doznađemo da ga zovu i hrvatski Hemingvej. Impozantna figura, pomalo vojnički strog, poziva nas na prvu jutarnju kavu. U razgovoru doznađemo da je ovamo stigao prema vlastitoj želji u planinarskom odjelu, a već nakon nekog vremena, preuzeo je zapovjedanje obranom Sunje. A tu su obranu pohvalili i najviši organi vlasti Republike Hrvatske, jer za cijelo vrijeme rata nije izgubila ni pedalj zemlje. Bez imalo sumnje i nesigurnosti gardisti ponavljaju da će tako i ostati. Ovdanski gardisti imaju beskrajno povjere-

nje u svoga zapovjednika. A kako se to povjerenje stječe, najbolje govori slijedeća crtica iz života. Nije ništa neobično da u jeku najžešćih pješačkih napada naši borci ostanu bez streljiva. Gospodin Praljak tada bez dvoumljenja uskaće u svoja kola i svojim borcima na prvim borbenim linijama odnosi prijeko potrebnu municiju. Od gospodina Praljka krećemo prema središtu mesta. Na prste se mogu nabrojiti kuće koje nisu osjetile bijes i zloču topnja s obližnjih brda. U glavnoj ulici crkva, ali ova, kao i mnoge u Hrvatskoj, bez tornja, uništena krovom s mnogobrojnim rupama. Idemo dalje prema prvoj liniji obrane Sunje, mjestu gdje su i najžešći pješački napadi, točnije prema željezničkom postaji i »Hotelu Propuh«. Dobro ste pročitali, prema



»Hotelu Propuh«, kako su nekadašnji hotel krstili gardisti zbog brojnih rupa i rupetina. Od željezničke stanice ostali su samo goli zidovi, a gardisti još uvjek prepričavaju kako je jedne noći gorjela i sjećaju se panike među »čedama«, kada su natjerani u bezglav bijeg iz sada oronula zdanja. Iznenada na ulazu jednog bunkera ugledao je jedno vrlo poznato lice – Svena Lastu. Poznati hrvatski glumac, čovjek koji je dobrano zakoracio u šestu deceniju života, preživio dva srčana udara i kojemu je ovo već drugi rat. Gardisti dodaju kako je on najpoznatiji protusnajperist i biciklist u Sunji. Biciklist stoga što na položaj odlazi bicikлом iako meci znaju zazujati tik pored njega. Sam kaže da se mnogo više boji pada s bicikla negoli metka, jer lako je zamisliti kaku bi buru oduševljenja izazvao jedan njegov pad. Gardisti namiguju i šapču kako su se u to već imali prilike uvjeriti. Pored svojih snajperskih vrijednosti Lasta ima još jednu itekako važnu, onu ljudsku. Koliko je samo putom pričom i beskrajnim strpljenjem razbijao onaj početnički strah među ovim momcima na prvim linijama. Koliko je puta napunio automobile čokoladom iz vojničkih porcijskih i dijelio ih sunjskim klincima koji su ondje ostali. Ovaj čovjek polako, ali sigurno ulazi u legendu Sunje, ali i mnogo šire. Inače, borac koji je pored gospodina Laste sudjelovao u dva rata jest i gardist s ratnim imenom »Luda Glava«. Slovenac koji se nakon završetka sedmodnevnog slovenskog rata bez dvoumljenja zaputio

put Sunje i tu bio među prvima. Put nas dalje vodi do sunjske policijske stanice. Nova pozananstva. Upoznajemo Dugog koji je napustio svoju Stazu, jer je spaljena u divljačkom nasrtaju četnika. Svoju baku nosio je na rukama – desetak kilometara, i svako malo zaštakivao da se osvrne gori li kuća pred kojom se uzdiže visoki jablan. Pri jednom takvom osrvetu ugledao je plamene jezičike koji su gmizali uz samo jablanovo granje. Sljedeće pozananstvo i još jedna priča. Priča o momku koji je proveo punih 65 dana u zloglasnom kninskem zatvoru gdje ga je bez imalo milosti krvnički udarala njegova školska kolegica iz iste klupe. Sve ovo nije ga pokolebal da ubrzo nakon izlaska iz zatvora stane na prve linije obrane ovog mesta.

Inače, dečki koji brane ovo mjesto, uglavnom su Sunjani i Zagrepčani. Zagrepčani se nisu dvoumili kad su svoje relativno mirne domove trebali zamjeniti za više nego opasne bunkere. A imena tih bunkera i posada opet je priča za sebe. Tako ćete pored već spomenutog »Hotela Propuh«, naići i na »Maksimirске legionare«, »Strumpfove«, »Šarene pidžame«, »Olinjale štakore«, »Vozače nebeskih ventilatora« ili »Zelene zmajeve«. A jednu posadu, jednu tvrdavu, Leteču tvrdavu B 52, ostavio sam kao priču za sebe. Na čelu te tvrdave stajao je čovjek imenom Kosta. Sam gospodin Praljak rekao je jednom kako je pri prvom susretu s njim video hrvatsku pobjedu. A bio je pomalo »buntovnik bez razloga«. Ali krenimo

od početka. Roden je u Sunji. Jedno je vrijeme izbivao, a već prvi dan rata opet se našao među svojima. Prijе otprilike desetak dana u onoj razrušenoj mjesnoj crkvi s početka priče, uz prisutnost gardijskih svatova, svojoj je izabranici izrekao ono sudbonosno »da«. Kako je imao ratno ime Perha, vrcnuo je opet onaj gardiški humor. Na svadbu je stigao i jedan puran, uredno voden na užetu. Na toj istoj svadbi zapovjednik obrane ovoga mjesna čitao je jednu više nego dirljivu pjesmu. Pjesma je napisana u nekom hladnom bunkeru na ponoćnoj straži.

A i sama pjesma opet je priča za sebe. Nastala je nakon šetnje jednog gardišta mjesnim grobljem. Imena ispisana na krijevima vratila su ga u djetinjstvo među njegove prijatelje. Bio je to više nego dovoljan razlog za jednu tako iskrenu i lijepu pjesmu. Nakon Kostina sudbonosnog »da« koji je podario svojoj izabranici, pobegao je i neki nepotreban pucanj, pa se priča kako su se čede već uplašile pješačkog napada. Vraćam se ponovno na onu pročitanu pjesmu u mjesnoj crkvi, koja kao da je prizivala neke crne slutnje. Tako je i bilo. Nakon desetak dana Kosta je poginuo u jednoj akciji na neprijateljskom terenu i nisu ga mogli izvući. Ali Kosta je imao i svoje prijatelje iz djetinjstva. Dvojica takvih u pol' bijela dana otišla su među četnike te iz ralja tih nemani otela svoga mrtvog prijatelja. Kao utjeha za njegovu kćer možda ostaje dan kad se u slobodi bude šetala Sunjom. Bude li je tko upitao kako se zove tvojata, ona će s ponosom, boli i osmijehom na usnama moći kazati: Moj se tata zvao Kosta, a zvali su ga i Hrvatska pobjeda.

Tako je to u ovoj ratnoj Sunji: malo suza, malo smijeha, ali ide se naprijed, jer naprijed je pobjeda. Šteta bi bilo ne spomenuti još jednu ratnu zanimljivost iz Sunje. Riječ je o prvoj ratnoj radio stanici u Hrvatskoj, ratnom studiju zagrebačke »Stojedinice«. Dečki s tog radio, Mekso, Šokre, Jazavac, Krama, Bronhi, potpuno su se suoživjeli s tamošnjim borcima. Pjesmom i pričom, a ponekad i zajedničkim ražnjem pokušavaju sunjskim gardistima osježiti i uljepšati ovo zimsko-ratno sivilo. Gardisti kažu da im to odlično polazi za rukom. Iz Zagreba ponekad stižu i neki znani gosti. Jedan od njih bio je i Gobac iz poznate grupe »Psihomodopop«. A, kad smo već kod Gopca, zašto onda ovu priču ne završiti onim poznatim i prepoznatljivim stihovima njegove pjesme u kojoj se kaže: »Hrvatska mora pobijediti!«

S. S.



Hrvatska za Božić ostvaruje svoje stoljetne težnje — postaje suverena, neovisna i međunarodno priznata država. Mnogi hрабri hrvatski vojnici ovaj će Božić dočekati u rovovima, na borbenim linijama braneći Lijepu Našu. Rat koji nam je nametnut, srpski hegemonisti definitivno su izgubili, ali u svom smrtonosnom ljudilu žeće uništiti sve što još mogu. Hrvatski narod sa svojim demokratskim vodstvom ostvario je povijesnu želju mnogih generacija, nakon devet stoljeća — Hrvatska je Država — demokratska, suverena, u europskom duhovnom i civilizacijskom ozračju.

Svim hrvatskim junacima ovaj Božić unosi u dušu novu snagu i vjeru u budućnost slobodne i neovisne Hrvatske.

—Hrvatski vojnik— glasilo Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, želi svim braniteljima Ljepu Naše čestit Božić i Novu Godinu. Svima Vama koji držite u ruci ovaj drugi broj našeg i Vašeg lista, od srca zahvaljujemo i pozivamo Vas na suradnju.

mr. Stjepan Adanić

Kada je, nakon deset sati iscrpljujućeg progovaranja, svijetu i Europi obznanjena odluka ministara vanjskih poslova EZ koji su se 16. prosinca skupili u Bruxellesu da bi raspravljali o Jugoslaviji, malo je tko u hrvatskoj javnosti reagirao kako treba. Hrvati, već izmučeni ratom, očekivali su da nas barem nekoliko zemalja prizna, kako bi imali što staviti pod božićno drvce. Nasuprot tomu, Europska zajednica evo, opet, kao da se dogovara sa Srbijom, odgada priznanje do sredine siječnja.

Međutim, nasuprot rezignaciji s kojom su najnovije briselske odluke primljene medu hrvatskim pučanstvom, činjenično stanje upućuje na nešto drugo. U noći kada je odluka napokon obznanjena, državljanji Hrvatske trebali su otvarati šampanje, momeci na bojištu imali su razloga da do jutra pučaju u zrak, naše su novine trebale osvanuti u svečarskom ruhu: ODLUKOM MINISTARSKE KONFERENCIJE EUROPSKE ZAJEDNICE OD 16. PROSINCA HRVATSKA JE POSTALA MEĐUNARODNO PRIZNATA DRŽAVA. Samo odgadanje datuma tek je malen kompromis na koji je naša najsnaznija zagovornica Njemačka razumno pristala. Zauzvrat, Njemačka je izborila da sve članice EZ, uključujući i one najskeptičnije prema priznanju Hrvatske (Velika Britanija, Francuska), pristanu na priznanje Hrvatske i Slovenije i konačno uganuće Jugoslavije, posljednjeg kolonijalnog imperija u Evropi.

Da su Njemačka, Belgija, Luksemburg, Danska i neke druge države, koje nisu članice Europske zajednice, same priznale Hrvatsku uoči Božića, kao što je naša javnost očekivala, pitanje Hrvatske nestalo bi s dnevnog reda Europske zajednice, Engleska i Francuska rješile bi sa stalnog pritiska Njemačke u svezi hrvatskog pitanja, pa bi nastala opasnost da se Europa i svijet privikne na stanoviti status quo: neke bi države uspostavile diplomatske odnose s Hrvatskom i Slovenijom, neke druge bi još uvijek komunicirale s Jugoslavijom, a Sjedinjene Američke Dr-

žave bi ostale postrani, budući da se State Department jasno odredio. Amerika će slijediti odluke Europske zajednice, a ne pojedinih europskih država. Ovako i SAD uskoro moraju delegitimirati Jugoslaviju i priznati »nove realitete«, što uostalom, sugerira i uvodničar najuglednijeg američkog dnevnika The New York Timesa.

Kako je Hrvatska, dakle, postala država? Što se to tako radikalno promjeno u stavovima europske i svjetske diplomacije prema Hrvatskoj i Sloveniji? Još prije šest mjeseci, u vrijeme našeg proglašavanja neovisnosti, sve su europske države jasno rekле kako ne-ma nikakvih uvjeta za priznavanje novih država na tlu Jugoslavije, da bi danas Hrvatska bila jedna od ravnopravnih srednjoeuropskih država, koja se pokušava riješiti neugodna sjećanja na tvorevinu u kojoj je sedamdeset godina provedla zarođljena.

Tri su razloga pune međunarodne afirmacije Hrvatske i Slovenije. Kao prvo, a suprotno mišljenju većeg dijela naše javnosti, Europska se zajednica doista, u svom pristupu jugoslavenskom problemu, držala ne samo pravnih, nego i moralnih obveza. Kada je postalo posve jasno da napad na Hrvatsku nije posljedica nemogućnosti drugog načina za zaštitu srpske manjine, nego težnja da se sruši hrvatska vlast, da se sruši demokracija u Hrvatskoj i da se jednostavno, okupira prostor čiji su se državljanji golemom većinom izjasnili protiv nastavka beogradskog kolonijalnog izrabljivanja; kada je sve to postalo posve jasno, mehanizmi Europske zajednice pokrenuli su se u korist zaštite žrtve i ukinuća kolonijalnog odnosa u ovom dijelu Europe. Druga je stvar što Europska zajednica ne raspolaže svojim oružanim snagama, pa tako i nije mogla vojno intervenirati u našu korist.

Da se EZ od eskalacije sukoba pa do danas sustavno angažira na našoj strani, potvrduju i njezini najvažniji dokumenti. Poslije napada na Sloveniju donesena je Brijunska deklaracija koja osuduje i isključuje uporabu sile. Time je JA unaprijed označena kao agresor.

KAKO JE HRVATSKA POSTALA SAMOSTALNA DRŽAVA



Nakon 900 godina Hrvatska je dobila od međunarodne javnosti najljepši božićni dar — međunarodno priznanje državnog subjektiviteta.

Kosovo i dosad zaposjednuti teritorij Hrvatske.

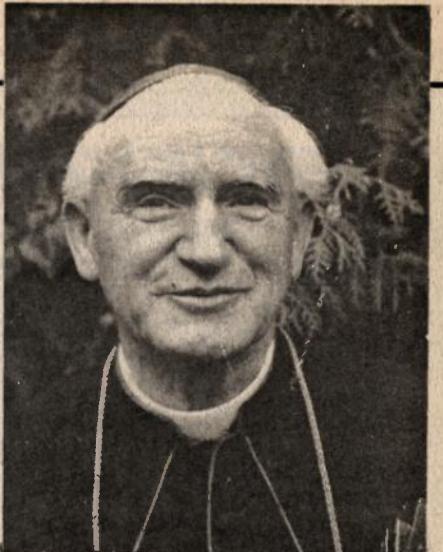
Briselski dogovor Europske zajednice o kolektivnom priznavanju Hrvatske i Slovenije samo je logična posljedica citiranih dokumenata Europske zajednice, koja se nakon što je uvidjela da nikakva Jugoslavija više nije moguća — tri mjeseca trudila pronaći pravno i politički najadekvatniji put za njezinu dokinuće.

Drugi važan razlog uskršavanja punе hrvatske državnosti jest nevjerojatna srpska diplomatska glupost. Osim što u svijetu ima izrazito loš image, kao posljednja komunistička zemlja u Europi (uz Rumunjsku i Albaniju), Srbija je počinila toliko diplomatskih gafova da je pravo čudo kako već nije mnogo gore kažnjena. Valja se, naime, podsjetiti da Srbija neko vrijeme uopće nije htjela pregovarati s europskim predstavnicima, da je srpski predsjednik Milošević puštao Van den Broeka i De Michelisa da po cijelu noć čekaju da bi se s njima sastali, da bi ih napisljetu izvjestio kako uopće neće doći na pregovore.

Srbija, naime, nije pokazala znakove ni najmanje želju za suradnjom. Sve na što je pristajala bilo je iznudeno. Coup de grace srpske diplomatske gluposti bio je napad na Banske dvore. Takvo diplomatsko samoubojstvo teško da bi smisili i najbolji svjetski obavještajni stručnjaci.

Treći razlog dokinuća Jugoslavije je su slike rata u Hrvatskoj. Koliko god mi govorimo o bezosjećajnosti Europe i svijeta, zločini Jugoslavenske armije vrlo su brzo kažnjeni; JA je ostala bez države i kao takva predstavlja nelegitimnu oružanu formaciju nad kojom ne postoji politička kontrola. Odlukom Arbitražne komisije u Briselskim dogovorom JA je pretvorena u opasno naoružanu razbojničku skupinu. Naime, budući da više nema Jugoslavije, više ne može biti ni Jugoslavenske armije.

Hrvatska je dobila najljepši božićni dar, nešto o čemu je sanjala. Nakon devet stotina godina Hrvatska je postala međunarodno priznata samostalna država.



SRETAN BOŽIĆ!

Iz božićne poslanice kardinala Franje Kuharića

Sretan Božić braniteljima Domovine i slobode koji časno, bez ikakve mržnje i želje za osvetom, poštujući pravo svakog čovjeka i vršeći pravednost prema svim ljudima, vrše svoju rodoljubnu službu, željni mira a ne rata! Molimo milosrdnog Božoga da sve ratnike što prije vratiti u miru svojim domovima!

Sretan Božić svim ranjenicima! Iako je ranjeno tijelo, duša neka bude zdrava, da patnja bude blagoslovljena pobjedom dobra. Božjom moći oporavili se što prije od svojih rana.

Sretan Božić svim proganicima! Naš je Spasitelj došao na svijet kao beskućnik i već je kao Dijete bio proganjnik.

Ne gubite nade! Što je mržnja srušila, ljubav će ponovo sagraditi. Makar vaše župe bile raspršene a vaše crkve razorene, tu gdje boravite do boljih dana uključite se u župne zajednice kao u svoje župe. Tu vas neka riječ Božja hрабri, a sveti sakramenti krijepe!

ENCIKLOPEDIJA AGRESORSKE LAŽI

SRPSKI POVIJESNI PANOPTIKUM

Već nekoliko godina beogradski tisak u milijunima primjeraka umnožava tvrdnju da su Srbi ratnički narod, da je Srbija sve ratove dobila na bojnom polju, ali da joj se zatim uvek nešto uzimalo za zelenim stolom. I sam je Slobodan Milošević, upućujući ne baš mnogo prikrivene prijetnje Hrvatskoj, patetično izjavio: »Ako ne umemo da radimo, umemo dobro da ratujemo.« Srpska historiografija već davnog je svoju znanstvenost pretvorila u umjetnost igre povijesnim faktima i na taj način sintagmu o dobivenim ratovima i gubicima za zelenim stolovima uobičila u pravu opsesiju srpskog naroda. Srbi su veliki ratnici, Srbija je uvek pobjedivala... Što kažu povjesni fakti?

JEDAN RAT, A I TAJ IZGUBLJEN

Od 1830. godine, kad je dobila status autonomne kneževine pod sultanovom vrhovnom vlašću, pa sve do danas, Srbija je sama vodila samo jedan rat. Bilo je to za vlast kralja Milana Obrenovića, godine 1885. Srbija je napala susjednu zemlju samo zato što nije mogla podnijeti proširenje Bugarske, iako se to proširenje nije uopće nije ticalo. Srpska vojska dočekana je žestoko i poražena kod Slivnice. Tada je nastala pjesma »Rado Srbi idu u vojnike, da ga vuku i četiri tuka«. Izbila je i timočka buna. Ubrzo se kralj odrekao prijestolja u korist svog sina Aleksandra Karadordevića.

MIT STVARAN ŽRTVAMA DRUGIH

Sve ostale ratove Srbija je vodila uz pomoć drugih, a to znači da i ostvarene ratne pobjede nisu samo njeno djelo već i djelo drugih. Može se čak reći da je njen dio slave u tim ratovima prilično mutan. Tako je 1876., zajedno s Crnom Gorom i Rusijom, ušla u rat s Turskom. Već na samom početku premoć turske vojske bila je očita i na kraju ona je izvojivala potpunu pobjedu kod Djunisa. Srbija i Rusija zatražile su prekid ratnih operacija i isposlovale mir, a Crnu Goru ostavile samu u ratu. Dogodilo se zatim nešto neočekivano. Crnogorci su godinu dana sami ratovali i oslobođeni nekoliko svojih gradića.

Srbija je opet zaratila 1877. godine, kad je Rusija ponovo navijestila rat Turskoj. Njena vojska imala je uspjeha, stigla je do Kosova. Godinu dana kasnije, Berlinskim ugovorom potvrđeno je da joj pripadaju oslobođeni okrugi Niš, Pirot, Toplice i Vranje, dok su Turskoj ostavljeni Sandžak i Kosovo. No, to je bilo tragično za Albance koji su do tada živjeli u Srbiji. Munjevit, gotovo preko noći, poubijani su i protjerani. A bilo ih je 30.000.

KRVAVA »OSLOBODILAČKA« VOJSKA

Prvi balkanski rat izbio je 1912. godine, nakon saveza stvorenenog između Bugarske, Srbije, Grčke i Crne Gore. Sa vez je stvoren radi istjerivanje turske vojske s balkanskih prostora, a inicirala ga je Crna Gora. Ona je, uz finansijsku pomoć Bugarske, i započela prvu ratnu operaciju. Srpska je

vojska prodrla u Kosovo i Makedoniju i počinila strahovite zločine nad albanskim i makedonskim pučanstvom. Pala je time njena maska da je u rat krenula kako bi oslobođila kršćansku braću. Makedonci su kršćani, a i dio Albanaca je te vjeroispovijesti, ali su svejedno stradali.

Ubrzo će se Srbija upustiti u okupaciju Albanije i njena vojska stići do Tirane, da bi zatim voljom velikih sila prekinula taj neslavni pohod. I to joj nije bila nikakva pouka.

Nezadovoljna zgrabiljenim dijelom Makedonije, napada Bugarsku, ali ne sama. Pridružuje joj se Grčka, Rumunjska i jedan ekspediciski korpus Crne Gore. Bugarsku napada i Turska. Okpoljena sa svih strana premoćnim snagama napadača, Bugarska gubi rat. Ali, za srpsku historiografiju i novinstvo, to je pobeda koja uglavnom govori o slavi srpskog oružja.

OKUPACIJSKO »OSLOBODILAŠTVO«

Prvi svjetski rat najavili su pucnji Gavrila Principa 1914. godine, u Sarajevu, ispaljeni na austro-ugarskog prestolonasljednika Franju Ferdinanda. Atentator Gavrilo Princip ubio je prestolonasljednika, ali i njegovu suprugu, koja je bila trudnica. U Srbiji ta činjenica nije nikad spominjana, a svijet mu do danas nije oprostio. U rat je Srbija ušla u savezništvo s Rusijom, Crnom Gorom, Francuskom i Velikom Britanijom. U prvoj godini ratovanja, vodila je obrambene bitke da bi ubrzo učinile nešto neobično: priznala je poraz, ali vojsku i vladu je povukla iz zemlje.

Nakon dugog oporavka, te su trupe još osnažene jakim korpusom odbjeglih austro-ugarskih vojnika iz jugoslavenskih zemalja (bilo ih je gotovo koliko i srpskih), te francuskim snagama. I krenulo se u prodor na cijeli prostor jugoslavenskih zemalja. Srpska vojska ubrzo je brojnim okrutnostima pokazala da ne vodi nikakav oslobođilački rat. Crnu Goru je okupirala, u drugim zemljama počinila mnogo nasilja. Narod koji danas tvrdi da je vodio samo oslobođilačke ratove izveo je na balkansku pozornicu nimalo pitanju, okupatorsku vojsku.

POSLJEDNJI RATNI MITOVI

Očiti nerazmjer između povijesnih činjenica i stvorenog imidža nacije koja je ratnička i uvek pobjedička pokazuju i dogadaji u drugom svjetskom ratu. Srbija je u tom ratu imala kvizinski status, kao i tolike druge okupirane zemlje. Potkraj 1941. godine, stradali su stanovnici Kragujevca i Kraljeva i vodene su borbe u užičkom kraju 67 dana.

Otad, sve do jeseni 1944. godine, osim sporadičnih akcija malih antifašističkih snaga, nije se dogadalo ništa. Sve sljedeće borbe vodene su u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori, a odlučujuće borbe na Neretvi i Sutjesci iznijeli su na svojim ledima Dalmatinici i Crnogorci. No, u srpskoj historiografiji stvorena je slika kao da je Srbija odigrala odlučujuću ulogu. A istina je samo to da su doprinosi i žrtve Srba u Hrvatskoj nepobitne činjenice. Srbija je u ratu uglavnom mirovala, a poslije njega ratovala po novinama i u historiografskim knjigama.

ZEMLJA KOJE NEMA — VELIKA SRBIJA

Kraj mita o Velikoj Srbiji

Bilo je to prilično mračno mjesto u kojem smo se našli. Na sredini nevelike livade nalazila se porušena koliba.

Vrata su bila izvaljena a na prozorima se ni inače nije nalazilo ništa. Prema nekim znakovima moglo se zaključiti da je tu još do prije nekoliko trenutaka obitavalo ljudsko biće.

Jack je rekao:

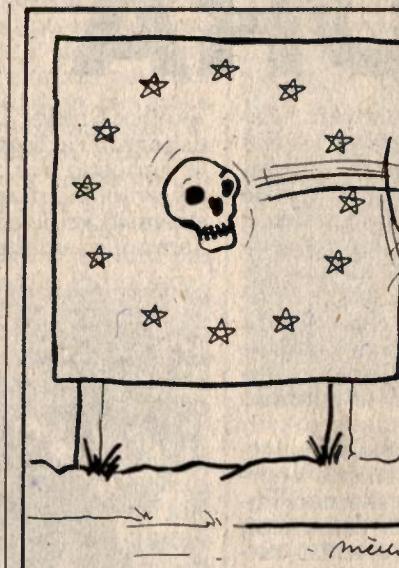
— Dovraga, baš sam gladan. Ne bi bilo loše kada bismo nešto bacili u kljun.

O tome mogli smo samo sanjati. Sav provijant nestao nam je dok smo se probijali kroz nabujalu rijeku koja je bila do zla boga visoka i mutna a po njoj plovili su kojekakvi panjevi pa čak i odlomljena debla.

Tragali smo za mitskom zemljom koju su jedni zvali Velika Srbija a drugi Jugoslavija. Te terminološke rasprave još nisu bile završene. Dok je poznati lingvistički i kulinarski stručnjak prof. dr. Sloba govorio o Jugoslaviji, dipl. četnik Voja Šešelj zvan u stručnim krugovima Megalomanski, smatrao je da se ne treba zamajavati i po onoj što na umu to i na drumu, tvrdio je da je ime te mitske zemlje Velika Srbija i nije pristajao ni na jedno drugo ime.

U jednom trenutku, bili smo gotovo uvjereni da smo vrlo blizu cilja. Naime, nakon što smo tri sata mačetama čistili put kroz razno tropsko raslinje, na jednoj maloj livadi naišli smo na zanimljivo otkriće. Bio je to kožni predmet duguljastog oblika s produžetkom na vrhu u obliku nedovršenog

Ja sam ga prijekorno pogledao. Znao sam da se šali, no takvu vrstu šale nisam volio. Jack se nije obazirao na moje ponašanje. Čeprkao je po zemlji i iz nje je izvadio neku biljčicu s korenjem koji je bio debo ot-



jom se očito nije mogao suočiti.

Međutim, naša dalja tražanja bila su uzaludna.

Osim tog kožnog predmeta, nismo našli nikakve tragove koji bi nas upućivali na to da smo blizu traženog cilja.

Nisam želio da pasti malodušan, no u mene se sve više uvlačila sumnja. Naime, smatrao sam da smo nasjeli nekolicini šarlatana. Oni su, istina je, u svom umovanju bili dosta uvjerljivi, no istraživanja na terenu pokazivala su da ta mitska zemlja Velika Srbija, osim u glavama zanesenjaka ne postoji.

Nije li i Jackova rezignacija govorila da je i on došao do sličnog zaključka.

M. H.

JEDINSTVENA OBRANA ZADRA

Od pada Vukovara, Zadar i njegovo zalede slove kao treće ugroženo područje Hrvatske dakle odmah nakon Osijeka i Dubrovnika. Već mjeseci ovaj grad živi »na dlanu« neprijateljskog topništva koje se primaklo rubnim dijelovima grada još u početku listopada ove godine kada je počelo prvo razaranje grada. U to vrijeme Zadar je potpuno nespremno dočekao sukob takvih razmjera, prije svega zbog nemjerljiva odnosa snaga, prilične neorganiziranosti i kadrovske neprimjereno velikog dijela zadarskog vodstva koje je moralo voditi ratnooperativne poslove: od neposrednog vođenja rata do pregovora s agresorskom vojskom. Od prvih dana listopada, kada je agresor stupio na sam prag grada Zadra, pa do danas, situacija na ovdajnjem geostrateškom području nimalo se nije izmjenila. JNA je napustila samo one vojarne koje su manje-više imale školsku funkciju pa se tako zapravo ugasio zadarski garnizon JNA.

Zadar će zajedno sa svojim širim zaledem najvjerojatnije ostati krizno područje do konačnog oslobođenja cijelog teritorija Republike Hrvatske s obzirom na to da se upravo na ovom prostoru prelazaju hegemonistički ciljevi velikosrpske politike. Zadarsko zalede koje graniči s benkovačkom općinom, obilježeno je velikim brojem mjesta u kojima pretežno živi srpsko pučanstvo, što je agresor iskoristio za postavljanje svojih snaga »crtajući« postupno svojom ratnom tehnikom i njezinim rasporedom tzv. zapadne granice

»Velike Srbije«. U tome je jedan od osnovnih razloga što agresor, iako je napustio sve zadarske vojarne, još uвijek ne razmišlja o odlasku iz strateški vrlo važne zraчne baze u Zemuniku udaljenom sedam kilo-

Grad Zadar, jedan od dragulja hrvatskog priobalja, pretrpio je velika razaranja u ovom ratu. Unatoč nepovoljnom geografskom položaju zadarska je obrana prisilila neprijatelja da traži primirje



metara od grada. Upravo je to vojno uzletište jedan od glavnih položaja odakle JNA gotovo svakodnevno ispaljuje granate raznih veličina na sam grad uz potporu svojih snaga koje se već tri mjeseca nalaze na predjelu Musapstana, Crnog, Ploča, Dračevca... gdje se proteže prva linija obrane grada na malenoj udaljenosti od »SMB vojske« i njihovih četničkih pomaća. Od te linije fronte prema unutrašnjosti, na teritoriju širokem stotinjak kilometara, prema Kninu, potpunu kontrolu nažalost imaju neprijateljske snage što je očit dokaz da će se upravo na ovom području, ako ne dode do nekog mirnog rješenja uz međunarodnu arbitražu, voditi odlučna bitka za konačno oslobođenje domovine od okupatorske jugo-vojske. To je, dakle, i razlog što neprijatelj toliko uporno, čak po cijenu velikih ljudskih i materijalnih žrtava, čuva spomenute položaje, a posebno zračnu bazu, jednu od rijetkih u Hrvatskoj i u bivšoj Jugoslaviji koja, zbog povoljnih klimatskih uvjeta, može djelovati gotovo cijelu zimu. Međutim, hrvatske snage ne stoje prekrivenih ruku, već, koristeći se različitim vojnim operacijama, često »daju do znanja« ovom neprijateljskom uporištu da ne može biti spokojno na ovom dijelu hrvatske zemlje. O tome što spomenuta zračna baza znači za napadača posredno je priznao komandant bivšeg zadarskog garnizona pukovnik Trpko Zdravkovski kada je kazao da o eventualnom odlasku JNA iz zračne baze mogu postići dogovor samo Tuđman i Kadijević.

Nezavidnost vojnoobrambenog stanja na zadarskom području očituje se i u činjenici što je iz ruku hrvatskih snaga izgubljena strateški možda najvažnija točka — Maslenički most — koji spaja cijelu Dalmaciju s unutrašnjosti Hrvatske. O razlozima pada Masleničkog mosta već je javno govorio zapovjednik zadarskog jurišnog bataljuna Đuro Župan, koji je sa svojim ljudima (njih oko 130) držao pod kontrolom područje od mosta do Jasenica. Župan je objasnio kako se zapravo, na primjeru Masleničkog mosta, radilo o otvaranju jedne fronte koja je gotovo sa svih strana okružena jakim neprijateljskim snagama, što je onemogućavalo primjereni organiziranje pozadin-

skih poslova, pravodobne i sigurne opskrbe streljivom, hranom i drugim sredstvima potrebnima za ratovanje. U obrani mosta pružen je maksimalan otpor, ali nije postojala objektivna mogućnost da se zadrži taj položaj dok je još uвijek neprijateljska vojska bila u vojarnama u gradu. Đuro Župan je prije dva mjeseca najavio da će neprijatelj najvjerojatnije srušiti most, što je s njegova stajališta, u taktičkom smislu, razumljivo, a ta se prognoza nedavno i ostvarila. Tako jedan od strateški najvažnijih prometnih objekata u Hrvatskoj više ne postoji pa se ne samo Zadar, već i cijelo dalmatinsko područje mora prometno povezati sa sjevernim dijelovima Hrvatske preko jedinog preostalog slobodnog pravca, otoka Paga, odakle se veza s Jadranском magistralom uspostavlja trajektima koji ondje prometuju danonoćno. Iako je neprijateljska avijacija u jednom naluču raketom pogodila Paški most, nanijevši mu »lakše ozljede«, nedavno je ponovo otvoren, ali uz istodobnu jaku protuzračnu topničku i raketu potporu koju je prilikom svog zadnjeg leta osjetio jedan neprijateljski pilot završivši zajedno sa svojim zrakoplovom medu oštrim stijenama paškoga kraja. Otada neprijatelj se nije usudio »letjeti« nad ovim omiljenim ciljem.

U međuvremenu, napravljen je golem iskorak u obrambenoj snazi u čemu se osvjeđočio glavni inspektor Hrvatske vojske, gospodin Martin Špegelj, koji je u prvoj polovici prosinca posjetio obrambene snage zadarskog područja ustvrdivši da su prevladane sve početne slabosti u organizaciji obrambenih aktivnosti do kojih je došlo između ostalog i zbog podjelenosti civilnih vlasti. Gospodin Špegelj se tom prigodom obratio i zadarskoj javnosti tražeći od nje jedinstvo u odsudnim trenucima očuvanja vlastite državnosti, kada bi trebalo zaboraviti na razne političke probitke, osobne karijerizme i razna profiterstva, što je sve zajedno u dobroj mjeri nagrizlo obranu Zadra i njegove regije. Zadrane je na potrebu jedinstva uputio i nedavni tragični dogadjaj u selima Škabrnje i Nadin u kojima je agresor na najbrutalniji način masakrirao desetke nedužnih seljaka, uglavnom staraca i žena. Na primjeru Škabrnja i Nadina oku-

pator koji sebe naziva jedinom zakonitom oružanom snagom u »SFRJ«, otvoreno je pokazao da se ne kani pridržavati ni jednog pravila ratovanja, ni jedne povelje ili međunarodne konvencije koja uređuje odnose medu ljudima i u uvjetima kada ratuju. Zaista, kada protiv sebe imate takva neprijatelja, povijesno je neodgovorno baviti se međustranačkim, a da i ne govorimo o frakcijskim sukobima. Takva je spoznaja i u Zadru, po svom sudeći »uhvatila korijena« osobito nakon posjeta Martina Špegelja koji se nije opredijelio ni za jednu od postojećih stranaka ili frakciju, već za obranu od agresora i oslobođanje kao najvažniji cilj svih stranaka i svih hrvatskih građana, pa tako i Zadra.

Zadar je uza sav svoj loš položaj, krenuo naprijed. Neprijatelj ga više ne može poniziti kao što je to učinio na početku listopada, a o tome svjedoči i nekoliko posljednjih okršaja u kojima je morao zatražiti primirje. Sto se tiče pokušaja okupacije zadarskog područja, neprijatelj je učinio najviše što je mogao. Kada na potезu bude zadarska obrana, neće više biti prihvatanja primirja.

Š. S.



POSLJEDNJI VOJNIK OKUPATORSKE VOJSKE NAPUSTIO RIJEČKO PODRUČJE

Konačan odlazak jugoarmije iz šireg riječkog područja izuzetno je značajan događaj za Hrvatsku



Riječani su napokon odahnuli. I posljednji vojnik bivše JNA napustio je Rijeku u ponедјeljak, 9. prosinca, kada su hrvatskim vlastima predane velebna vojarna na Trsatu i zgrada Komande 13. korpusa u samom centru Rijeke.

Cin primopredaje, koji zapravo znači konačan odlazak jugo-armije iz grada na Rječini, svečano je označen smotrom hrvatske vojne policije u krugu vojarne na Trsatu. Smotri su uz zapovjednika riječke operativne zone, dopukovnika Antuna Račkog, koji je primio raport, i njegova zamjenika dopukovnika Borisa Mancea; prisustvovali i izaslanik Vlade Hrvatske Damir Vrhovnik, predsjednik Skupštine općine Rijeka Željko Lužavec i načelnik riječke policijske uprave Zlatko Lenac. Svečana smotra počela je podizanjem hrvatskog barjaka uz zvuke »Lijepo naše«, a zatim se vojnim policajcima, pripadnicima Hrvatske vojske obratio zapovjednik Antun Rački, istaknuvši da upravo prisustvuju ispisivanju povijesti, te kako se nuda da će se u ovoj vojarni, koja je sada hrvatska osjećati znatno ugodnije nego što su se osjećali u bilo kojoj vojarni do sada. »Danas više nema Armije i svi ste vi zaslužni za to«, nglasio je Rački dodavši da nas čeka još mnogo rada, požrtvovnosti, borbi do trenutka kada će Hrvatska postati suverena, samostalna europska država.

Ovom svečanom činu prethodilo je premeštanje jedinica 13. korpusa sa sporazumu koji su potpisali vlada Republike Hrvatske, štab vrhovne komande oružanih snaga SFRJ i promatračke misije EZ. Prema izjavi za javnost Mješovitog odbora koji je nadgledao povlačenje jedinica riječkog korpusa, sporazum je uredno ostvaren. Budeli se tzv. JNA pridržavala i dalje sporazuma, »šire riječko područje« neće biti izloženo oružanim akcijama JNA. Pod »širom riječkom regijom« podrazumijeva se pored područja općine Rijeka i područja susjednih općina: Delnice, Opatija, Čabar, Crikvenica, Krk i Cres-Lošinj.

Riječani nisu krili zadovoljstvo što je dogovoren prestanak svih oružanih akcija, federalne armije na to područje. Nakon serije zračnih uzbuna, raketiranja i bombardiranja odahnuli su mještani općine

na Delnice, Čabar, Opatija, Crikvenica, Krk, Cres-Lošinj i Rijeka.

Pitanje koje je ponajviše zaokupljalo sve koji su pratili povlačenje jugo-vojske iz Rijeke bilo je što će sve ona odvesti sa sobom. Ukratko, Riječki korpus odnio je u Bar gotovo sve. Najviše pozornosti privlači 13. oklopnomehanizirana brigada, mada nisu zanemarive ni druge samostalne jedinice i pozadinski sastavi s nerazmerno mnogo tehnike, oružja, streljiva i eksploziva. Šesta brdska brigada, koja je bila smještena u Delnicama srećom se predala hrvatskim vlastima, pa nije dospjela do luke u Baru.

U Bar je otputovalo šezdesetak tenkova, mahom starijih modela T 55, koji su bili smješteni u Klani. Vezano s tenkovima, pravi je kuriozitet da je u vojarni Klana bilo smješteno tek 130 vojnika i časnika. Drugim riječima, većina tenkova bila je bez posada. Od teškog topništva Riječki korpus odvukao je sa sobom i topnički puk s haubicama promjera 105 mm, ali i razoran haubički divizion s cijevima promjera 155 mm. Uz ovo, doista teško topništvo, odlazi manje oklopnih transporteru i višecijevnih raketnih bacača, nekoliko tisuća automatskih i poluautomatskih pušaka, te deseci minobacača, protuavionskih topova, bestrajnih topova promjera 82 mm, snajpera i drugog. Nadalje, u Bar odvoze i desetke tona streljiva, eksploziva i različite opreme. Među opremom se krije i nekoliko tona skupocjene medicinske opreme koju je federalna armija evakuirala prilikom povlačenja iz Slovenije i smjestila je u svoja skladišta u Liscu i Svetom Roku, ali i u druge objekte.

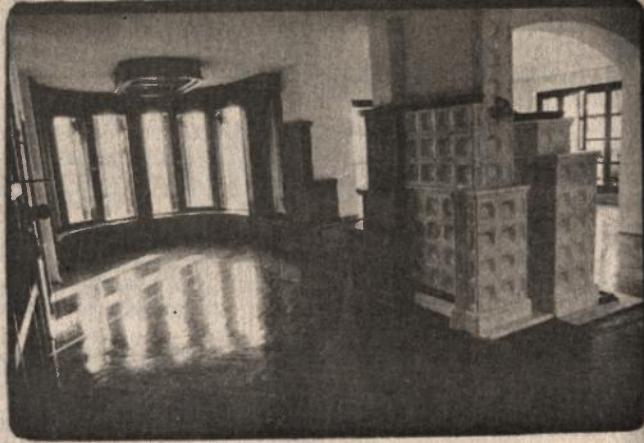
Iako je ugovorom što su ga potpisali hrvatski ministar Davorin Rudolf, komandant korpusa Marijan Čad i general Eleveld u ime EZ precizirano da se jedinice, oružje i oprema što se iz Rijeke odvozi u Bar ne smije koristiti u ratu protiv Hrvatske, mnogi u to sumnjuju. Naime, riječ je o protivniku koji je već bezbroj puta pokazao koliko se drži potpisnog, ali i što podrazumijeva pod teritorijem Hrvatske! Predstavnici Promatračke misije Europske zajednice izvršili su prilikom utovara u luci kvantitativnu kontrolu oružja i opreme i zapisali njihove karakteristične brojeve. Hoće li se Štab Vrhovne



GORIVO ZAVRŠILO U HRVATSKIM RUKAMA

Medu vojnim objektima na riječkom području posebnu je pažnju pobudivalo skladište goriva u Sapjanama. Ovdje je bilo smješteno šest milijuna litara dizela u podzemnim rezervoarima, kao i velika količina motornog ulja i antifriza. Usprkos žarkoj želji beogradskog Generalštaba da ovo gorivo završi u Srbiji, ono je ostalo u hrvatskim rukama, točnije – riječka ga je rafinerija prenijela u svoja skladišta. Prema dogovoru s 13. korpusom, ovo je gorivo plaćeno po cijenama nižima od tržišnih, preciznije u visini troškova koje je jugoarmija imala za transport do Bara. Kako su u vojnom transportu uglavnom sudjelovala riječka Jadrolinija i neka druga riječka poduzeća, ova novčana sredstva ostala su u Rijeci.

Usprkos svemu, beogradski su nalogodavci pokušali, prije prelaska naftne iz Sapjana u hrvatske ruke, doci u zrak cijelo skladište što bi izazvalo golemu ekološku katastrofu na opatijskom području! Ovu zločinačku diverziju, za koju je bio zadužen inženjerijski major JNA Radević, uspješnom je intervencijom sprječila opatijska policija.



komande SFRJ pridržavati sporazuma u ovom dijelu, tek treba vidijeti. U svakom slučaju, oružje i oprema Riječkog korpusa trenutno je iz luke Bar otišlo prema Nevesinju i Užicama.

U istom smjeru otišao je i ostatak ljudstva bivšeg riječkog korpusa. Kažemo ostatak, jer se u redovima jugo-vojske zadržalo tek dva desetaka postojanog mirnodopskog sastava. Pripadnicima korpusa koji nisu željeli nastaviti službovati u bivšoj JNA vlada Republike Hrvatske zajamčila je osobnu sigurnost i poštivanje stečenih prava, uključujući i ona iz radnog odnosa. Ovo jamstvo vrijedi i za članove njihovih obitelji.

Pogledajmo, naposljetku, i što je Hrvatskoj ostavio Riječki korpus »na čuvanje«, s tim da kasnije slijedi »diobena bilanca«. Ponajprije, to su svi zagrđeni objekti koje je koristila federalna vojska, oprema, instalacije i okolno zemljište! U najmanju ruku — besramno s obzirom na to da su sve vojarne na riječkom području naslijedene iz vremena prije drugog svjetskog rata, osim donekle nekih objekata u garnizonu Klana. Što li se pak podrazumijeva pod time da jugo-soldatska ostavlja Hrvatskoj »okolno zemljište«? I to na čuvanje!

Eto, to je rezultat maratonskih, dvomjesečnih (od 14. rujna do 9. studenog) pregovora o povlačenju jugo-vojske iz Rijeke koje je vodio riječki krizni štab na čelu sa Slavkom Linićem. Iako se stječe gorak dojam da je general Čad svojom drskom pregovaračkom politikom, koja je uključila i bombardiranje civilnih ciljeva (u Gorskem kotaru) postigao više, Riječani su zadovoljni što je njihov grad, a po-

glavito industrijski kompleks, došao ostao pošteden od ratnih razaranja.

Najvažnija je stvar u cijeloj ovoj priči što u posjed hrvatskih snaga dolazi vojarna na Katarini. Ovo brdo ponad Kozale o kojem kruže najfantastičnije priče smatra se ključem obrane Rijeke. Vojarna je djelo talijanske vojske koja je još 1934. godine Katarinu pretvorila u vojnu utvrdu a što je dokraj dovršila JA. Brdo je doslovce isharano raznim tunelima i skladištima, osvijetljenim i cementiranim. Izgrađeni su brojni armiranobetoniski otvori za topovske cijevi koji se prema potrebi mogu upotrijebiti.

Katarina je sustavom tunela povezana i s garnizonom u Klani, ali i s riječkom lukom. Iako je jugoslovenska vojska povlačeći se, odnijeta s Katarine sve što je mogla, vjeruje se da će hrvatska vojska iskoristići sve strateške prednosti tog položaja odakle se nadgleda ulaz u cijeli Kvarnerski zaljev. Nakon odlaska Riječkog korpusa najveća opasnost za Rijeku prijetit će iz mora i zraka. A upravo protiv toga najbolji je lijek vojarna na Katarini.

I na kraju, ali ne i najmanje važno, Rijeci ostaje i 1772 vojna stana, pravo bogatstvo što prelazi u ruke stvarnog vlasnika — Republike Hrvatske. Odlukom Skupštine općine Rijeka, ovim stanovima raspolaže posebna komisija koju je osnovalo Ministarstvo obrane.

VILA MAMULA

Medu vojnim objektima, što ih je u sklopu sporazuma o povlačenju 13. korpusa iz Rijeke jugoarmija predala hrvatskim vlastima nalazi se i jedna opatijska vila, poznatija kao »Vila Mamula«. Ovu gradevinu bez ikakva vojnostrateškog značenja, bivša JNA prevela je u »vojnus« još u tijeku gradnje, kako bi posve zaobišla civilnu kontrolu podizanja rezidencije za Branka Mamulu, faraonskog admirala.

Iako se ne radi o klasičnom vojnom objektu, riječ je o pravom simboli antihrvatstva, jer je upravo ovde, okružen s petnaest naoružanih straćara, Mamula dočekivalo svoje prijatelje — generale Mirković i Pekić te Boru Mikeliću. Ovdje je stvorena klica SK — pokreta za Jugoslaviju i drugih velikosrpskih planova za agresiju na Hrvatsku. Upravo stoga, mještani Opatije s posebnom su radošću dočekali 8. prosinca kada se na ovoj vili zavijorio hrvatski stijeg.



PRVI HRVATSKI NOVACI

Naša reporterka posjetila je vojarnu u kojoj prva tri hrvatska novaka redovno ispunjavaju svoju građansku obvezu — odsluženje vojnog roka u Hrvatskoj vojsci.

Prosinac 1991., vrlo hladno. Krvi se zgrušava u komadiće leda i zapušava arterije. Okolo dečki u uniformama, u grubim zatupastim crnim vojničkim čizmama, noseva crvenih od hladnoće, para daha izlijeće im iz usta, a iznad njih osmijeh. Uvode nas u sobu za posjete. Vidim, u redu je, soba je dovoljno topla, a od 8 stolica 3 su već zauzete. Tu su Damir, Krešimir i Zoran, prvi hrvatski novaci na redovnom odsluženju vojnog roka. Pozdrav i upoznavanje, kako uvijek slijedi u pomalo iznudenim situacijama. Dečki su od svojeg pukovnika obaviješteni o »medijskoj promociji«, s kojom već imaju nešto iskustva... Bila je, naime, tu ekipa iz Hrvatske televizije, malčice su popričali, malo su ih slikali: kako jedu, kako se smiješe, kako služu krevete. O tome priča Krešimir: »Snimali su ono klasično natezanje plahte na krevetu, a dečki se zbunili pa su dvojica natezala istu plahtu. Onda su ih tako i snimili, dvojicu uz jedan krevet. Vidim, bilo je to uobičajeno medijsko zasijecanje u vojništvo. Kamo puste sreće da je i jedino potrebno i da je najveći vojnički problem žulj od čizama ili malo masti od oružja pod noktima ili pak strašna čežnja za telefon, tom dragom spravicom koja ponekad doista funkcioniра kao »srccotok«. Sve je su unovačeni, još im koža ne miriše na vojsku, još nisu prošli obuku, prisegli domovini, sjećanja su im još svježa, ostavili su ženu, djevojku, obitelj, a u glavama čuvaju telefonske note, okreću brojeve telefona u glavi. Krešimir priča o svojoj djevojci Dijani, o Dijani koja ga je već posjetila, priča o njoj nesvesno uporno, zaljubljeno i sa smiješkom. »Napišite da je ne varam s frizerkom«, kaže, štosa radi. »Bila je tužna kad sam odlazio.« Snimatelj Les nudi dečke cigaretama i kaže: »Znači, to se nije promjenilo. Uvijek su tužne.« A i kako bi bilo drugačije?

Dalje razgovaramo kao po onom općem silogističkom pravilu: »ex mere negativis et particularibus nihil sequitur«, što otprilike znači »iz niječnog i djelomičnog ne slijedi ništa«. A to je u okružju rata, krvi, špijunaže i prvo pravilo na koje su me u vojarni upozorili: pričajmo o dojmovima, ali bez



objekata, oznaka, šifri, lokacija, brojeva, čega mjerljivog i stvarno prepoznatljivog. To kao da mi čupa moj novinarski živac, pazim na sve. »A što će jadan čovjek kad ne može protiv sebe, reka bi jedan moj poznanik. »Ni protiv drugih«, rekla bih sama.

Damir iz Samobora, Krešimir iz Krapine i Zoran iz Rijeke prvi su »pravi« vojnici novoustvorene Hrvatske vojske, točnije: prvi, drugi i četvrti (treći je bio na svojoj promociji u liječnika i nije bio prisutan). Oni imaju točno odreden desetomjesečni vojni rok. Za njih je predviđena tromjesečna vojna obuka, prisegla domovini prije Božića i položaj redovnog vojnika. Svi su '64. godište, dečki koji zbog ovih ili onih razloga bivšu vojsku nisu služili. U vojarnu su došli odmah čim su dobili poziv, 11. prosinca, napuštajući svakidašnjicu. Sve bi bilo normalno da nema tog razaranja rata, zbog kojega je i organizacija hrvatske vojske »važno pitanje u širem smislu«. Sto se njih osobno tiče taj je širi smisao lako čitak: Hrvatska je njihova zemlja, domovina, a vojno služenje građanska obveza. Nadaju se međunarodnom priznanju Hrvatske. Pomoglo bi. Završio bi rat. Čovjek bi mogao misliti na sebe kao na osobu.

O tome mi priča Damir Obranić, iz Samobora prvi redovni hrvatski vojnik: »Ja sam bil zapravo izgubljen iz vojne evidencije. Još na regrutaciji su mi izgubili papire i tako je to bilo do sada, dok nije bilo na radiju i televiziji da se trebaju javiti svi sposobni za vojsku. Onda sam se otišel javiti. Htjeli smo hrvatsku državu i hrvatsku vojsku. I eto, bil sam tu prvi. »U pola dvanaest«, dobacuje Krešimir, »... a ja u dvanaest.« Krešimir kaže: »Danas sam prvi put čuo da smo »oružani pobunjenici«. Ne osjećam se kao pobunjenik, a kamoli oružani, jer oružje još ni nemamo, a kad ćemo ga imati onda ćemo ga morati, i htjeti, upotrijebiti samo za one stvari kojima služe. I u bivšoj vojsci bilo je namijenjeno samo za obranu. Pa prema tome, mi sigurno ništa drugo i ne želimo.«

Damir je puno kraći, lagano klima glavom, jednostavna misao mu u ustima: »Čini se da mi to moramo biti, jer hoćemo biti svoji na svome.« Zoran tek slijedi ramenima, stvari su takve kakve jesu, zemlja će se morati osloboditi. On očekuje da će njegov klasa najvjerojatnije sudjelovati upravo u tim operacijama, za nekoliko mjeseci, upravo u vrijeme kad završe obuku. Čovjek svime ne upravlja. A živjeti mora. Pitam Zorana kako je bilo. U Rijeci za onih vrućih dana kad je eksplodiralo vojno skladište, tajni »bondovski podzemni svijet. «Ništa», govori Zoran, »svi su normalno išli ulicama i nitko

nista nije znao, a onda je počeo grmjeti, tresli su se svi prozori. Ne znaš što je. Tek su oko 4 popodne javili na radiju da je to skladiste eksplođiralo. Cijela Rijeka se tresla. Zoran je diplomirani inženjer brodogradnje, zaposlen je 2 mjeseca u brodogradilištu u Rijeci.

Visok je, crn, plavook, štlijiv, dostojanstveno odmjeru u nastupu. Nije »živac«. Ako je itko svjestan Damoklova mača koji čovjeku brutalno simbolizira rat, to je on. Četvrti je po redu vojnik redovne hrvatske vojske. Kao i Krešimir, još uvijek ne broji dane. »Još ne mogu razlučiti promjenu, pravo da vam kažem nisam ni svjestan da sam u vojsci, a kamoli da sam počeo brojiti dane. Možda, kad se sve malo slegne.«

Zadovoljni su postupcima s njima, hranom, smještajem, dnevnim rasporandom, samo ih tišti onaj problem »srscotoka«, jer u krugu vojarne još nema ispravnog telefona za novake, a riječi ima u grlu, one bi da briznu žicom, do vrlo dragih ljudi. Zoran ističe: »Prednost je što je sve novo, dobili smo nove čizme, čarape, košulje, rublje, bunde...« »Toplo je. Damir će jednostavno. Već dugo pričamo, kraj lebdi u zraku, kao mušica. Krešimir kaže »Naglasite da bih trebao diplomirati, na veterini, za

dva tjedna. Pa da me puste.« »Nema problema«, obećavam.

Izlazeći iz sobe-za posjete vidim na jakom prosinackom danjem svjetlu, koje me bode izravno u očni živac, i za nadočala, kako sva trojica imaju oči plave i zelene, zelenoplave, pastelne. »Oh, točno«, smješkaju se, »i zato su nas zajedno unovačili.« Predajem ih Lesu, da ih uslika tako unovačene, pašne, da ih uhvati u njihovu okružju, da ispriča o njima neku slikovitu priču. Pušem u prste koji iznenada mrznu, postaju ljubičasti. Stojimo kraj prijavnice. Vidim tipa s druge strane ograde. Kožne čizme, zelene samterice, bolji kalibar »lenonica«. Ulazi, prijavljuje se – za odsluženje vojnog roka. Brzo rukovanje, upoznavanje, on je Vlado, iz Slavonske Požege, telefonski su ga izvijestili o pozivu. U 14.40 je u vojarni, čeka »na proceduru. Pričamo o »Kvazaru«, o nekim ljudima sa sociologije. On je baš apsolvent, nekoliko ispita. Daje mi broj jedne Goge, nazovi je, reci joj da ju je pozdravio Vlado. Nemam pojma zasto se to ponekad dogodi. Dovoljno je nekoliko sekundi da osjetiš čovjeka. Rukujem se s Vladom koji iznenada ulijeće u ovu priču, kao muha u pekmez, i kesi se od uha do uha, kao da je taj »uhokes« mehanizam opstojnosti bicā u

osobno oružje

AUTOMATSKA PUŠKA FN FAL 7,62 mm



Pored cijelog niza pješačkog oružja koje se može vidjeti na hrvatskim ratištima, a koja su, uzgred budi rečeno, prava retrospektiva razvoja streljačkog oružja od kraja prvog svjetskog rata pa do današnjih dana (od Thompsona do SAR 80), odnedavno se može primjetiti još jedna, nova vrsta automatske puške koje donedavno nije bilo na ovim prostorima. Riječ je o, poznavaocima oružja dobro poznatoj, pušći iz familije FN FAL, u ovom slučaju argentinskog porijekla, a koja zasluguje da joj se posveti pozornost.

Naime, radi se o automatskoj pušci koja pored legendarnog AK-47 kalašnikova, američke M-16, te njemačke HK G3, pripada najmasovnije proizvedenom pješačkom oružju na svijetu.

Originalna verzija ovog oružja, koju proizvodi belgijski državni koncern Fabrique Nationale (odatle skraćenica FN) pod nazivom Fusil Automatique Legere (FAL), što u prijevodu znači »laka automatska puška«, proizvedena je još 1948. godine. Osnovni model se proizvodi u promjeru 7,62x51 mm, što je

standardni kalibar NATO pakta, premda postoji najnovija verzija pod nazivom FNC koja se koristi municijom promjera 5,56 mm.

Ovaj osnovni model je široko prihvoren u svijetu, pa je otkupljen i proizveden se u zemljama od Meksika do južne Afrike. Mnoge od ovih verzija se razlikuju po nekim detaljima, no osnovne osobine pa i vanjski izgled, su isti. Verzija L1A1, koja se proizvodi u Britaniji, donedavno je bila dobijljeno oružje britanske vojske, a zanimljivo je da je nakon dugih ispitivanja prihvaćena verzija bez mogućnosti rafalne paljbe.

Ovu varijatnu su prihvatile mnoge zemlje – poput Indije te Australije koja čak proizvodi i skraćenu verziju pod oznakom L1A1-F1 koja je prilagodena niskom stasu vojnika iz Nove Gvineje. Većina verzija ima drven kundak i opremu, no kod nas prisutna argentinska verzija ima preklopni kundak, jer je namijenjena padobranskim i specijalnim jedinicama.

Stručnjaci za ovu pušku kažu da

spada u snažno oružje precizne obrade, be u čijoj su izradbi korišteni visoko-kvalitetni materijali kako bi bilo što trajnije. Rezultat je bila prilična težina osnovne verzije (5 kg s okvirom od dvadeset metaka) i velike dimenzije (dužina 1143 mm). Razlog tome je i velika dužina cijevi koja iznosi 554 mm prema 414 mm kod Kalašnikova te 508 mm kod puške M-16. Dužina cijevi i velika početna brzina metka od 838 m/s (kod Kalašnikova 710 m/s sa zrnom 7,62 x 39 mm) daju veću preciznost pogotovo na većim udaljenostima, te bolju probinost zrnu. Oni koji su se njome koristili kažu da njezin malen trzaj pri rafalnoj paljbi dovodi do manjeg rasipanja pogodaka. S druge strane, riječ je o tipičnom zapadnjačkom oružju, što znači da je prije svega namijenjena profesionalnom vojniku visoke tehničke kulture. Prema tome, traži stalnu pažnju i propisano održavanje. Tek tada se iz nje može izvući maksimum, pa je logično da su njome prije svega naoružane elitne jedinice hrvatske vojske i vojni policajci.

i



VOJNIK I ŽIVOTINJA

Često neko pseto ili mačka prevali kilometre u potrazi za hranom i ljudskim društvom. I često tako dospije na položaje naših boraca

Dugo će se liječiti rane ovoga rata. Najteže će zarasti one na našoj duši. Tko će moći izbrisati sliku napačena lica u koloni koja je netom napustila izmrcvarenu rodnu grudu i golemu suzu na licu djeteta koje ne razumije zašto mu je dojučerašnji susjed, otac njegova prijatelja iz školske klupice, ubio ili protjerao njegove najbliže i zatim mu spalio kuću...?

Tko će im ikada moći oprostiti sve mrtve, nestale i protjerane? Hoće li ikad saznati, da su im onda kad su ostavili svoje velike i bogate kuće u selu i pobegli pod izgovorom »ugroženosti«, susjedi Hrvati prvi pohitali sačuvati dom od pljačke četničkih horđi i nahraniti blago, pomoći jadnoj stoci koja tumara ulicama bez gospodara i vapi za mirom.

Priča jedna pripadnica naše vojske kako se oko nje u Sunđi uvijek skupljalo mnogo kokoši i pataka. I pratio je to »pernato društvo« do kraja sela kad bi nekamo odlazila i čekalo je kad se vraćala. A ona ih je za njihovu ljubav i vjernost nagrađivala slasnim kukuruzovim zrnjem.

Naši ratnici kažu da s vremenom koje odmiče i sā zimom koja je sve hladnija, sve manje životinja odolijeva. Puno je onih izrađivanih, bolesnih i zaraženih. A tamo nema ni mlijeka ni obroka ni društva. Najgore je kad padne noć. Tada agresor najžešće udara. Ne zna se je li gori fijuk četničkog streljiva ili zavijanje uplašene životinje u blizini. Poprima to njezin glasanje boju očajničkog ljudskog krika. Krika nagona za održanjem. Kad ono zapara uho, više ga ništa ne može istjerati. Usijeca se negdje u dubini moždane mase – i čeka.

Naše vrijeme, uostalom, tek dolazi. Iznenada, uplašeno pseto počinje radosno mahati repom. Odjednom, kao da nije rat i kao da opet čuva dom svog jedinog gospodara.

SANJA ČANAK

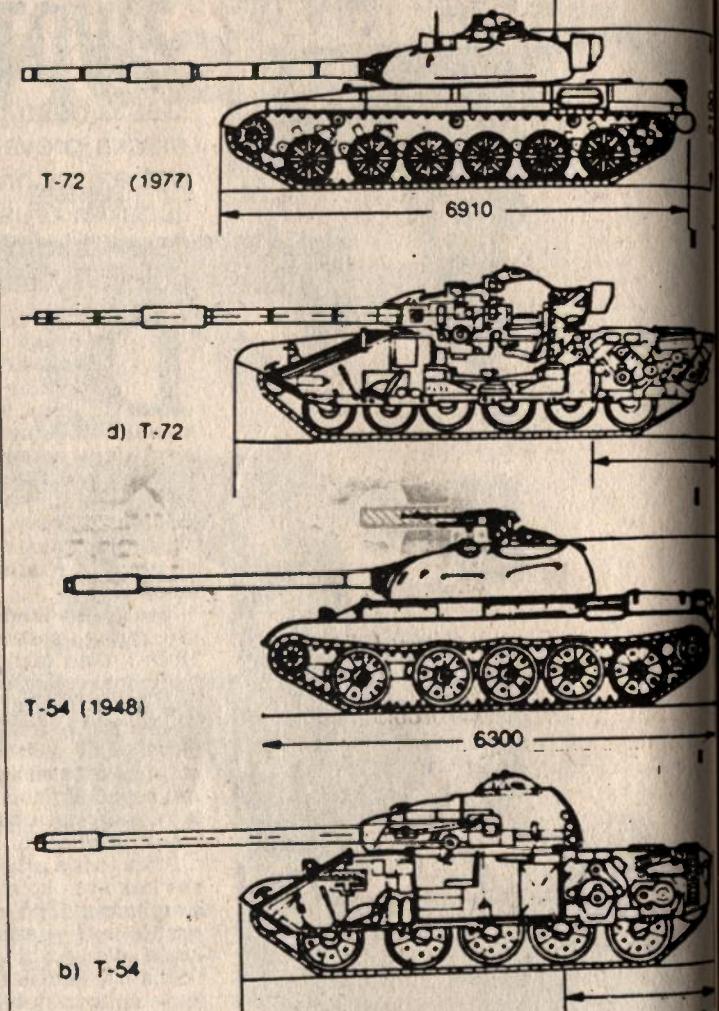


protuoklopna borba

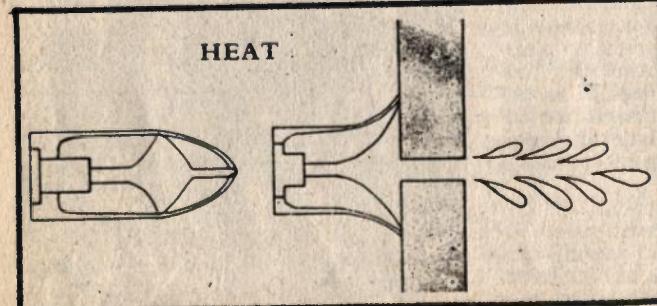
KUMULATIVNI PROJEKTILI

Kada je počeo rat protiv Hrvatske, Jugoslavenska je armija raspolažala s gotovo 3000 komada oklopnih sredstava raznih vrsta, od tenkova svih godišta, uključujući i one iz drugog svjetskog rata, do nekoliko tipova oklopnih transporterata. Ovoj sili hrvatski se vojnik suprotstavio vrlo uspješno izbacivši iz upotrebe dobar dio tog oružja. Imamo li u vidu ograničena sredstva s kojima se raspolažalo u protuoklopnoj borbi, očito je da su najveći dio protivničkih tenkova i oklopnih transporterata uništili projektili s kumulativnim djelovanjem. Primjena projektila s kumulativnim djelovanjem ima mnogo prednosti. Jedna od osnovnih se zasniva na osobini kumulativnog projektila da njegov učinak ne ovisi o brzini kojom udara u cilj, za razliku od nekih drugih protuoklopnih sredstava kao što su pancirna i potkalibarna zrna. Zahvaljujući tome, bilo je moguće proizvesti jednostavne pogonske sustave koji su kumulativne projektili mogli prenijeti na dovoljnu udaljenost, a bili su i dovoljno leđtini. Tako je razvijen cijeli niz lakog protutenkovskog oružja koje je pješaštvo omogućilo da se uspješno bori protiv tenkova. Prema nekim publikacijama cijena jednog takvog ručnog oružja je sedamdesetih godina bila 450 puta manja od cijene tenka, a danas se povećanjem cijene tenka na nekoliko milijuna dolara po komadu, ovaj odnos sigurno još povećao u korist ručnih protuoklopnih sredstava. O učinkovitosti kumulativnog oružja i ovaj podatak: kada su Nijemci u drugoj polovici 1944. godine na istočnoj fronti uveli kumulativno streljivo i veću količinu "panzerfausta", udio potpuno uništenih sovjetskih tenkova povećao se do 30 % ukupnog broja upotrijebljenih tenkova.

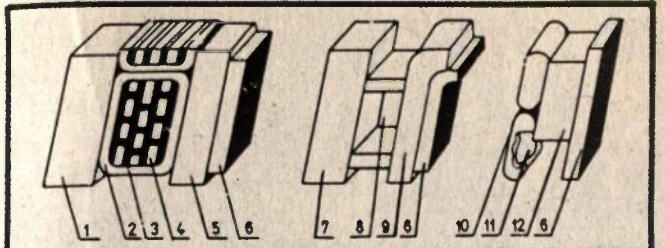
Djelovanje kumulativnog projektila sastoji se u tome što se njegovom konstrukcijom djelovanje eksplozivnog punjenja pri udaru usredotočuje na malu površinu. Dio oklopa na tom mjestu kumulativni mlaz pretvara u sitne čestice koje sa sobom nosi u unutrašnjost tenka (slika 1). Otvor na tijelu tenka vrlo je mali, promjera svega nekoliko centimetara. Nakon prodora u tenk, iz ovog otvora mlaz se pretvara u lijevak, čija zona širenja iznosi oko 15 stupnjeva, i dometa je nekoliko metara. Najčešće strada posada koja se nađe na putu mlaza, a može doći i do aktiviranja municije u tenku probije li mlaz košuljicu zrna granate. Učinak kumulativnog mlaza izravno ovisi o promjeru projektila, odnosno – što je veći promjer, veća je probajnost. Probajnost se izražava u debljinu homogenog čeličnog oklopa što ga projektil može probiti pri kutu udara od 90 stupnjeva, dakle okomito na njegovu površinu. Tako »zolja« čiji je promjer 84 mm probija oklop debljine 300 mm, dok »Osa« promjera 90 mm probija (slika 2) ploču debelo 400 mm. Imamo li u vidu da debljina oklopa tenka T-55 u kupoli i najvećem dijelu ti-



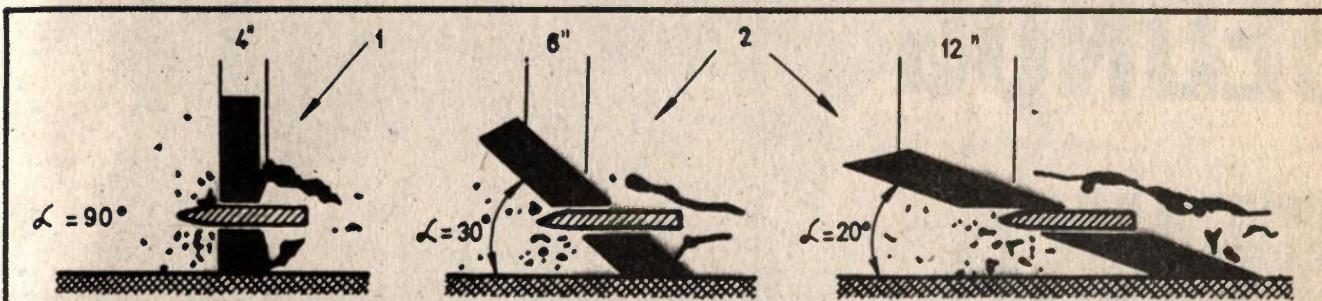
jela nije veća od 100 mm (uz nagibe 30-50 stupnjeva) ova oružja imaju sasvim dovoljnu probajnost za taj tip tenka. Izvještaji s ratišta to i potvrđuju, a treba znati da je ovo najbrojniji tenk jugoarmije (prije početka sukoba bilo ih je oko 850). No važno je napomenuti da u stvarnosti kumulativni projektil nikada ne udara u oklopnu ploču pod idealnim kutom, pa se tako njegova probajnost smanjuje. Vrlo je bitno da se u trenutku udara projektila ostvari što je moguće bolje međudjelovanje bojeve glave i samog oklopa. Razne zapreke, kao što su to kutije s alatom koje su namjerno raspoređene po obodu kupole umanjuju učinak kumulativnog mlaza. Izraelci su na osjetljiva mesta montirali opeke i vreće s pijeskom. Naime, budući da se kumulativni mlaz ponaša kao fluid, pri prolasku kroz razne vrste materijala on se izobličuje, stvara vrtloge i prekide, pri čemu se smanjuje njegova probajna moć. Ovaj princip je iskoristan pri proizvodnji višeslojnih oklopa (slika 3) koji se sastoje od nekoliko slojeva različitih materijala. Takav oklop nalazi se na prednjoj ploči tenka M-84, jugoslavenske verzije sovjetskog tenka T-72 (slika 2). Odgovarajuća debljina ove ploče jednaka je 600 mm debeloj ploči homogenog čelika, pa je



Djelovanje kumulativnog projektila na oklop



Variante zaštite suvremenih tenkova: a) kompozitni oklop – 1 – glavni oklop; 2 – posebni oklopni element; 3 – keramičke ploče; 4 – noseći materijal; 5 – oklopna ploča; 6 – ploča za radijacionu zaštitu; b) bočni oklop; 7 – bočni oklop; 8 – bočni prostor; 9 – unutrašnji bočni oklop; c) aktivni oklop; 10 – aktivni oklopni element; 11 – eksploziv; 12 – glavni oklop



– Efekti zakošenja oklopa: 1 – stvarna debljina oklopa 100 mm; 2 – ekvivalentna debljina oklopa; – za $\alpha = 30^\circ$ je 200 mm; – za $\alpha = 20^\circ$ je 292 mm

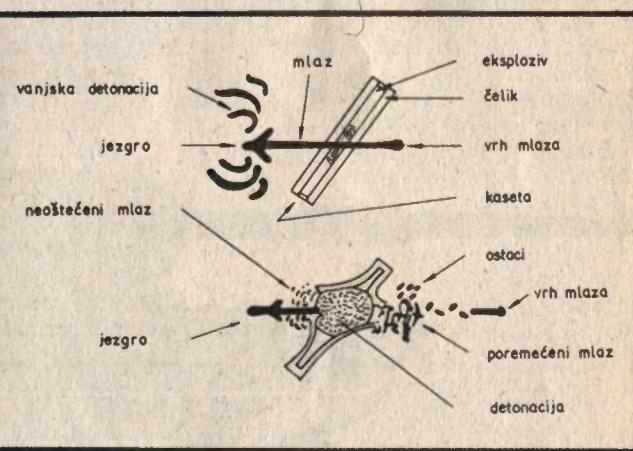
očito da se ne može probiti navedenim sredstvima, te ga tu i nema svrhe gadati. No zato se isplati gadati osjetljiva mesta kao što su: spoj kupole s tijelom, njezina zadnja strana i bokovi, krov kupole i motorno transmisijsko odjeljenje. Kupola ovog tenka je izrađena uobičajenim postupkom lijevanja čelika, a ne od »sendvič-oklopa«. Među osjetljiva mesta spadaju i bočne stranice tijela tenka, u visini hodnog dijela, jer kod većine tenkova njihova debljina nije veća od 90 mm. Radi toga se na blatobrane montiraju zaštitni ekrani namijenjeni prije svega obrani od kumulativnih projektila.

Nagib oklopa je drugi vrlo važan čimbenik koji utječe na oklopnu zaštitu tenka. U stvarnosti kumulativni projektil nikada ne udara u oklopno tijelo pod idealnim kutem od 90 stupnjeva, pa se njegova probajnost ovisno o kutu udara smanjuje. Trenutno je na bojištu, od oklopnih sredstava, najopasniji protivnik tenk M-84, no ovih je tenkova jugo-armija imala manja negoli ostalih, a dobar dio je dosad i uništen. »Srce« tenka čini računalno povezano s mnogobrojnim senzorima, laserskim daljinomjerom i IC uređajem, što dobro obučenoj posadi omogućava pogodak prvom granatom. Kruži priča da ovaj tenk ima uređaj koji mu omogućava da kroz 5-7 sekundi otkrije mjesto odakle je na njega ispaljen projektil, no stručnjaci njezinu vjerodostojnost dosada nisu potvrdili. U globalu se može reći da je »Osa« protuoklopno sredstvo s kojim se, pod prije navedenim uvjetima ovaj tenk može uništiti.

Pored tenkova na bojištu najčešće se mogu susresti oklopni transporter i borbeni oklopni vozila pješaštva. Njihova oklopna zaštita je puno slabija od one kod tenkova, ali je vatrena moć u sukobu s pješaštvom zapravo veća, pogotovo na malim udaljenostima. Zahtijeva se da oklop transporteru štiti vojnike od vatre pancirnih zrna ispaljenih iz pješačkog oružja, te rasprsnutih dijelova granata promjera do 155 mm. S prednje pak strane oklopni bi trans-

porter trebao izdržati pogodak zrna iz PA topa kalibra 20 mm. Ručna prijenosna protuoklopna sredstva, uključivši i tromblonske mine bez problema probijaju njihove oklope. Posebno su zahvalan cilj kada su u njima pješaci jer se tada većim dijelom izbacuju iz borbenih redova. Jugoslavenska armija ponajviše se koristi dvama tipovima ovih vozila: oklopnim transporterima M-60 i borbenim vozilima pješaštva BVP M-80. Ovi posljednji imaju u oklopljenoj kupoli spregnuti top od 20 mm i puškomitrailjer kalibra 7,62 mm, dok se na bokovima nalaze po tri otvora za streljačko oružje pješaštva stoga prevozi 8 pješaka, te dva na stražnjim vratima. Zbog toga posada transportera ima mnogo manje mrtve zone pri otvaranju vatre od tenkova, pa je zato opasniji protivnik na manjim udaljenostima. No, pred desetak godina pojavila se još jedna vrsta dodatka tenkovskom oklopu, specijalno namijenjena zaštiti od kumulativnih

projektila. Riječ je o tzv. aktivno-reaktivnom oklopu poznatom pod nazivom BLAZER oklop. Ovaj oklop se izrađuje kao kutija od čeličnog lima, ispunjena eksplozivnim materijalom. Pod djelovanjem kumulativnog mlaza aktivira se eksplozivno punjenje i svojim udarnim djelovanjem destabilizira kumulativni mlaz. Nakon aktiviranja uništene ka-



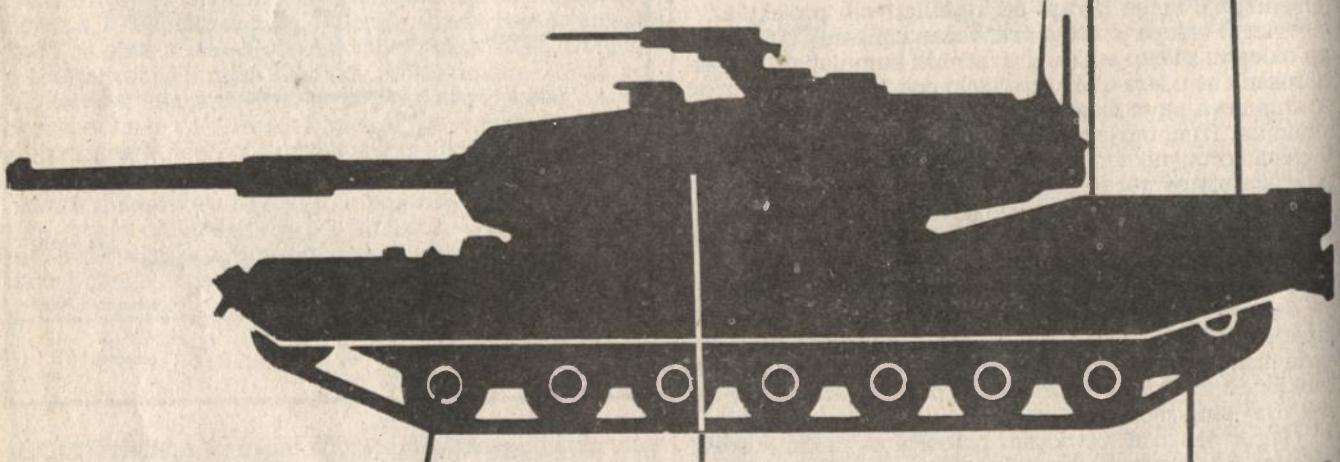
sete aktivno-reaktivnog oklopa mogu se zamijeniti novim. Nedostatak ove vrste oklopa je njegova osjetljivost na vatre streljačkog oružja koja ga također može aktivirati. Ovakvim oklopom raspolaže i sovjetska armija koja ga je dosada ugradila na tenkove tipa T-64 i T-80. Kod tenka T-64 ploče aktivno-reaktivnih elemenata su površine oko 0,6 m² i razmaknute su 23 cm od osnovnog oklopa.

B. D.

protuoklopna borba

SLABE TOČKE JEDNOG TENKA

moguće mete djelovanja
protuoklopnih sredstava



HRVATSKI VOJNIK



Foto: ST PRESS

HRVATSKA RATNA MORNARICA



Za nepuna tri mjeseca postojanja Hrvatska ratna mornarica oslobođila je veći dio priobalja i otoka. "Čišćenje" hrvatskog dijela Jadrana od raspadajuće JRM uspješno se nastavlja. Unatoč suvremenog brodovlja kojim još uvijek raspolaže, JRM je bespovratno uzugubila ono bez čega ne može niti jedna mornarica svijeta - logističku podršku - baze za snabdjevanje i lojanost lokalnog pučanstva.

"Vrijeme radi za nas" - rekao je jednom prilikom admirал Svetozar Letica, prvi među hrvatskim mornarima. Da je tomu doista tako pokazuje i nezaustavljivo jačanje Hrvatske ratne mornarice. Poznavajući temperamentni mediteranski duh hrvatskih mornara Domovina očekuje uskoro oslobođenje čitavog Hrvatskog primorja.

ČINNOVI U ORUŽANIM SNAGAMA PUBLIKE HRVATSKE

ZA VOJNIKE I GARDISTE

ZA DOČASNIKE
(djelatne i pričuvne)



POZORNIK



DESETNIK



NAREDNIK



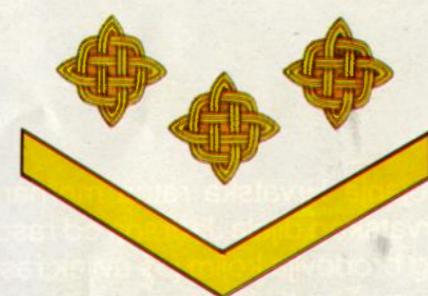
RAZVODNIK



VODNIK



STOŽERNI NAREDNIK



STOŽERNI VODNIK



ČASNIČKI NAMJESNIK

ZA ČASNIKE
(djelatne i pričuvne)
U RODOVIMA I SLUŽBAMA



ZASTAVNIK kopnene vojske, ratnog zrakoplovstva i
ratne mornarice



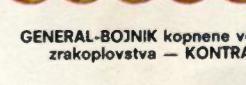
BOJNIK kopnene vojske i ratnog zrakoplovstva —
KAPETAN KORVETE



GENERAL-BOJNIK kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva — KONTRAADMIRAL



PORUČNIK kopnene vojske i ratnog zrakoplovstva
— PORUČNIK KORVETE



PUKOVNIK kopnene vojske i ratnog zrakoplovstva
— KAPETAN FREGATE



GENERAL-PUKOVNIK kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva — VICEADMIRAL



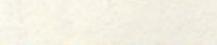
NATPORUČNIK kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva — PORUČNIK FREGATE



SATNIK kopnene vojske i ratnog zrakoplovstva —
PORUČNIK BOJNOG BRODA

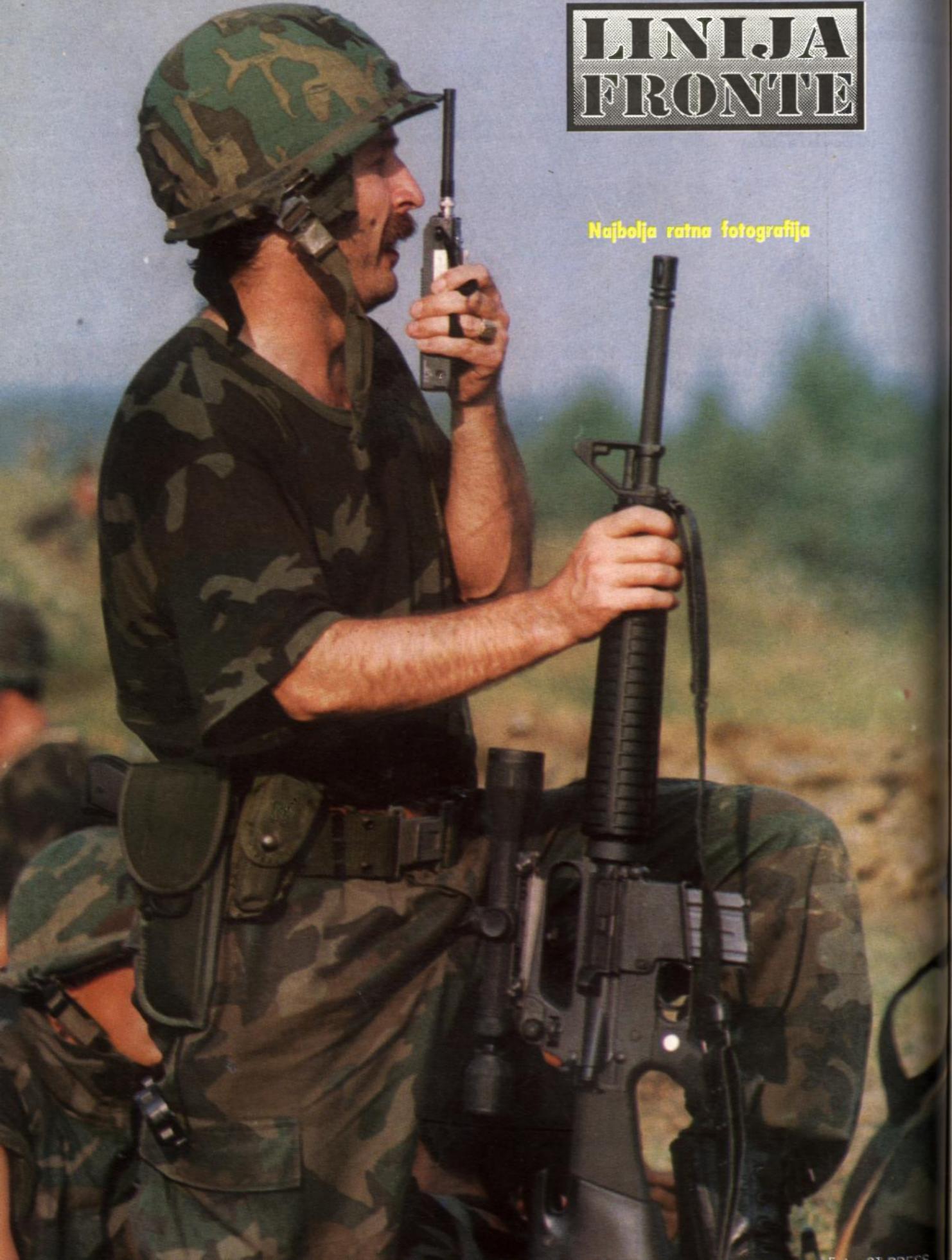


GENERAL-ZBORA kopnene vojske i ratnog
zrakoplovstva — ADMIRAL



BRIGADIR kopnene vojske i ratnog zrakoplovstva —
KAPETAN BOJNOG BRODA

Najbolja ratna fotografija



HRVATSKA VOJSKA U 1992. GODINI

Vojni stručnjak V. F.

Hrvatski vojni ustroj zakonito je čedo demokracije. Zato će u 1992. godini, u suverenoj i neovisnoj Hrvatskoj, naša vojska biti uza sve diplomatske i mirovne inicijative glavni zaštitnik teritorijalne cjelevitosti i demokratskog sustava republike. U suvremenoj povijesti iza II. svjetskog rata samo je još Izrael stvarao svoje oružane snage tako što je prvo proglašio državnu neovisnost u svibnju 1948., a potom slabije naoružan gotovo godinu dana vodio krvav, ali uspješan rat s arapskim susjedima. To su u 60. i 70. godinama pokušali i drugi narodi (npr. u Biafra u Nigeriji, u Južnom Timoru u Indoneziji, Siki u Indiji), ali bez uspjeha.

Put hrvatske vojske nedvojbeno je sličan izraelskim ranim iskustvima: poput zakotljane grude snijega u Hrvatskoj je stvorena oružana snaga koja već sada predstavlja značajnu snagu, čak i u usporedbi s davno uspostavljenim vojskama drugih zemalja. Vojni ustroj Hrvatske iznimno je zanimljiv; on je mješavina opće vojne obveze tipične za vojnu organizaciju mladih nacionalnih demokracija, ali istodobno i u borbi provjerene profesionalne jezgre sastavljene isključivo od dragovoljaca, što je inače karakteristično samo za profesionalne (dobrovoljačke) vojske visokoindustrializiranih država. Uvjeti i potrebe obrane domovine odredivali su u nas tempo i nagliške u oblikovanju autentičnog vojnog ustroja koji je, bez obzira na stupanj obrazovanja ili materijalno stanje, postao zajednički hrvatski interes.

No dah profesionalizam dopre je i do nas; novi odnosi zakucali su i na naša vrata u svim područjima života i rada. Hrvatska će se zato — želi li izgraditi suvremenu vojsku čija borbeni moći umnogome ovisi o visokoj tehnologiji i profesionalnim znanjima vez-

nim uz nju — naći u dilemi: da li zadržati samo opću vojnu obvezu kao stećevinu demokratskog razvoja po kojoj svaki građanin ima pravo i dužnost sudjelovati u obrani svoje zemlje ili će se usmjeriti k vojsci visokih profesionalaca, stvarajući relativno male, ali brze i učinkovite obrambene snage?

Tijek zbivanja u prvim mjesecima 1992. dat će potpun odgovor. Ipak, već sada možemo ustvrditi da će Hrvatska vjerojatno imati obranu sastavljenu od tri kruga: u prvom su svi muškarci sposobni za službu u oružanim snagama koji svoju obvezu reguliraju kroz služenje redovitog vojnog roka (10 mjeseci) a kasnije, nakon obuke, prelaze u pričuvni (domobrani) sastav do zakonski odredene dobne granice koja se može pomicati (podizati ili spuštati), ovisno o prilikama u zemlji, susjedstvu i svijetu.

U drugom krugu okupljeni su svi vojnici unovačeni po ugovoru na određeno vrijeme (sadašnji Zbor narodne garde) koji su brojniji od pravih profesionalnih vojnika, ali ih je manje u odnosu na regrutno mnoštvo koje podliježe općoj vojnoj obvezi. To su već sada veterani domovinskog rata, začetnici dobrovoljačke vojske koja je na sebe primila prvi siloviti udar srpskočetničkih formacija. Vojnici na ugovor (2 do 3 godine) zato svakako trebaju ostati u hrvatskoj vojski. Domovinski rat pokazao je da naoružavanje tehnički vrlo složenim oružjima i opremom automatski jača težnju k profesionalizaciji vojnog poziva. Gardist koji je prošao kroz ratnu brešu naučio je u praksi kako se što racionalnije koristi skupa vojna oprema, a u odnosu na mobiliziranog novaka ili starijeg rezervista on je

daleko spremniji na osobne žrtve: život u trupi, neudobnosti vojničke obuke, nemogućnost slobodnog kretanja, profesionalni rizici i slično.

Vojnik s ugovorom na određeno vrijeme brzo se uklapa u svoju mikrosredinu, još se lakše identificira s općim i stručnim ciljevima vojnog poziva. Trupe sastavljene od takvih uvjetno nazvano poluprofesionalaca zapravo su uvjek spremne za punu mobilnost, nisu im potrebne duže pripreme kao civilnim obveznicima. Motiviranost dragovoljaca u pravilu je visoka; desetine, vodovi, čete, bataljoni pošteđeni su mladića koji osjećaju odbojnost prema uniformi i oružju a vojnički život smatraju gušenjem njihovih osobnosti. U ovom krugu također otpadaju svi problemi odbijanja služenja vojske. Ljudi koji se svojom voljom odlučuju za takvu službu u oružanim snagama Republike Hrvatske lakše je držati uđajene od raznih stranačkih političkih utjecaja koji ugrožavaju učinkovitost cjelevite vojne organizacije. Isto tako, s takvim ljudstvom, provodenje disciplinе, hijerarhijskog ustroja i reda ne predstavlja nikakav problem: časnik je časnik, dočasnik zna gdje mu je mjesto, a »vojak je vojak«.

Tu dolazimo i do onog najbitnijeg: profesionalno-dragovoljne trupe posjeduju visoku borbenu spremnost, tehničku oposobljenost i moralnu ustajnost koja nadilazi klasično obučavanog novaka.

U trećem krugu su prave, tvrde i skupe profesionalne trupe: u našem slučaju to su jedinice za posebne namjene, komandoske zadatke, diverzantske pothvate, duboko borbeno i obavještajno ubacivanje na neprijateljski teritorij i sl. Vojnici, dočasnici i časnici koji profesionalno u dužem razdoblju (najmanje 7 godina) obavljaju vojni poziv moraju biti i nagrađeni u skladu sa



Hrvatski vojnik na početku domovinskog rata (lipanj 1991.) oboružan je samo laskim streljačkim automatskim oružjem i tromblonskim minama

U srpnju i kolovozu 1991. agresorska oklopna vozila hrvatski vojnik tuče moćnim ručnim bacaćem sovjetske proizvodnje RPG-7V koji ima vrlo dobar optički nišanski uredaj PGO-7V, s posebnim infracrvenim noćnim nišanom NSP-2

svojim profesionalnim sposobnostima koje su na savršenoj razini. Pritom valja naglasiti da problem nisu njihova osobna primanja, nego strahovito skupa specijalistička obuka koja ne može trajati manje od 3 do 5 godina; takve trupe obično rukuju svim vrstama složenog i skupocjenog oružja, čak i onoga koje nije u standardiziranoj uporabi (isto se odnosi i na posebnu opremu).

Dakako, za isti iznos sredstava kojima se školuje i održava malobrojna elitna skupina superprofesionalaca moguće je opskrbljivati veliki godišnji kontingenat općih vojnih obveznika. Ali, iskustvo rata u Zaljevu pokazalo je pravo lice svremene bitke: 1,5 milijuna mobiliziranih Iračana (od 18. do 55. godine života) poraženo je u sudaru sa 100.000 profesionalaca iz SAD, Velike Britanije i Francuske (od ukupno 500.000 dopremljenih ljudi, Amerikanci su u borbu na kopnu u Kuvajtu ubacili svega petinu svojih snaga, ali isključivo s elitnih formacijskih popisa).

Hrvatska o tim osjetljivim odnosima kvantitete i kvalitete mora voditi računa. Najbolje rješenje je da od svakih 10 hrvatskih vojnika 6 budu novaci, 3 poluprofesionalci, a 1 profesionalac. S

oružanom formacijom od 120.000 ljudi Hrvatska bi tako imala 72.000 novaka i rezervista, 36.000 poluprofesionalaca i 12.000 profesionalaca.

U tehničkom smislu, hrvatska vojska danas je, barem što se tiče količine oružja različitog porijekla, najslučnija finskim oružanim snagama. Čak su opće podudarnosti identične: 1. Finska i Hrvatska su demokratske zemlje; 2. oružane snage su pod strogim civilnim nadzorom i 3. – u obje države, uz većinski narod, žive i manjine (u Finskoj npr. živi 6,2 posto Švedana).

Po broju stanovnika, Fini nemaju značajniju prednost naspram Hrvata; ima ih nešto više od 5 milijuna. Taj vrijedan i napredan narod izdava ugodne za svoje oružane snage 2,42 milijarde dolara tvoreći sljedeću trijadu: jednu trećinu oružja Finska sama proizvodi (kvalitetni topovi, haubice, minobacači, streljačko oružje, municija, dio ratnih brodova itd.); drugu trećinu oružja (raketni sustavi, zrakoplovni, elektronika) uvozi od susjednih skandinavskih zemalja (Švedske, Danske, Norveške) i sa Zapada (SAD, Velika Britanija), a ostatak kupuje ili povoljno u klirinškoj razmjeni nabavlja u SSSR

(avione, helikoptere, brodove, protuavionsko oružje, tenkove, oklopne transportere itd.).

Teško, srednje i lako oružje te municija iz nekoliko sasvim različitih izvora, za finsku vojsku nije nikakav problem – bitno je da sustavi i streljivo mogu uspješno djelovati u finskoj klimi i biti potpuno iskoristivi. Istodobno, demokratska svijest Finaca olakšava provedbu svih obrambenih zamisli: Finska ima opću vojnu obvezu (rok služenja od 8 do 11 mjeseci), no veliku pozornost posvećuje upravo obuci poluprofesionalaca (dobrovoljaca na ugovor) i posebno izvježbanim elitnim jedinicama, osobito u obalskoj straži, mornarici, ratnom zrakoplovstvu, samostalnim pješačkim bataljunima – čiji pripadnici ostaju u službi barem 14 godina ili do navršenih 50 godina života.

Godišnje u finskom obrambenom sustavu kroz obuku prolazi 24.000 novaka. Časnika i profesionalaca ima stalno 1800, a vojnika-dobrovoljaca na ugovor 6000. Nakon opće mobilizacije Finska može podići i naoružati isto onoliko ljudi kao i Izrael – njih čak 502.000 (460.000 u kopnenoj vojsci, 12.000 u ratnoj mornarici i 30.000 u rat-



Danas hrvatski vojnik upravlja najsuvremenijim pješačkim protutenkovskim oružjem, što će se nastaviti i u 1992. g. Na slici je raketni lanser švedske proizvodnje CARL GUSTAV M2-550 kalibra 84 mm i kumulativno raketno punjenje tipa FFV 551

U rujnu 1991. nakon pada mnogih vojarni širom Hrvatske naši se borci masovno koriste efikasnim ručnim raketenim bacaćem M80 Zolja, kalibra 64 mm

nom zrakoplovstvu). Obuka, stoga, kvaliteta naoružanja, održavanje opreme i stav prema vojnom pozivu takav je da su finski vojnici najčešći pripadnici mirovnih trupa UN (trenutno u Afganistanu, Indiji, Pakistanu, Iranu, Iraku, Kuvajtu, Libanonu, Siriji i na Cipru boravi 995 finskih plavih šljemova).

Finska iskustva pokazuju i to da su mješovite trupe (unovarene na više načina) tjesno povezane s razmišljanjem i osjećajima čitavog društva, posebice kad je u pitanju vojna obveza. Svake godine 50.000 rezervista (bivših novaka i vojnika na ugovor) odlazi na ponovnu terensku obvezatnu obuku da u 40 dana logorovanja osvježi znanja, upozna nova oružja i aktuelne vojnopoličke doktrine. Time se izbjegava politička i duhovna izolacija prema društvu, čemu pretežno profesionalna armija vrlo lako može podleći. Trupa jest i ostaje dio naroda, a ne izdvojena institucija kojoj prijeti opasnost od elitizma ili razvijanja vlastitih političkih ambicija.

Opća vojna obveza u Hrvatskoj, uz određeni postotak drugih oblika novčenja, zato je apsolutno korisna i poželjna. Ona će prijeći distanciranje stanovništva od odgovornosti za obranu države; ako npr. postoji samo profesionalna vojska, dobar dio javnog mnijenja (osobito zdravi i za vojnu službu sposobni dvadesetogodišnjaci) sklon je razmišljanju: »Dobro plaćeni profesionalci mogu i sami obaviti sve obrambene zadatke«.

Stoga, uživanje određenih demokratskih prava nameće i odgovarajuće obveze kojima se ta prava štite. Hrvatski vojnik nije kraljev grenadir; on mora biti društveno cijenjen i štovan, a hrvatska vojska utemeljena prije svega na općoj vojnoj obvezi, ali i pravu da vojni poziv dragovoljno biraju i svi oni hrvatski gradani koji su za to psihofizički sposobni. Vrijednost svakog obrambenog ustroja ne mjeri se samo brojem unovarenih vojnika nego i spremnošću čitavog naroda da očuva slobodu i neovisnost, ta kadrog da podnese nužne žrtve.

I kad rat bude gotov, Hrvatska će i dalje imati i zadržati snažne i uvažavane vrijedne oružane snage. Toliki ljudi nisu pali uzalud. Postojanje oružanih snaga kao sredstvo i izraza želje za sa-moodređenjem i potvrđivanjem, nezabilazna je osobina svake države. Država koja nema oružanu silu nije ni sposobna voditi međunarodnu politiku ni stititi nacionalne interese, pogotovo ako je okružuju nasilni susjedi.

HRVATSKI SANITET JE NA SVJETSKOJ RAZINI

Razgovor s IVANOM KOSTOVIĆEM, pomoćnikom zapovjednika Glavnog sanitetskog stožera

Ivan Kostović obnaša danas vrlo odgovornu i tešku funkciju, funkciju pomoćnika zapovjednika Glavnog sanitetskog stožera. O njegovu poslu u ovom ratu te o našem sanitetu koji doista marljivo i brižno u ovim teškim danima koliko god može, pomaže našim borcima, porazgovarali smo ovih dana.

— Je li današnja sanitetska služba u stožeru vojni ili civilni sanitet i kako je uopće taj segment obrane organiziran?

● Danas imamo i vojni i civilni sanitet s time da se civilni sanitet u svim kritičnim situacijama uključuje. Riječ je o ta dva zdravstvena sustava koji su međusobno povezani. Zbog marljivosti zdravstvenih radnika mogu reći da nam zdravstvena služba dobro funkcioniра.

— Čemu se ima zahvaliti na toj dobroj organizaciji?

● Vidite, mi smo odmah krenuli s tom organizacijom, odmah smo išli na prikupljanje donacija, na organiziranje kriznih štabova i na postavljanje Glavnog sanitetskog stožera. Prvi krizi štab koji je organiziran u Hrvatskoj bio je upravo krizni štab zdravstva.

— Donacije koje spominjete pokazale su se vrlo dragocjenima, zar ne?

● Točno. Pomoć izvana je vrlo važna. Vidite, sada se još organiziranje tome pristupa i sada se u pomoć uključuje i UNICEF i UN, a i odredene zemlje otvaraju u Hrvatskoj urede za pomoć. Otvaranje tih ureda i pomaganje ovih medunarodnih organizacija može se tumačiti i kao priznanje republike Hrvatske.

— U uključivanju zdravstva u ovaj rat određenu ulogu je odigrao i medicinski fakultet. Osim djelatne pomoći izdane su i odredene brošure, i publikacije. Kako je taj segment organiziran?

● Vrlo dobro. Medicinari

su dakako profesionalci i oni znaju raditi svoj posao. Radili su ga i u vrijeme mira pa i nije bilo narocitih problema s tim segmentom. No mi smo uključili i brojne studente da nam pomažu i bili su nam od velike koristi. Kad riječ o publikacijama, mi smo odlučili već kod prvih žrtava i ranjenika sve relevantne stvari dokumentirati. Dokumentirali smo svako stradavanje civilnog stanovništva i svaku žrtvu rata, i to imenom i prezimenom. Sve je to ulazio u sudsko-medicinski protokol i sve smo te dokumente odmah slali u svijet. Osim toga izdali smo poseban ratni broj „Croatian medical journalist“, a upravo pripremamo veliki dokument o ratnim žrtvama. Kako su dvije trećine žrtava ovog rata civilne žrtve o tome smo posebno vodili računa. Isto tako, dokumentirali smo napade na bolnice, na ambulantna vozila. Svi ti podaci su provjereni, stvarni i objektivni. Sav taj genocid htjeli smo prikazati svjetu.

— Iseljena Hrvatska ima mnogo liječnika koji rade u inozemstvu. Koliko ste se koristili njihovom pomoći, barem u širenju istine o ovom ratu?

● U bivšoj Jugoslaviji postojali su određeni kontakti s liječničkim udruženjima drugih republika. Čini se da su oni prestali u ovom ratu, što sa stajališta struke i etike iznenaduje zar ne?

Da, prije su bili određeni kontakti, no moram reći da smo mi, kao liječnici u Hrvatskoj, duboko razočarani što se naše kolege u drugim republikama nisu ni potrudili doznati opseg stradavanja u Hrvatskoj. Isto tako moram reći da smo razočarani što tu nije bilo nekih važnijih inicijativa. To je posebno dramatično bilo na početku rata kada je silna sanitetska oprema bila u rukama Armije, koja ne samo da nam nije dala nijedan komadić toga, nego je još i pokupovala rezerve za šest mjeseci unaprijed. Mi

smo tada, na početku ostali s civilnim zalihami lijekova, a oni su još osim toga ometali humanitarne koridore ranjenika; pučalo se po vozilima i to je od suprotnе strane bilo posebno okrutno. Ne trebam ni govoriti da su i ti lijekovi što su ih uzeli bili naši lijekovi, lijekovi i sanitet što je kupljen još ranije hrvatskim novcem. Tada nam je, u toj situaciji, da i danas, pomoći iz dijaspore bila iznimno važna.

— Po brojnim podacima može se zaključiti da nam je zdravstvo doista na svjetskoj razini zar ne?

● Svakako. Pa vidite, recimo, kako su naši liječnici, i to civilni liječnici uspjeli organizirati službu, primjerice u Vukovaru. Ti rezultati s obzirom na uvjete rada sasvim su na razini ne civilnih, nego svjetskih vojnih formacija. Primjerice, kod onog prvog konvoja ranjenika, bilo je vidljivo da su oni maksimalno stručno i profesionalno liječeni i zbrinuti. Upravo zbog toga broj je infekcija i komplikacija bio iznimno malen. Kada je liječnik iz monitoringu prvi put ušao u vukovarsku bolnicu, dao je vrhunsku ocjenu o organizaciji zdravstvene zaštite. Osim tih provjerljivih primjera, moraju se pohvaliti brojne naše institucije širom Hrvatske koje su samoinicijativno osposobljavale liječnike za ratne prilike.

Ovim ratom naše zdravstvo stječe golemo iskustvo, jer je zapravo cijela Hrvatska i u tom segmentu sudjelovala u obrani. Ta dobra organizacija koja pruža učinkovitu pomoći i liječnicu skrb pokazuje se znatno kvalitetnijom, upravo zato, nego neki glomazni sanitetski aparati. Stručnost, pozrtvovnost, hrabrost, znanje i dobra organizacija temelj su dobro obavljenih poslova ovog dijela hrvatske obrane.

V. R.



BH BURE BARUTA

Herceg-Bosna uspješno odolijeva nasrtajima beogradske propagande. Dolazak crnogorskih rezervista povisio je temperaturu ionako prevrućeg nacionalnog kotla.

Vjest koju je objavio Radio Beograd početkom rujna koja govori o tome da su oni maksimalno stručno i profesionalno liječeni i zbrinuti. Upravo zbog toga broj je infekcija i komplikacija bio iznimno malen. Kada je liječnik iz monitoringu prvi put ušao u vukovarsku bolnicu, dao je vrhunsku ocjenu o organizaciji zdravstvene zaštite. Osim tih provjerljivih primjera, moraju se pohvaliti brojne naše institucije širom Hrvatske koje su samoinicijativno osposobljavale liječnike za ratne prilike.

Ovim ratom naše zdravstvo stjeće golemo iskustvo, jer je zapravo cijela Hrvatska i u tom segmentu sudjelovala u obrani. Ta dobra organizacija koja pruža učinkovitu pomoći i liječnicu skrb pokazuje se znatno kvalitetnijom, upravo zato, nego neki glomazni sanitetski aparati. Stručnost, pozrtvovnost, hrabrost, znanje i dobra organizacija temelj su dobro obavljenih poslova ovog dijela hrvatske obrane.

Dolazak četnika na Neretvu, pored izazivanja, imao je cilj da sprječi masovnji odlazak Hercegovaca na dubrovačko bojište, a bio je prisutan i strah od eventualnog zauzimanja mostarskog aerodroma. U srpskoj svijesti visoko je izdignut mit o borbenosti Hrvata zapadne Hercegovine, što su im ovi nekoliko puta i dokazali. Iako nisu ad-

ministrativni dio Hrvatske, za Hrvatsku su bili onaj „jocker“ koji je u sukobima ova dva naroda donosio prevagu na hrvatsku stranu. Dokazalo je to i u ovom ratu nekoliko tisuća hercegovačkih Hrvata koji su prvi stali pod hrvatski barjak. Upravo zbog svega rečenog, velikosrpski scenaristi bi s užitkom porazili „najhrvatskiji“ dio Hrvatske, a upravo zbog toga, njihove će želje ostati samo želje i nedosanjani snovi. I sam Martin Špegelj izjavljuje da bi „crnogorski rezervisti koji su lako došli na lijevu obalu Neretve, još brže pobegli kad bi se sukobili s Hrvatima iz zapadne Hercegovine.“

Tu je, naravno, i dodatna opasnost. Znajući snagu, volju i moral tih ljudi, Srbi bi mogli, kad bi skupili hrabrosti za takvu akciju, mobilizirati deset puta veće snage za prodor kroz Hercegovinu. No, hrvatska strana i tu ima spremni odgovor. Taj dio Herceg-Bosne

naoružan je i opremljen za sve vrste borbi, a u ovom ratu izvježbane su i borbi vične tisuće vojnika koje bi mogli obnašati časničke dužnosti ako bi došlo do sukoba.

Budući da srpska politika i vojska svakim danom doživljava poraz za porazom, moraju ograničiti svoje ciljeve. Trenutačno žele u sklopu svoje države zadržati privremeno okupirana područja Hrvatske i najveći dio Bosne i Hercegovine, s tim da bi zapadnu Hercegovinu „darovali“ Hrvatskoj. Njihova je linija razgraničenja rijeke Neretva, s tim da bi Mostar željeli podijeliti. U svojoj megalomaniji i barbarstvu osnovali su i „Odbor za rušenje Starog mosta“ u Mostaru. Nije anegdota da žele sagraditi još stariji, nego rušenjem zaštитnog znaka Mostara i Hercegovine žele zatrati svaki spomen na postojaće i boravak Muslimana u tom kraju. Naravno, kao i u drugim krajevima po-

rušili bi džamije i druge vjerske građevine te ostale spomenike jednog naroda. Uostalom, dosad su u tom bili najuspješniji.

Iako je proglašila neutralnost, Bosna je i Hercegovina više mjeseci u žestokom ratu. Zapravo je agresor na Hrvatsku, jer se s njezina teritorija, njezinim ljudima i njezinim oružjem napada Hrvatska. Ne treba sumnjati da je Alija Izetbegović imao najbolje namjere, no pokazalo se da je politički nedostao teško ratnoj situaciji koja je zatekla njegovu zemlju. Herceg-Bosna danas je država s prosječno najviše oružja. U Bihaću vojnika je triput više nego civila.

To je, naravno, preveliko opterećenje za ionako istrošenu privredu mini Jugoslavije. Ni ratne rezerve nisu neiscrpne, a privreda je malaksala. Čini se da su moćnici tzv. JNA zaboravili da se rat ipak vodi novcem ili su vjerovali da će otpor hrvatskog naroda skršiti za nekoliko dana ili tjedana.

Krajnji je cilj razmještanja vojske po Herceg-Bosni zadržavanje te republike u mini-Jugoslaviji (bez zapadne Hercegovine), a kao nadomjestak za taj hrvatski kraj htjeli bi privremeno okupirani teritorij Hrvatske.

Za ostvarenje tog cilja mogu upotrijebiti dvije metode: prva je da vojnom snagom i iskazivanjem sile prisile Aliju Izetbegovića i Muslimane da prihvate takvu odluku, a druga mogućnost je da se politički cilj ostvari izravnom upotrebo sile. Značilo bi to i smjenjivanje Alije Izetbegovića i izmišljanje nekog novog, bosanskog, Sejde Bajramovića. Sudeći po vijestima koje »cure« iz bosansko-hercegovačkih *tajnih službi*, to im i ne bi bilo tako teško.

U mirnodopsko vrijeme tzv. JNA raspolagala je snagom veličine tri korpusa: banjalučkog, tuzlanskog i sarajevskog s pripadajućim im garnizonima u Mostaru i Čapljini. Budući da se Hrvati i Muslimani, a sve češće i Srbi, ne odazivaju pozivima na mobilizaciju, većinu ljudstva popunjavaju »rezervisti« iz Srbije i Crne Gore.

Banjolučki korpus je raspolagao sa 150 tenkova, a na ratištu u Hrvatskoj angažirao je glavninu svojih snaga (130 tenkova) pa trenutačno ima znatno manje »oklopnjaka«, što zbog velikih gubitaka, a što zbog nedostatka posadā. Na zapadnoslavonskom ratištu gotovo su poraženi, a ofenziva hrvatske vojske počela je i na banjalučkom ratištu.

Tuzlanski korpus ima 180 tenkova, a pridruženi su im i »oklopnjaci« iz Jasenovackog, koji su se seleći se iz Hrvatske, zaustavili u Tuzli. Zbog nedostatka posadā redove je popunio »re-



**BIH
BURE
BARUTA**



zračne baze JNA i
pravci djelovanja JRZ

zervistima« iz Srbije, a dijelom iz istočne Bosne. Strateška je namjera toga korpusa napad na istočnoslavonskom ratištu.

Sarajevski korpus još uvijek nema aktivnu vojnu raspored, jer vlasti tzv. JNA imaju previše problema s mobilizacijom Hrvata i Muslimana u središnjoj Bosni, a prema povjerljivim informacijama, odustaju i od njegove popune, jer bi većinski sastav činili Muslimani.

Upravo zbog takvih strahovanja, a ne želeći ulaziti u sukob s Muslimanima dok traje rat protiv Hrvatske, Kadijević i Adžić mobiliziraju Titovoužički korpus i dvije brigade Crnogorskog korpusa da bi »disciplinirali« Muslimane i zaplašili Hrvate.

Osim pokoravanja Bosne i Hercegovine, prvotni cilj je bio okružiti Zadar i Šibenik, izolirati Split, a onda za kraj

ostaviti najsladi srpski zalogaj, zapadnu Hercegovinu. Danas svoje snage grupiraju oko Mostara gdje su izvršili nekoliko zračnih desanta, želeći odsjeci grad i tu postaviti liniju razgraničenja mini-Jugoslavije. Prvo valja poraziti Hrvate, a onda Muslimane. Jedan po jedan zalogaj uvijek je lakše.

Pored oklopno mehaniziranih jedinica tzv. JNA u Herceg-Bosni ima pet užletišta — Bihać, Banjaluka, Tuzla i Mostar te Sarajevo koje nema borbenе zrakoplove. U sarajevskoj zračnoj luci Rajlovac školuju se kadrovi za tehničke poslove u zrakoplovstvu, a tamo je iz Žadra preselila i »Vazduhoplovna vojna akademija«.

Logično je pitanje — što će se dogoditi u Herceg-Bosni poslije priznavanja Hrvatske, odnosno protjerivanja okupatora odatle. Ključ odgovora drže Muslimani, odnosno njihovo političko

vodstvo. Srpska strana stalno je izazivala sukobe, pravila razne SAO želeći da takav potez učine i Hrvati, kako bi uz pomoć sredstava priopćavanja doveli do »zaštite ugroženih Srba« i do planirane intervencije tzv. JNA.

Ta vojska po svojoj snazi i moći nikad neće biti ono što je bila, a ugled i povjerenje koje je kroz proteklih 50-ak godina ipak najviše uživala u Bosni, bespovratno su izgubljeni. Tzv. JNA trebat će više od pola godine da bi obnovila redove u srpskim krajevima Bosne i Hercegovine. Od 1830 tenkova koje je imala na početku rata izvan stroja je (uništeno, zarobljeno ili blokirano) oko 650, od 1058 transportera oko 520 više ne služi svrsi, a od početnih 400 zrakoplova 120 je izbačeno iz stroja. Treba napomenuti da na tri zrakoplova dolazi jedan pilot, pa su se dali i u potragu za pilotima kod svojih malobrojnih istomišljenika u Europi i svijetu.

Velikosrpski scenaristi i dalje misle da je stvaranje »Velike Srbije« realnost, pa nastavljaju sa stvaranjem ratnih SAO. Dosad su ih na terenu Hrvatske i Bosne i Hercegovine stvorili ukupno sedam. Zadnja je tzv. SAO Sje-

verne Bosne (Doboj, Derventa, Bosanski Šamac, Bosanski Brod) u kojima Srbi čine manje od 20 posto pučanstva, a na taj teren već su raspoređene snage Tuzlanskog korpusa koje bi trebale osigurati mostobran za »zapadne srpske zemlje« i razne krajine, da bi im se mogao osigurati donos hrane, oružja i dolazak novih boraca.

Stav Hrvatske glede Bosne i Hercegovine odavno je jasan. Za suverenu smo Herceg-Bosnu, ali bude li napadnut, zaštitit ćemo hrvatski narod. Pre sudno je pitanje za razvoj situacije i opstanak Bosne i Hercegovine, što će reći, kako će reagirati i koliko su stvarno snažni Muslimani.

Alija Izetbegović neće, to je sasvim jasno, pristati da njegov narod bude uključen u »Veliku Srbiju«. Osobito kad zna da mu u takvoj državi prijeti genocid, kulturocid i potpuna assimilacija. Opće je poznato da cijela srpska povijest počiva na mitu, i to na mitu borbe protiv islama. Srbi još uvijek slave poraz koji su doživjeli od Turaka na Kosovu i žude da ga jednom osvete. S druge strane, Muslimanima od Hrvatske ne prijeti nikakva pogibelj, dapače,

pruža im se prilika da se priključe Evropi. Međutim, položaj Muslimana ni izdaleka nije tako ružičast.

Nemaju »oklopnjake« ni zrakoplove, kao srpska vojska, ali mogli bi imati vrlo snažne saveznike. Uostalom, Alija je često putovao na Bliski istok. Rezultate tih razgovora teško je predviđati, ali sigurno je da nisu pričali samo o vremenu.

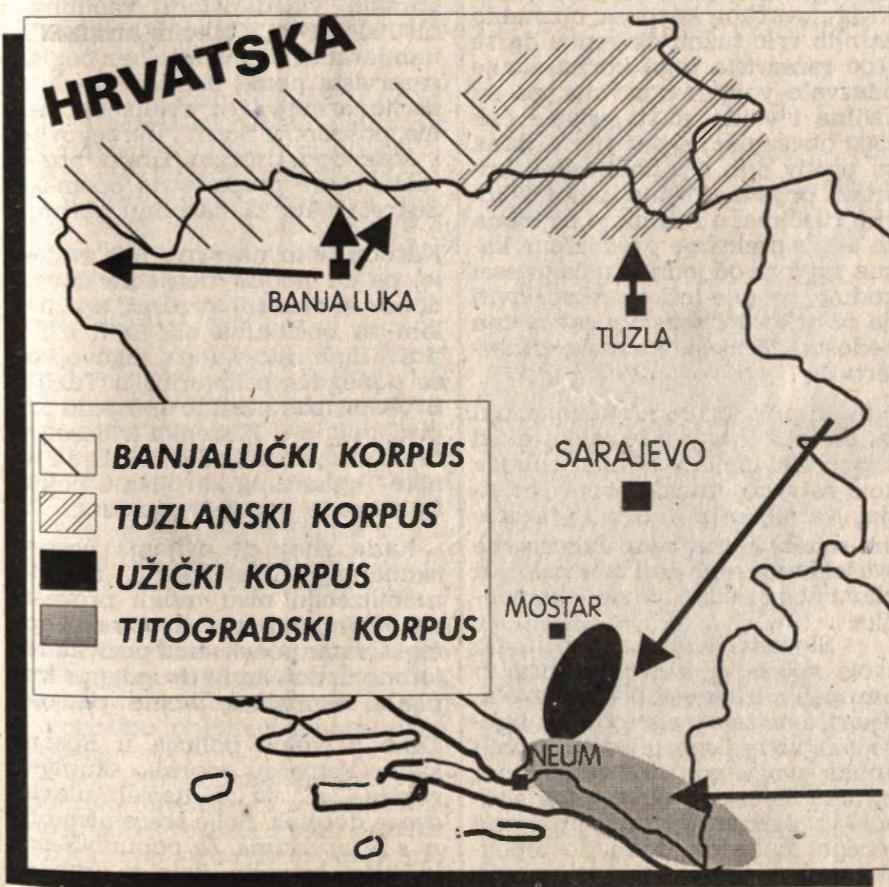
Sve više se aktualizira i pitanje muslimanskog Sandžaka i tamošnjih 250.000 vrlo ratobornih Sandžaklija. Njihov politički stav vrlo je jasan: »Ne želimo živjeti u velikoj Srbiji. Raspadne li se Jugoslavija, i mi idemo svojim putem i suvereno odlučujemo kako i s kim ćemo živjeti.« Geopolitički položaj Sandžaka vrlo je zanimljiv, jer prekida vezu između Srbije i Crne Gore, a spašava muslimansku enklavu na tom prostoru. Međutim, Sandžak ni u kakvoj varijanti od Srbije ne može dobiti političku autonomiju, a u slučaju pobune intervinirale bi jedinice titogradskog i užičkog korpusa te pokušale smiriti ili »čistiti« Sandžak. Srbija ne želi dopustiti da se Sandžak pripoji mogućoj Muslimanskoj državi od dijelova BiH koji trenutno nisu u sastavu raznih srpskih krajina.

S Hrvatima Herceg-Bosne situacija je mnogo izvjesnija, jer imaju stvarnu potporu maticne republike, ali i sigurnost da u mogućem sukobu ne bi bili ostavljeni na cijedilu. Budući da su iz Srpske demokratske stranke stalno prijetili raspadom BiH i da su stvorili fantomske krajine, Hrvati su se organizirali u Zajednicu hrvatskih općina Herceg-Bosne. Izvan hrvatskog i srpskog dijela BiH vrlo mali, gotovo zanemariv dio ostaje Muslimanima.

Upravo zbog toga Muslimani bi morali jasnije izraziti svoje stavove i konkretnie političke zahtjeve. Zadnjih godina bar su se jasno uvjerili od koga im prijeti opasnost i što im je ciniti da ostanu. Kad počne hrvatska ofenziva, i istjerivanje okupatora iz Hrvatske, razbijene četničke i okupatorske snage utočište će tražiti i u Bosni, a tad je vrlo vjerojatno da će izazvati sukobe ili pak otvoriti nova bojišta u dijelovima bivše Jugoslavije.

U Herceg-Bosni se na otvorene velikosrpske provokacije i otvorene napade na hrvatsku i muslimansku naselja ne bi više smjelo gledati samo s prijezidom ili odgovarati javnim prosvjedima, nego to treba učiniti na pravi način koji je najdjelotvorniji ako se upotrijebi primjerena sila.

ZONE DJELOVANJA KORPUSA JA



NEĆE VIŠE NI SRBIN U VOJNIKE

Očito je da bivša JNA sve više muku muči s popunjavanjem svojih jedinica koje šalje na ratišta u Hrvatskoj

Davno su, očito, prošla vremena kada se u Srbiji ponosno pjevalo (»Rado Srbin ide u vojnike«). Danas mnogi srpski mlađi sa zebnjom očekuju svako jutro u strahu neće li i po njih doći vojna policija i silom ih odvesti na frontu. Zbog toga mnogi već mjesecima i ne spavaju u svom stanu, dok drugi u sigurnom inozemstvu iščekuju da napokon završi taj prljavi rat pa da se vrte kućama.

Tu, za njih više nego neugodnu istinu, o kojoj se već mjesecima priča po beogradskim kafićima, srpski su vlastodršci dugo i uporno pokušavali sakriti, ali bez velika uspjeha. Nakon što su o desetima tisuća desertera, od kojih su mnogi već završili u zatvorima, počeli »cvrkutati čak i vrapci na krovovima« srbijanskog ministru obrane, generalu Tomislavu Simoviću, nije preostalo ništa drugo no da prizna istinu, ili barem njezin dio. Tako je nedavno, govoreći na niškom sveučilištu, izjavio da su srbijanske vojne vlasti i policija već pokrenule sudski postupak protiv 10.000 osoba koje se nisu odazvale pozivu na mobilizaciju. A kako se naprijateljskim generalima ne može vjerovati, naročito u ovoj situaciji, vjerojatno je ta brojka još puno veća, što sve češće potvrđuju i informacije koje ponekad »procure« i iz srbijanskih i armijskih vladajućih krugova. Naime, po najnovijim podacima samo su u listopadu podnijeli 8560 prijava zbog izbjegavanja vojne obaveze,

pa ih je sljedećih mjeseci vjerojatno bilo još više.

Još jedna potvrda da je »dezerta« koji ne žele uludo riskirati život zbog nečije, njima strane politike, stigla je ovih dana i iz Kragujevca. Tamo je pukovnik Budimir Rakić, zamjenik zapovjednika Kragujevačkog korpusa, obznanio za njih vrlo tužnu činjenicu da se 6000 rezervista toga korpusa nije odazvalo vojnim pozivima, pa su civilne i vojne vlasti privele čak 2500 obveznika, a već prvih dana su protiv njih 600 podnesene krične prijave. Prema pukovnikovim riječima, u ratnim je uvjetima za takve prekršaje predviđena kazna zatvora od jedne do čak deset godina, pa nije teško pretpostaviti da će uskoro u srpskim zatvorima nedostajati mjesta za nove »dezertere«.

Svi ti primjeri nanovo dokazuju da bivša JNA sve više muku muči s popunjavanjem svojih jedinica koje šalje na ratišta širom Hrvatske. Naime, osim u Srbiji i u ostalim republikama bivše Jugoslavije sve je manje onih koji žele riskirati glavu zbog nečije napadačke politike.

Slovenci i Hrvati već imaju svoje vojske, a ni većina ostalih naroda i narodnosti bivše Jugoslavije više ne žele u agresorsku jugo-vojsku, zbog čega je još u srpnju dobila svega polovicu očekivanih novaka. U takvoj nezavidnoj situaciji jugo-generalni izmišljaju razne recepte kako da dodu do topovskog mesa za svoje političke igre.

Nakon što im se razbjježao dobar dio jugo-vojске, preostala su nezakonito produžili vojni rok i krenuli u lov na rezerviste »zaboravljujući« pritom da Savezni zakon o narodnoj obrani u većini republika više ne vrijedi.

Kako se osim srbijanskih i crnogorskih, vlasti ostalih republika nisu složile ni s takvim armijskim namjerama, znajući da bez popisa rezervista nema uspješne mobilizacije, armija je u nekim općinama, posebno u Bosni i Hercegovini i Makedoniji, organizirala prave razbojničke prepade na općinske Sekretariate za narodnu obranu.

Narodu se to, naravno, nije svidjelo, pa su popise nerijetko čuvali dobro naoružani stražari, a u nekim su općinama oko njih izbili pravi mali ratovi. Ipak, jugo-vojска se ponegdje, primjerice u Tuzli i Brčkom, ipak nasilno dočepala popisa, dok je u Vlasenici tridesetak Muslimanini sprječilo oficire i vojnike Tuzlanskog korpusa u pokušaju krade popisa rezervista.

Kada zbog protivljenja bosanskohercegovačkih vlasti i naroda mobilizaciju nisu mogli provesti redovnim putem, u sarajevskoj općini Centar počeli su ih pozivati telefonom, dok su ih drugdje priključile naoružane vojne patrole.

Tako je vojna policija u Bosanskom Petrovcu morala skupljati regrute, ali su ih uspjeli uloviti svega desetak. Bolje sreće nisu bili ni s rezervistima. Za popunu Šeste krajiške brigade, koja je trebala

krenuti na bojište kod Slunja, nije bilo dobrovoljaca, a nije pomogla ni propaganda, kao ni kazne za neposlušne. Ali, vjerojatno je najsmješniji pokušaj zabilježen u Zenici, gdje je tamošnji garnizon plaćenim oglasom pozvao sve dvadesetogodišnjake da se odmah jave u vojarnu!

U nekoliko makedonskih grada sredinom je listopada izbila panika nakon što je vojna policija počela upadati u stanove ili po ulicama skupljati mlađice koje će poslati na ratište. Ali gradanima se takve metode nisu svidjele, pa su nakon njihovih žučnih prosvjeda svi uhvaćeni odmah pušteni. U takvoj situaciji, kada su mnoge jedinice desetkovane na hrvatskim ratištima ostale nepotpunjene, vojni sudovi su zatrpani poslom. Tako se, primjerice, samo na Vojnom судu u Banjoj Luci, nedavno preseljenom iz Zagreba, trenutačno vodi sudski proces protiv četrdeset osoba, a na red čeka još čak 3000 kričivčnih prijava. Nadamo se da je među njima i Andelko Grahovac, predsjednik vlade tzv. SAO Bosanske krajine, kojeg je također nedavno vojna policija morala privesti na »vojnu vježbu«.

Puno bolja situacija nije ni u Srbiji i Crnoj Gori, osobito nakon što je mnogima postalo jasno da su puno veći izgledi da se iz rata vrate u mrtvačkim sanducima nego kao heroji. Nisu puno pomogli ni »rodoljubni« pozivi poput onog Titogradskoga korpusa, koji je nove rezerviste uvjerao da ih »njihovi drugovi, koji su od početka na fronti očekuju da se pridruže borbi protiv fašizma« ili Simovićevovo poticanje srbijanskih studenata da »postanu ambasadori među omladinom koja je loše informirana i ne ponaša se vojnički«. Tako i iz Crne Gore stižu vijesti o desetak tisuća crnogorskih mlađića koji se skrivaju od vojne policije, jer ne žele ratovati u Hrvatskoj.

Nedavno se srbijansko-vojna klika dosjetila novim originalnim rješenjima. Sve muškarce Hrvate koji su se vratili u Baranju odmah su prisilno mobilizirali i poslali na bojište.

Još je tragikomičniji bio pokušaj prisilnog mobiliziranja nekolicine vozača slovenskih kamiona, koji su se zbog posla zatekli u Srbiji pa su, videći što im se

sprema, pobegli u posljednjem trenutku.

Kada već ne može silom popuniti svoje jedinice, jugo-vojска to pokušava na sve moguće načine. Već je poznat njihov više nego blag-naklon odnos prema rezervistima kojima je glavni motiv za oblaćenje uniforme, uz redovne visoke novčane naknade, bio pljačkanje osvojenih mesta. Kako ni to, čini se nije bilo dovoljno, u Srbiji su već izmišljeni novi privilegiji. Već je odlučeno da obitelji ratnika ne plaćaju struju, a uskoro će svi koji odbiju odlazak na ratišta ostati i bez posla. Pitanje je samo dokad će takve metode trpjeti onaj dio srpskog naroda koji više nema ni za kruh. Da neće dugo, svjedoči i istraživanje poznatog beogradskog sociologa dr. Vesne Pešić, po kojemu je 64 posto ljudi u Srbiji protiv nastavka besmislenog rata, dok je svega 20 posto za to da se on nastavi.

Da jugoarmija sve više gubi i posljednje uporište i »rasadnik kadrova« dokazuje i val demonstracija rezervista širom Srbije. Usprkos jakoj propagandi i ponudjenim privilegijima, mnogim srbijanskim

rezervistima već je dosta nepotrebognog agresorskog rata i smržavanja u rovovima na hrvatskim ratištima, pa je zaključak svih skupova isti: Nikad više u rat. Unatoč lavini takvih demonstracija, srbijanske vlasti su ih dugo nastojale prikriti tvrdeći da među Srbima nema desertera, ali su istodobno njihove izjave u novinama o masovnim pogibijama, neispravnom oružju ili nedostatku hrane i vode proglašavali lažima. Nitko, ipak, nije odgovorio na pitanje tko to laže kada desertera nema. A da ih i izvan granica uže Srbije ima, i to poprilično, kazuju i podaci da je oko 30.000 Vojvodana pobeglo u inozemstvo kako bi izbjeglo pozive na »vojnu vježbu« koja se u pravilu organizira na prvoj liniji fronte.

Ako se takva izbjegavanja očekivano nastave, jugo-generalima uskoro neće preostati ništa drugo nego da sami sjednu u tenkove ili avione. Jer, srećom, sve je manje onih koji to žele raditi umjesto njih. Osobito kada se zna da su mnogi generalski sinovi već odavno »spremljeni na sigurno«.

Ž. B.



Hrvatski vojnik primjer je savremenog europskog borca. Mlad je, tjelesno dobro izvježban, visoko motiviran za borbu i dobro obučen.



Na neprijateljskoj strani, osim rezervista bivše JNA, bore se četnički teroristi kojima je glavni motivacijski pokretač ratni pljen, a »pogonsko gorivo« - alkohol



Podizanje hrvatskog barjaka na budućem hrvatskom vojnem učilištu

HRVATSKA DOBIVA VOJNU AKADEMIJU

Hoće li vojno učilište u zagrebačkom Črnomercu postati hrvatski West Point?

Dan 10. prosinca 1991. nesumnjivo će ostati urezan u povijest nastajanja mlade Hrvatske vojske. Naime, tog dana su posljednja vozila omražene jugo-armije napustila krug dotadašnjeg Tehničkog školskog centra »General armije Ivan Gošnjak« u zagrebačkom Črnomercu gdje su odmah nakon njihova odlaska počele pripreme za osnivanje prve hrvatske vojne akademije.

Bio je to kraj prave pregovaračke bitke, koja je s ciljem da se što veći dio vrlo vrijedne opreme sačuva za buduću hrvatsku vojnu akademiju, započeta još ujesen ove godine. Tada su, nai-

me, počeli naporni i dugotrajni pregovori o budućnosti najsvremenije opremiljenog vojnog učilišta kopnene voj-

ske u bivšoj Jugoslaviji pošto je u lipnju skupina zaposlenih iz Centra počela razgovarati s predstvincima Vlade Republike Hrvatske o mogućoj prijetorbi Centra u visokoškolsku ustanovu u okviru Ministarstva obrane i prosvjete. Dizući svoj glas protiv napada na Hrvatsku, u rujnu je velika većina zaposlenih (više od 85 posto) sastavila i potpisala izjavu u kojoj osuduje postupke JA i stavlja se na raspolaganje Vladi Republike Hrvatske. A svim svojim bivšim pitomcima uputili su apel da ne sudjeluju u agresiji na Hrvatsku.

Kako se takav njihov postupak nije nimalo svidio armijskim glavešinama u Saveznom sekretarijatu za narodnu obranu svi »pobunjenici«, kojima su pomagali i bivši zapovjednici Centra generali Ramiz Abduli i Zvonimir Ton-

povijedi predsjednika Tuđmana i Ministarstva obrane, blokirani.

Iako su uporno tvrdili da od Centra gradu ne prijeti nikakva opasnost ubrzo je vojno učilište postalo jedna od glavnih opasnosti za Zagrepčane. U krugu učilišta postavljene su tisuće protupješadijskih mina, a cijevi nekoliko tenkova, za koje su govorili da su neispravni i da služe samo za nastavu, preko noći su okrenuli prema susjednoj »Plivi«. Tvrdna oficirska jezgra, koja je preuzeila vlast u Centru, nije, čini se, nimalo razmišljala o posljedicama koje bi tenkovske granate mogle prouzročiti u pogonima »Plive« te da bi ih uz tisuće Zagrepčana osjetili i ti isti časnici i članovi njihovih obitelji. A da su tenkovi, među kojima je bilo i nekoliko najmodernijih M-84, itekako bili ispravni pokazalo se pri napuštanju Centra kad ih je armija bez problema odvela prema Srbiji, a i jedini ostavljeni bio je pun ubojitih projektila.

Ubrazo se pokazalo i da brojne mine postavljene oko ograde cijelog TSC-a nisu opasne samo za vojnike koji pokušavaju pobjeći i eventualne napadače, već i za slučajne prolaznike i okolne stanare. Eksplozije nekoliko mina ostavile su posljedice na brojnim okolnim zgradama i automobilima, a samo je sretna okolnost da nije nastradao ništa od prolaznika ili djece koja tuda idu u obližnje osnovne škole.

Unatoč svemu ubrzo su nastavljeni pregovori o mirnoj selidbi TSC »Ivan Gošnjak« u sklopu kojega su bile Vojnotehnička akademija, Srednja vojnotehnička škola i Vojna gimnazija te Škola rezervnih oficira. Pritom su hrvatsku stranu predstavljali dr. Mate Granić, potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske i general-bojnik Imra Agotić iz Glavnog stožera Hrvatske vojske, a armijsku stranu general Andrija Rašeta, zamjenik zapovjednika 5. vojne oblasti.

Kako je teško bilo očekivati medunarodno priznanje Hrvatske dok iz ne ode jugoslavenska armija, hrvatski pregovarači su na traženje specijalnog izaslanika generalnog tajnika Ujedinjenih naroda Cyrusa Vancea i europskih promatrača 22. studenog pristali na sproazum po kojem jugoarmija definitivno odlazi iz Hrvatske sa svom pokretnom imovinom, dok svi objekti i oružje teritorijalne obrane ostaje u hrvatskom vlasništvu, a oko pojedinih institucija, u kojima nisu smještene operativne jedinice, voditi posebni razgovori. To se prije svega odnosilo na zagrebačku Vojnu bolnicu, Vojnoremontni zavod »Zmaj« i TSC »Ivan Gošnjak«, jer se radi o ustanovama s vrlo vrijednom opremom za koje je procijenjeno da i nakon odlaska JA trebaju nastaviti s radom i zaposliti tisuće svojih bivših radnika.

Tada je oko TSC-a i njegove opreme počelo pregovaračko nadmudrivanje. Istodobno su u veliki kompleks zgrada na Črnomercu gotovo svakodnevno pristizali novi vojni i civilni prazni ka-



mioni u koje je vojska ukrcavala opremu Centra. Čak su naručili i 100 novih vozača kako bi mogli odvesti sve naoružanje i opremu.

Već se činilo da su svi nesporazumi ipak izgladeni, kad je na početku prosinca počelo iseljavanje vojarne »Kumrovec« u sklopu TSC-a, ali ne zadugo. Nakon odlaska osamdesetak kamiona selidba je prekinuta, jer se pokazalo da bi armija htjela odnijeti više nego što je predviđeno. Sljedećih dana čak nisu dopuštali ni europskim promatračima i predstavnicima Hrvatske vojske da pregledaju što je sve natovareno na stotine kamiona parkiranih u dvorištu Centra, koristeći pritom razne smiješne izgovore. Jednom su, tako, tvrdili

da ne dopuštaju pregled jer se radi o osjetljivoj opremi koja bi se mogla oštetiti, a kada su europski promatrači zatražili da im barem daju popis ukrcane opreme, predstavnici JA su im odgovorili da imaju samo jedan koji im ne mogu dati. Kao da nikada nisu čuli za stroj za fotokopiranje.

Na kraju je ipak odlučeno da TSC odseli 10. prosinca. Nakon dogovora da ipak odvezu sve što je natovareno zauzvrat za ostavljenu opremu Vojne bolnice, tog je jutra u dugoj koloni iz kruga Centra izašlo oko 250 vozila, među kojima je bilo i dvadesetak tenkova i oklopnih transporteru te oko 200 kamiona punih opreme. Na začelju kolone, koja je krenula prema Pančevu, bio



je i posljednji zapovjednik Centra pukovnik Vlajković. Njihov konačan odazak brojni okupljeni gradani proslavili su otvaranjem šampanjca, a uz pljesak i »Lijepu našu« ubrzo je na glavnom ulazu buduće hrvatske vojne akademije podignuta hrvatska zastava.

Još dok su armijski tenkovi gusjenicama »orali« Ilicu i okolne ulice odlažeći prema Karlovcu, stručnjaci Hrvatske vojske počeli su temeljito pregled preuzete zgrade i preostale opreme. Prema riječima Dragutina Slopara, predsjednika komisije za preuzimanje vojnog učilišta, jugo-vojska je ponijela najvredniju opremu, ali je dosta i ostalo, u što smo se uvjerili i sami obilazeći Centar u pratinji naših domaćina. Prve procjene govore da je armija odnijela oko 60 posto opreme, uglavnom najkvalitetnije. Prije svega se to odnosi na moderna računala (mnogi su Centar po informatičkoj opremi usporedivali čak i sa zagrebačkim SRCEM) i opremu iz nastavnih kabinetova.

Ali mnogo je toga i ostalo, kao primjerce u pregovorima često spominjani računar »Syber«, koji je još sredinom sedamdesetih godina, kada je kupljen, vrijedio 3,5 milijuna dolara. Razgledavajući brojne nastavne kabinete vidjeli smo i drugu vrijednu opremu koju jugoarmija nije mogla odnijeti zato što je bila ugrađena ili je više nisu mogli natovariti na ionako pretrpane kamione. Koliko smo vidjeli na prvi pogled, ništa od ostavljenih opreme i zgrada nije namjerno uništavano, najviše zahvaljujući nastavnicima koji će i ubuduće tu raditi, tako da se njihova vrijednost procjenjuje na stotine milijuna dolara.

Bit će to prilično dobra osnova za početak rada buduće hrvatske vojne akademije koja bi, prema riječima zapovjednika Centra pukovnika Hrvatske vojske Đure Poldružića, mogla prve kandidate za tehničke časnike Hrvatske vojske primiti već za mjesec dana. Naime, neki se kabineti već sada mogu koristiti dok drugima trebaju samo manji popravci i kompletiranje opreme. Tako će kabineti za informatiku, elektroniku, naoružanje, vezu, mototehniku, znanstvene i razvojne programe, radarsko-računalsku tehniku i ostali uskoro ponovno služiti svojoj svrsi. Općenito, buduća hrvatska vojna akademija imat će dobre uvjetove za rad i obrazovanje hrvatskih časnika. Jer veliki kompleks na Črnomercu ima sve potrebno za takvu ustanovu, od brojnih specijaliziranih kabinetova, laboratorijskih i »manjeza« za upoznavanje tehničkog oružja na kojima bi joj pozavadijeli i mnoge strane vojne akademije, do bogate knjižnice stručne literature, vlastite tiskare i velikih smještajnih prostora. Tu je, naime, prosječno živjelo oko 2000 pitomaca srednjih i visokih vojnih škola. Bili su smješteni u nekoliko zgrada s vrlo dobrom komforom, od kojih su neke ravne hotelima B kategorije.

Uz restorane i opremljene učionice budućoj hrvatskoj vojnoj akademiji ostalo je i sve ostalo potrebno za uspješan rad. Od malog sportskog stadiona s atletskim terenima preko suvremenih sportskih dvorana i bazena do kinodvorane i svih ostalih uvjeta koji su donedavno vojnim pitomcima omogućavali bezbrižan studentski život. Kada ti svi objekti ne bi bili smješteni na nekoliko, doduše ne previše udaljenih, lokacija, radilo bi se o pravom malom gradu s više od stotinjak velikih zgrada.

Predstavnici Zagrebačkog sveučilišta smatraju, naime, da budući časnik-inženjerac Hrvatske vojske, primjerice, mora prvo završiti gradevinski ili strojarski fakultet, a potom se na vojnom učilištu specijalizirati. I general-bojnik Josip Ignac iz Glavnog stožera Hrvatske vojske kaže kako je postignut dogor da buduće vojno školstvo u Hrvatskoj bude što bliže civilnom, ali napominje da još prije početka rada treba dogovoriti neka pitanja. Jedno od njih je, vjerojatno, i kako organizirati nastavu za časnike posve vojnih



Ž. B.

Buduća vojna akademija neće imati ni problema s nastavnim kadrom, jer će se postepeno na posao s burze rada vratiti oko 560 bivših nastavnika inženjera, magistara i doktora znanosti, koji su prije nekoliko mjeseci odlučili prijeći u Hrvatsku vojsku, i bivših »gradanskih lica na službi u JNA«. Vlada Republike Hrvatske obećala im je da će svi zadržati znanstveni status i čin koji su imali u bivšoj JNA. Neki od njih već su se i vratili u svoju bivšu ustanovu kako bi pomogli da ona što prije ponovno počne s radom.

Osim popunjavanja i popravka opreme, prije početka rada prve hrvatske vojne akademije još treba razriješiti dileme oko načina njegova organiziranja. Još uvijek je, naime, otvoreno pitanje hoće li buduća vojna akademija biti u nadležnosti Ministarstva obrane ili Ministarstva prosvjete, ili će najbolje rješenje biti u njihovoj zajedničkoj suradnji kako bi nastava bila na najvišoj mogućoj razini.

specijalnosti, koji u najboljem slučaju samo manji dio nastave mogu odslušati na nekom civilnom fakultetu. Jer Fakultet strojarstva, naprimjer, ipak neima avione, tenkove ili topove za obuku.

Ali već sada je sigurno da će prve polaznike hrvatske vojne akademije dočekati velike razlike u odnosu na nekadašnje vojne škole bivše JNA, od novih činova i zapovjedi do promjena u organizaciji same škole koja sigurno neće biti toliko strogo zatvorena kao akademije bivše JNA. Razmišlja se i o objedinjavanju školovanja tehničkih časnika mornarice, zrakoplovstva i kopnene vojske na jednom mjestu, za što su nekada postojale tri akademije. I na kraju ono najvažnije: sigurno je da će iz prve hrvatske vojne akademije izlaziti časnici koji će štititi i graditi, a ne rušiti, Hrvatsku.

POBJEDONOSNO KROZ STOLJEĆA

Hrvatska ratna povijest

»Hrvati, to su najbolji vojnici svijeta. Dajte mi 100.000 Hrvata i osvojiti ću cijeli svijet«, rekao je francuski vojskovođa Napoleon Bonaparte. Izjava slavnog Franca samu je jedna od mnogih u tisućgodišnjoj povijesti hrvatske vojske, koja je ove prijelomne godine uskrsnula iz zaboreva povijesti i krenula na pobjedonosni put k oslobodenju »Lijepu naše«. Predsjednik dr. Franjo Tuđman zaista nije morao mnogo zavirivati u povijest da bi pronašao tradicije kojima se ponosi današnja Hrvatska vojska, kada je nedavno govorio mladim hrvatskim časnicima i dočasnicima koju su završili ubrzano, ratno vojno školovanje. Hrvatska vojska, baš kao i hrvatska država, ima svoju bogatu i slavnu povijest, a očito je, i takvu budućnost.

Zato je i potrebno prisjetiti se povijesti vojništva u Hrvata. Znamo da su hrvatski vojnici bili poznati u čitavoj Europi i da je Napoleonova izjava koju smo spomenuli tek jedno od brojnih priznanja koje su poznati vojskovode, državnici i političari govorili u čast Hrvata.

Počeci hrvatske vojne povijesti

Doduše, poznato je da su se hrvatski borci često borili i za interes stranih sila, s kojima su bili u zajedničkoj državi, ili čak ni to, kao u primjeru napoleonskih ratova. Ipak, hrvatski su borci najčešći kada brane vlastiti dom.

Najraniji podaci i pretpostavke o hrvatskom doseljenju na područje gdje i danas žive potječu iz VIII. i IX. stoljeća. Već su tada borborom izvojivali svoju samostalnost. Pod vodstvom hrvatskog bana Ljudevita devet su puta pobijedili Frange. Nakon 896. godine sukobljuju se s Madarima, a zatim dolazi razdoblje hrvatskih knezova, koji su bili i odlični vojnici. Knez Domagoj bio je vrstan pomerac, a u susjednim zemljama zvali su ga »najgori knez Hrvata«, jer je držao Jadran u hrvatskim rukama. Knez Mutimir (892-900. godina) borio se s Bugarima na istočnoj granici Hrvatske. No, iz tog je razdoblja najveći hrvatski vojskovođa svakako Tomislav, koji se 925. godine okrunio za kralja nakon što je objedinio sve hrvatske zemlje. Tomislav je imao izvrsno organizirano vojno postrojbu, sa 60.000 konjanika, 100.000 pješaka, 80 velikih brodova zvanih »sagin« i 40 manjih brodova »kondurā«. Nakon Tomislavove smrti, hrvatska vojna moć nešto opada, ali raste s kraljem Petrom Krešimirovom Velikim, koji je vladao od 1058. do 1074. godine. On je proširio Hrvatsku do Drine na istoku i Raške na zapadu. Dobro organizirano vojsku imao je i kralj Dmitar Zvonimir, posljednji hrvatski kralj prije ujedinjenja s Ugarskom 1102. godine.

Stalna borba protiv osvajača

»Pacta conventum«, ugovorom između Hrvatske i

Madarske sklopljenim 1102. godine, stvorena je jedinstvena država. Hrvatske vojne snage nisu se morale boriti izvan hrvatskih granica. U to su vrijeme mnogi hrvatski velmože i hercegi imali svoje oružane postrojbe s kojima su sudjelovali i u križarskim ratovima za oslobodanje Kristova groba u Jeruzalemu. Za vrijeme vladavine kralja Bele III došlo je do provale Mongola u Hrvatsku, kada je poharan i Zagreb. Ali, pobjeda je na kraju bila na hrvatskoj strani, a neki povjesničari smatraju da su borbe s Mongolima možda bile najodsutnije u hrvatskoj vojnoj povijesti.

Tijekom vladavine Arpadovića vojska je bila plemenito organizirana, te se skupljala ustankom (mobilizacijom), koja je mogla biti opća ili djelomična. Nakon toga, potkraj XII. stoljeća prelazi se na feudalni ustroj vojske. Vele može i knezovi morali su kralju na raspolaženje stavljati vlastitu vojsku, dok su hrvatski gradovi na moru davali brodove i mornare za hrvatsku mornaricu. Gradovi u unutrašnjosti isto su tako trebali na kraljev poziv okupiti određen broj vojnika. U XIV. stoljeću, za Anžuvincu, postojao je kriterij banderija, vojne jedinice od 500 vojnika, koji se dijelio u polovice, četvrtine i osmine.

Jedan banderij imao je sam kralj, dok su druge držali banovi, knezovi Frankopani, cetinski i kravatski knezovi, knezovi blagajski, biskup zagrebački, prior vranskog i drugi. Postojale su

i županijske jedinice, te plančenici koje su držali bogatši. Ukratko, Hrvatska nije bila bez uvažavajuće vojne sile.

Ludovik I Anžuvinski stvorio je prvu veliku hrvatsku mornaricu nakon kralja Tomislava. Obuhvaćala je jadransku obalu od Krka do Kotora, a glavne snage bile su oko Trogira, Visa, Hvara i Korčule. Zapovjedao joj je admiral, Hrvat, podrijetlom s Brača, Hvara ili Korčule. Svaki primorski grad bio je dužan hrvatskoj mornarici dati jedan veći ili manji brod, kojim su se koristili u obrani hrvatskog mora, ali i u napadajima na možebitne osvajače.

Predzide kršćanstva

Hrvatske su čete 400 godina branile Europu od turske najeze. Ban Ivaniš Horvat i drugi hrvatski vojskovođe sudjelovali su 1389. godine u bici na Kosovu polju, s kojom je počela turska najezda na hrvatske zemlje.

Nemoguće je u kratku članaku opisati sve bitke i sukobe s Turcima koji su vrlo brzo osvojili Herceg-Bosnu. Ali pamte se imena hrvatskih banova i junaka Matijaša i Ivanuša Krvina, Petra Berislavića, Ivana Karlovića i Nikole Jurišića, kao i »skrbnika i branitelja kraljevstva« bana Krste Frankopana, junačkog borca protiv tudina, koji je poginuo pod Varaždinom. U doba kad je Krsto Frankopan poginuo, hrvatski je kralj bio Ivan Zapolja, a Hrvatska je bila svedena na ostatke ostataka nekada

slavnog hrvatskog kraljevstva. Turski je posjed bio sve do Križevaca. Njihovo napredovanje prema ostatku Hrvatske i Beču zaustavio je tek ban Nikola Šubić Zrinski, koji je junački poginuo u opsadi Sigeta 1566. godine.

Hrvatska se u drugoj polovici sedamnaestog stoljeća oslobodila Turaka, i to ratom. Prie toga hrvatske su snage sudjelovale u tridesetogodišnjem ratu u Europi, gdje se posebno istaknuo mladi Nikola Zrinski.

Rat protiv Turaka u Slavoniji poveo je fra Luka Imbrišimović, a u Lici pop Marko Mesić. Godine 1688. osvajanjem Beograda prestala je turska opasnost, ali se tada carska vojska povukla u Hrvatsku. Za njom je u Srijem došlo nekoliko tisuća pravoslavnih Srba, zajedno sa svećenicima.

Tursko vladanje hrvatskim zemljama dovelo je do medusobne borbe u Hrvata. Naime, dio je bosanskih Hrvata prešao na islamsku vjeru, te su se borili protiv sunarodnjaka katolika koji su branili europske granice.

Hrvata je bilo među najpoznatijim turskim časnicima: bili su to Omer-paša Latas, Mehmed-paša Sokolović, Murat-paša Gazi, Husrefbeg i mnogi drugi. Ta se medusobna borba Hrvata mnogo puta kroz povijest ponovila.

U povijesti hrvatskih oružanih snaga posebno mjesto zauzima Vojna krajina, koja je između 1526. i 1881. godine služila za obranu od turske najeze. U njoj je većina muškaraca bila u vosci između 18 i 60 godine života. Imali su svoju odoroplave uske hlače, tamnosmeđi kaput i crni remen. Nakon 1798. bili su raspoređeni u jedanaest pukovnija: ličku, otočku, ogulinsku, slunjsku, križevačku, durdevačku, brodsku, gradiščansku, petrovaradinsku, i I. i II. bansku pukovniju. Poznati borci Vojne krajine bili su i

uskoci, koje su iz Senja rastili u Liku. Krajišnici su, osim vojne obveze, imali i radnu, »cesarski robot« na gradnji cesta, mostova ili javnih zgrada.

Pod stranim stijegovima

Već smo pripomenuli da su se Hrvati borili u tridesetogodišnjem ratu, i to protiv švedske vojske. Rat je trajao od 1618. do 1648. godine, a hrvatski se vojnici bore 1619. i 1620. u Češkoj, g. 1622. prvi ulaze u Heidelberg preplivavši rijeku Neckar, prodiru u Njemačku sve do

Trenkovi panduri kršni Slavonci koji su se borili pod zapovjedništvom baruna Trenka, donijeli su pobedu krajici Mariji Tereziji i ponovno prouzeli slavu hrvatskih vojnika Europom. U XIX. stoljeću nalazimo hrvatske čete u Krimskom ratu, u Italiji, pa čak i u gušenju »bokserskog ustanka« u Kini.

U napoleonskim ratovima Hrvati su se, (opet) borili na suprotstavljenim stranama, francuskoj i austrijskoj. Francuski maršal Marmont ustrojio je tri pukovnije hrvatskih vojnika. »Regiments croats«. Bile su odjevene u plave odore s bi-



Rostocka, razbijaju sasko konjištvu i 1632. sudjeluju u bici kod Lutzena gdje je poginuo švedski kralj Gustav Adolf. Pobjeda kod Nordinena 1634. slavila se redovno, svake godine, u Vojnoj krajini.

Nakon tog rata, Hrvati postaju traženi vojnici. Francuski kralj Luj XIII. osniva gardu s imenom »Royal cravatos«, koju čine Hrvati koji nose šarene marame oko vrata. Prema tim hrvatskim junacima danas imamo naziv »kravata«. Hrvati su se borili i u ratu za španjolsku baštinu od 1701. do 1713. u rusko-austrijskom ratu protiv Turaka, u sedmogodišnjem ratu između pruskog kralja Fridricha Velikog i kraljice Marije Terezije, i drugdje. Poznati

jem prslukom i francuskom kapom. Djelovale su 1813. u Rusiji pod zapovjedništvom maršala Šljivarića, štiteći Napoleonov uzmak preko Berezine. Tada se Napoleon izravno obratio Hrvatima: »Hrvati, jučer sam se osobno uvjerio u vašu hrabrost. Vi ste stekli slavu i vjekovnu čast!« Iste su se godine kod Leipziga sukobile hrvatske čete i na austrijskoj i na francuskoj strani.

Hrvatske su regimete nakon propasti Napoleona ušle u južnohrvatsko primorje, sve do Kotora. Jedna od najvećih hrvatskih vojnih pobjeda bila je kod Schwechata 1848. godine, kada je ban Josip Jelačić potukao mađarsku vojsku. Prvih dana 1849. g. hrvatske su čete ušle u Budimpeštu,

pod vodstvom bana Jelačića koji je na taj način slijedio pobunu protiv Habsburga.

Hrvatsko domobranstvo

Pojam hrvatskog domobranstva, koji je ove godine ponovno uveden u upotrebu u Lijepoj Našoj, potječe još iz prošlog stoljeća i znači kontinuitet postojanja hrvatske oružane sile u hrvatskoj državi. Godine 1866. uvedena je u Hrvatskoj opća vojna obveza, a novaci su bili pripadnici zajedničke carske i kraljevske vojske, ili pak hrvatskog domobranstva. Domobranstvo je imalo zapovjedništvo u Zagrebu i sastojalo se od četiri pješačke, jedne husarske i jedne topničke pukovnije.

Kao što znamo, poslije prvog svjetskog rata nije Hrvatska imala svoju vojsku, a srpski vlastodršci nisu je ni priznavali za državu.

Situacija se tek počela mijenjati oblikovanjem banovine Hrvatske 1939. godine, a jedina hrvatska »vojna« formacija iz tog vremena mogu biti pripadnici Narodne zaštite Hrvatske seljačke stranke i njezinog vode Vladka Mačeka. No, prave vojne jedinice Hrvatska dobiva tek u drugom svjetskom ratu, u kojem sudjeluje na strani antifašističkih sila. Poznato je da su hrvatski partizanski odredi pokrenuli oslobađanje čitave Jugoslavije, koju se reanimirali hrvatski političari žećeći ravnopravnu zajednicu naroda.

Očito, Hrvatska vojska, koja je posljednjih mjeseci formirana kao nužnost rata što je Hrvatskoj nametnut, ima iza sebe bogatu i slavnu prošlost, baš kao i čitav hrvatski narod. I iz ovog leđničkog povijesnog pregleda vidimo da su svi osvajači bili pobijedeni, pa će to biti i Srbija i njezina jugoarmija. Uostalom, hrvatske jedinice nastavljaju slavne tradicije svojih predaka, pa drukčije i ne može biti.

DUBRAVKO GRAKALIĆ

POČETAK HRVATSKOG VOJNOG NAKLADNIŠTVA

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske razvija nakladničku djelatnost. U ovom broju »Hrvatskog vojnika« objavljujemo tekst iz knjige »Psihološka priprema boraca« jednog od prvih izdanja suvremenog hrvatskog vojnog nakladništva.

STRES NA RATIŠTU

Ukatastrofalnim ratnim okolnostima pojmom koji najsazetije opisuje unutrašnje doživljavanje i reagiranje na vanjsku situaciju jest pojam psihološkog stresa. Stres u ratnim uvjetima možemo odrediti kao doživljaj snažne prijetnje osobnom integritetu.

U normalnom životu svi smo doživjeli prijetnje, pritiske ili sukobe koji su u nama izazvali doživljaj frustracije, bijesa, ogorčenja, tjeskobe, straha. U vrlo snažnoj ili/i dugotrajnoj izloženosti pritisku, što ga nismo bili u stanju uspješno ukloniti ili smanjiti, i najstabilniji ljudi osjećaju određene smetnje koje se mogu očitovati na tjelesnom i duševnom planu te u ponašanju kao: glavobolja, nesanica, nemir, tjeskoba, potištenost, apatija, povlačenje, agresivnost i bijes.

Iako mnogi vojnici doživljavaju snažna stresna čuvtva straha i tjeskobe, većina njih uspijeva svladati to stanje vlastitim obrambenim mehanizmima i uz pomoć bližnjih; ali rezultati istraživanja i medicinski podaci s raznimi ratišta govore kako se kod oko 10% boraca razvija toliko ozbiljan stres da ih trajno onesposobljuje za borbu te zahtijeva psihiyatrisko liječenje.

Podaci s bojišta koji su se sustavno počeli prikupljati još tijekom prvoga svjetskog rata govore da su najčešći simptomi »borbene iscrpljenosti«, kako se u vojnoj terminologiji imenuje psihološki stres: umor, preosjetljivost, iznenadno trzanje i uzbudjenost, poremećaji spavanja i noćne more, drhtanje, povlačenje u sebe, potištenost, strahovi i fobije, razdražljivost, napetost. Valja napomenuti kako ranjenici koji su pretrpjeli težu tjelesnu ozljedu često pokazuju manje znakove napetosti i tjeskobe nego neozlijedjeni borci koji su se »slomili« pod psihičkim pritiskom.

Cinitelji koji pridonose simptomima stresa djeluju na više razina:

1. fiziološkoj
2. psihološkoj
3. socijalnoj

Na fiziološkoj razini opća otpornost organizma na stres smanjuje se zbog fizikalnog djelovanja borbe

nih sredstava (zaglušna buka, kompresijski valovi), zbog nedostatka hrane i sna, pojave tjelesnih bolesti, nepovoljnih klimatskih uvjeta. Osim intenziteta tih stresova, važan je činitelj također trajanje izloženosti (dužina boravka na ratištu) te zbirno djelovanje više stresova odjednom.

Na psihološkoj razini psihičkoj iscrpljenosti pridonoši osjećaj tjeskobe i straha (od smrti, ranjavanja ili gubitka bliskih osoba), osjećaj neodredenosti i nesigurnosti zbog nerazumijevanja ili nepoznavanja situacije, potreba ubijanja koje se protivi uvriježenim moralnim vrednotama, osjećaj krivnje zbog smrti suboraca, osobne značajke poput opće emocionalne nestabilnosti i nezrelosti, niskog samopouzdanja, neodlučnosti i negativne slike o sebi.

Istraživanja su pokazala da su najbolje podnijeli ratne napore vojnici iz sredina koje su poticale samopouzdanje i samostalnost, osobe koje su dobro funkcionirale u grupi te pokazivale visok stupanj nutarnje kontrole i tolerancije na novinu i nesigurnost.

Na socijalnoj razini ima više općih činitelja koji djeluju na bolju prilagodenost stresnom stanju.

1. Jasnoća i prihvatljivost ratnih ciljeva, što neposredno djeluje na stupanj motiviranosti za borbu. Vojnici uvjereni u pravednost svoje borbe i životnu važnost pobjede za sebe i svoje bližnje odlučnije se bore, pokazuju više inicijative i domišljenosti, izdržljiviji su i uspješnije se nose s prijetnjom. U našoj situaciji izuzetno je važna upravo činjenica što su vojnici mahom dobrovoljni koji vode obrambeni rat, s jasnim ciljevima obrane vlastitog doma i obitelji.
2. Identifikacija s borbenom jedinicom i zajednički moral (esprit de corps). Bitan činitelj otpornosti na stres jest društvena potpora i zajedništvo, a to se postiže međusobnim prihvaćanjem, zajedničkim pravilima i vrednotama, postavljanjem ciljeva kojima svi članovi grupe teže. Psihički i društveno izolirane osobe najpodložnije su stresu.
3. Kvalitetna vodstva. Povjerenje u sposobnosti i znanje ratnog vode, prihvaćanje i poštivanje ključni su činitelji koji pridonose moralu, uspješnosti i otpornosti boraca na stres.

PSIHOLOŠKA PRIPREMA BORACA

DJELOTVORNI NAČINI UBLAŽIVANJA STRESA

Poznavanje naravi stresa omogućuje nam i pronađenje djeletvornih načina za suočavanje s njim, te svladavanje i uklanjanje njegovih štetnih posljedica.

Uspješno suočavanje sa stresnim stanjem uključuje:

1. racionalno shvaćanje stanja, realistična procjena prijetnji i vlastitih mogućnosti
2. pronađenje odgovarajućih načina za uspostavu kontrole nad stanjem
3. postojanje društvene pomoći (prisutnosti drugih i povjerenja u druge oko sebe).

Načini suočavanja sa stresom, odnosno uspostava kontrole, mogu biti dvojaki:

1. Neposredan način — izravno se nastoji ukloniti prijetnja ili prepreka koja izaziva u nama doživljaj stresa (u nemogućnosti da to učinimo alternativno je ponasanje povlačenje pred prijetnjom dok se ne osposobimo za napad).

2. Posredan način — kada ne možemo uspostaviti kontrolu nad vanjskom situacijom, vrlo je važno uspostaviti nadzor nad vlastitim čuvstvima i doživljavanjem. To postižemo upotrebom tzv. psiholoških obrambenih mehanizama. Smanjujući snagu intenzivnih, ponekad paralizirajućih čuvstava stvaramo mogućnost za novo shvaćanje i racionalnu analizu problema.

Metode svladavanja stresnih doživljaja i njihovih štetnih posljedica:

Jedne su usmjerene prema jačanju otpornosti na stres. One uključuju različite oblike psihološke pripreme na stresno stanje, a to će u kriznoj situaciji

PSIHOLOŠKA POMOĆ U RATU

S

omogućiti uspostavu kontrole nad vanjskim i unutarnjim pritiscima (utvrđivanje fizičke i psihičke spremnosti, podizanje fizičke kondicije, uvježbavanje potrebnih vještina i stjecanja odgovarajućih vojnih spoznaja, upoznavanje s nekim psihološkim zakonitostima i s naravi stresnih doživljaja te oblicima psihološke samopomoći).

Druge su usmjerene prema uklanjanju mogućih izvora stresa iz ratnog okruženja, odnosno poticanju onih činitelja u okruženju koji pridonose smanjenju stresnih doživljaja (smanjenje nesigurnosti jasnim poznavanjem ciljeva, točnom razradom akcija, jasnom podjelom dužnosti, redovitim obaveštavanjem, utvrđenim trajanjem boravka na fronti, osiguravanjem grupne povezanosti i poticanje društvene potpore).

Treće su usmjerene prema uklanjanju štetnih posljedica psihičkog »sloma«. Američka iskustva iz drugoga svjetskog rata, te vietnamskog i koreanskog rata upozorila su na važnost i uspješnost rane intervencije. U tim su se ratnim iskustvima iskristalizirala osnovna načela:

- neposrednost, što ranija detekcija simptoma borbene iscrpljenosti
- blizina, pružanje pomoći borcu što bliže ratnoj zoni
- postavljanje očekivanja skorog oporavka i osposobljavanja za povratak na dužnost

Cetvrte su usmjerene prema predviđanju »odgodnih stresnih reakcija«, koje se mogu očitovati i dugo vremena nakon povratka s bojišta, te pružanju pomoći u toj situaciji. Preventivno možemo djelovati na pripremu obitelji za povratak borca. Poseban je slučaj prihvatanje i rehabilitacija ranjenika i ratnih invalida.

Jedne su usmjerene prema jačanju otpornosti na stres. One uključuju različite oblike psihološke pripreme na stresno stanje, a to će u kriznoj situaciji



MONTAŽSTROJ U AKCIJI

U BOJ! U STROJ! ZA MONTAŽSTROJ!

U prvoj su fazi Borut Šeparović i Montažstroj bili zaokupljeni usporedjivanjem starogrčkih mitova o Prometeju i Filoktetu sa sudbinama sovjetskih ratnih heroja. Priča o Filoktetu gotovo je istovjetna sa sudbinom Kalašnikova — konstruktora koji je stvorio prvu slavensku strojnicu što je u prvim danima oslobođilačkog rata u Hrvatskoj postala simbolom srčane borbe protiv tehnički nadmoćnog neprijatelja. Montažstroj je najizravnije vezan za izrazito profiliran subpokret Bad Blue Boysa koji su protivničku ruralnu ikonografiju rata zamjenili zaokruženim i prepoznatljivim imageom urednih dječaka koji čitaju stripove, gledaju Lynch-a i slušaju rock.

U svom prvom manifestu u doba dok se HAŠK Gradiški još zvao Dinamo, Montažstroj je svoje bavljenje kazalištem nazvao teatralizacijom nogometne kulture, a u završnoj sceni rap-opere ime slavenskog junaka Dinama, pukovnika, postaje ime gradskog staciona.

Predstavljajući novi hrvatski image dosta je svih europskih standarda i dovoljno lokalno izvoran. Montažstroj u okviru Zagrebačkog kazališta mladih priprema novi spot i predstavu »From Moscow to San Francisco, Everybody goes to disco. Why not Me?« prema drami »Kvartet« Heinera Müllera, u kojoj muško-ženski parovi komuniciraju u atomskom skloništu. Dok cijeli svijet ide u disk, momci i cure u Hrvatskoj bave se ratom. Shvaćajući kazalište kao totalno dizajniranu umjetnost, projektom (izložbom) performanceom »HOP & RAS«, posvećenom Vukovaru i Dubrovniku, Montažstroj je završio s pripremama, godina slobode u novoj Hrvatskoj morala bi biti godina njihova proboja u svijet.

IVICA BULJAN



BORUT ŠEPAROVIĆ — ideolog i konstruktor »MONTAŽSTROJA«

Tri minute u prestižnim vijestima MTV-a Steeve Blamea i Sonye Soul magična su mjera kojom se iz provincialne anonimnosti stječu svi predviđeni za pojavljivanje na top-listama i glazbenim magazinima. MTV zasad samo bilježi bizarnostis područja bivšeg komunističkog imperija što ga prosječno oko zapadnoeuropeiskog potrošača gledatelja još teško razaznaje i kao spoj različitosti. Pravo na vrijest dobili su tako Laibach u doba slovenskog rata, litvanski avantgardni modni kreatori i hrvatska kazališna skupina Montažstroj. Zanimljivo je da se Hrvatska u ovom bloku predstavila kazalištem jer teatar u nas doista nije reprezentativna umjetnost po bliskošći modernim svjetskim strujanjima, već konzervativna mješavina nacionalnog romantizma, izvitoperene imitacije gradiškog kazališta i tek kada suvremenih postojanja trendova.

Iako izvorno kazališna družina, Montažstroj je svoje najbolje izdanje pokazao u obliku videospota »Croatia is in Flames«. Ovaj rad je opisan kao »gotovo ritualan ples, suludo mahnitanje kamere po klaustrofobičnom betonskom pejzažu koji nalikuje na ispraznjeno sklonište«, a to je sve zajedno bilo ispisivanje za hvalje videoradovima Anne

Therese de Keersmaker i Wima Vandekeybusa. Betonski pejzaž doslovna je metafora, spot je snimljen u labirintima zagrebačkog tunela Grič, najvećeg gradskog skloništa u vrijeme zračnih uzbuna. Pojava dječaka koji plešu u teškim, glomaznim cokulama i sudaraju se sa zidovima, euronsku publiku podsjeća na pravu eksploziju plesa na nizozemskoj alternativnoj sceni sredinom osamdesetih godina koju je kritika u trendovskim časopisima nazvala »veselom plesnom geometrijom«.

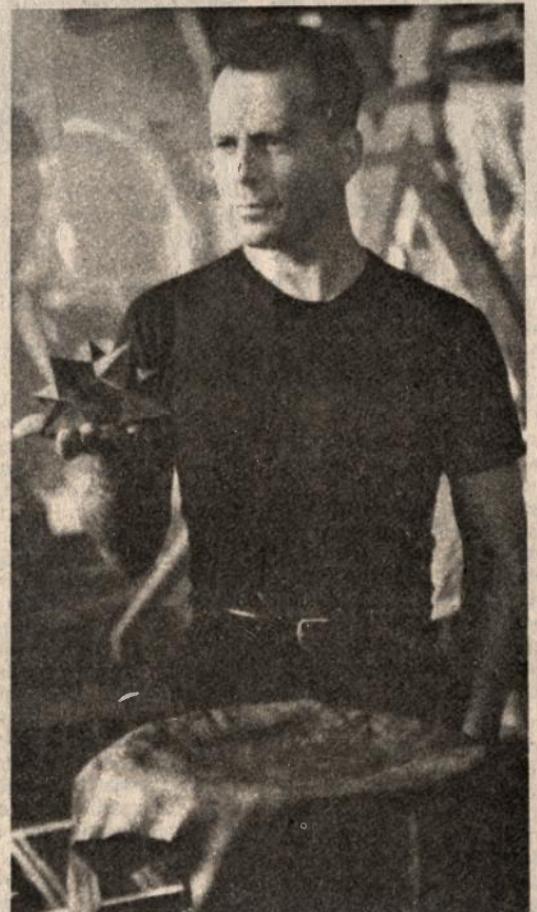
Zbog različitih utjecaja suvremeno je kazalište iz hipievske ere protesta i heleninga prošlo kroz razdoblje pročišćenja u sedamdesetim godinama, a one su na alternativnoj sceni označene pojmom »camp«, smjera koji je kič ustoličio kao temelj u umjetnosti, koji je šezdesetosmašku političku angažiranost zamijenio veselim i bezbržnim pogledom na svijet. Camp u pretvaranju kazališta u poslovno-profitnu kategoriju, osamdesetih godina treba zahvaliti za novu pojavu teatar na videu i filmu. Tradicionalna kazališna predstava dostupna je uglavnom manjem broju elitne publike, dok videofilm distribucijom i TV-satelitima obilazi cijeli svijet, popularizirajući prvi medij. Zbog naravi videa logično

BRUCE, SNIMAJ MUŠKI!

Svi hrvatski vojnici i ostali branitelji Lijepo Naše koji vide na propagandnom plakatu za film »Hudson Hawk« Brucea Willisa kako se strmoglavljuje na nekom užetu, u najboljoj Tarzanovoj maniri, pritom i očekujući razonodu na razini filma »Umri muški«, grdno se varaju. »Hudson Hawk« je prava propast visokobudžetne holivudske proizvodnje, film koji zorno pokazuje do kojih granica mogu ići sulude zamisli umišljenih glumaca. Jer, utrošiti šezdeset milijuna dolara (koliko je to samo oružja?) na film koji izgleda poput sna frustriranog tinejdžera zaista je grijeh.

Da to nije mišljenje samo potpisnika ovoga članka svjedoče i kritike američkih filmskih pisaca, kao i posjet publike. Film je proglašen promasajem godine u SAD, a mogli bismo ga bez imalo grižnje savjesti proglašiti takvim u Hrvatskoj, jer na repertoaru ove godine nismo imali nikakve epopeje iz NOB-a niti stupidne srpske komedije. Doduše, gledajući najavu za film, pomislili smo da je riječ o dobroj zabavi s iznimno atraktivnim glumcem kao što je Bruce Willis. Nažalost, cijeli film izgleda poput najave – eksplozivan, bučan i nepovezan. Ni uz najbolju volju nije baš jasno tko tu koga, odnosno, tko je tu lud, a tko zbumen.

Fabula filma, najgrublje uzevši, i nije toliko loša. Leonardo da Vinci izmislio je stroj koji olovo pretvara u zlato. To je napravio s pomoću kristala sastavljenog od tri dijela. Taj postupak ostaje tajna koju nekoliko stotina godina kasnije žeće otkriti supružnici Mayflower koji se tijekom filma krevelje i živciraju gledateljstvo. Angažiraju Hudsona Hawka da nabavi ta tri dijela, a to ovome liku i uspijeva. Ali, kad treba pretvoriti olovo u zlato, lukavi Hudson (Willis)



Utrošiti šezdeset milijuna dolara (koliko je to samo oružja?) na film koji izgleda poput sna frustriranog tinejdžera, zaista je grijeh



umjesto jednog dijela kristala podmeće neko bezvrijedno zrcalo i sve odlazi k vragu, na dobrobit čovječanstva. Da je takvu fabulu znao uredno napisati Bruce Willis, odnosno njegov kompanjon Robert Kraft, odnosno službeni scenaristi Steven E. de Souza i Daniel Waters, možda bi nešto i ispalio. Ovakvo, nakon čak osamdeset (brojkom: 80!) verzija scenarija u deset godina, dobili smo film prema kojem su raznorazni hongkonški »Zeleni Obadi« ili »Vatreni Zmajevi« remek-djela. Štoviše, film Jackiea Chana »Božji oklop« kojeg je dobar dio sniman u Zagrebu, ima gotovo istu priču. Glavnim junacima valja oteti pet dijelova Božjeg oklopa, odnosno, borbenog kompleta koji su nosili križari. Film je zabavan, duhovit i bez velikih ciljeva; dakle, što smo željeli vidjeti, to smo i dobili.

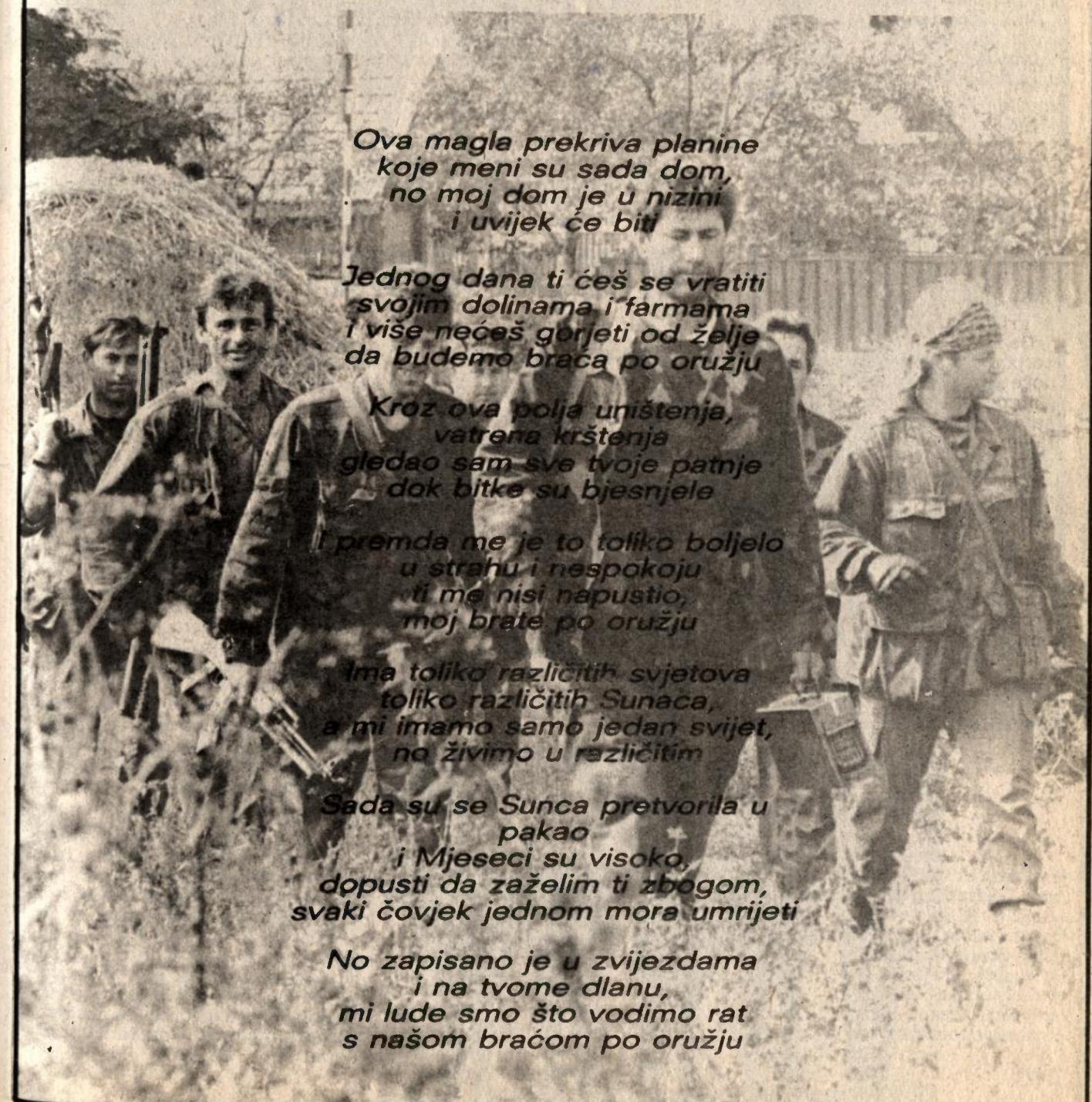
A u »Hudsonu Hawku« željeli smo vidjeli Brucea Willisa kakvog pamtimmo iz filma »Umri muški« i »Slučajnih partnera«. Andie MacDowell kakvu znamo iz ostvarenja »Seks, laži i video« te iz »Zelene karte«, redatelja Michaela Lehmana prvenac kojeg je izvrstan (riječ je o crnoj tinejdžerskoj komediji »Heathers«) itd. Umjesto toga, dobili smo nesuvršao film u čiji scenarij je umiješana CIA, koju, na njegovu veliku žalost, predvodi James Coburn, Vatikan i još mnogo tajnih službi koje je teško povezati bilo s čime. Čudi me kako negdje nije iskršnuo i KOS koji bi stao na put neustrašivoj Hudsonu Hawku.

No, na putu mu je stala zdrava pamet, tako da je film doživio golem fijasko, unatoč izjavi Brucea Willisa da je riječ o najboljem ostvarenju što ga je dosad napravio. Dakle, posve je pouzdano da neće biti »Hudsona Hawk 2«, a mi možemo poručiti Bruceu Willisu: »Snimaj muški!«

BOJAN MUŠČET

BROTHERS IN ARMS (BRAĆA PO ORUŽJU)

(Mark Knopfler)



*Ova magla prekriva planine
koje meni su sada dom,
no moj dom je u nizini
i uvijek će biti*

*Jednog dana ti ćeš se vratiti
svojim dolinama i farmama
i više nećeš gorjeti od želje
da budemo braća po oružju*

*Kroz ova polja uništenja,
vatrena krštenja
gleđao sam sve tvoje patnje
dok bitke su bjesnjele*

*I premda me je to toliko boljelo
u strahu i nespakaju
ti me nisi napustio,
moj brate po oružju*

*Ima toliko različitih svjetova
tolikо različitih Sunaca,
a mi imamo samo jedan svijet,
no živimo u različitim*

*Sada su se Sunca pretvorila u
pakao
i Mjeseci su visoko,
dopusti da zaželim ti zbogom,
svaki čovjek jednom mora umrijeti*

*No zapisano je u zvjezdama
i na tvome dlanu,
mi lude smo što vodimo rat
s našom braćom po oružju*

TOP LISTA

Nakon što je Tomislav Ivčić probio glazbeni led svojim vapajem za prestankom rata u Hrvatskoj, uslijedili su novi pokušaji naših estradnih djeplatnika da pjesmom pokušaju izraziti svoj prosvjed protiv ovog okrutnog rata. Prvi put je hrvatska glazbena scena sjednila sve svoje članove. Svakodnevno su se na radiju i televiziji počele vrtjeti domoljubne pjesme.

Iz mnoštva smo izdvojili nekoliko najpopularnijih pjesama. Želja nam je da uz vašu pomoć, odnosno prema vašim glasovima, sačinimo top-listu.

Prema sljedećim prijedlozima glasujte za jedan od ovih naslova:

1. OSLOBODI NAS SLOBE
2. ĆEDO GO HOME
3. SJETI SE VUKOVARA
4. OSIJEK ROCK
5. AVE MARIJA
6. RUŽA HRVATSKA
7. DINO + GIBONNI
8. DOSTA JE RATA
9. STOP THE WAR
10. HRVATINE
11. YO FOR CROATIA

Svoje glasove (ili prijedlog za neku pjesmu koja vam se sviđa, a koju smo ispuštili) šaljite na adresu uredništva:

HRVATSKI VOJNIK

(za top-listu)

Gajeva 30

41.000 ZAGREB



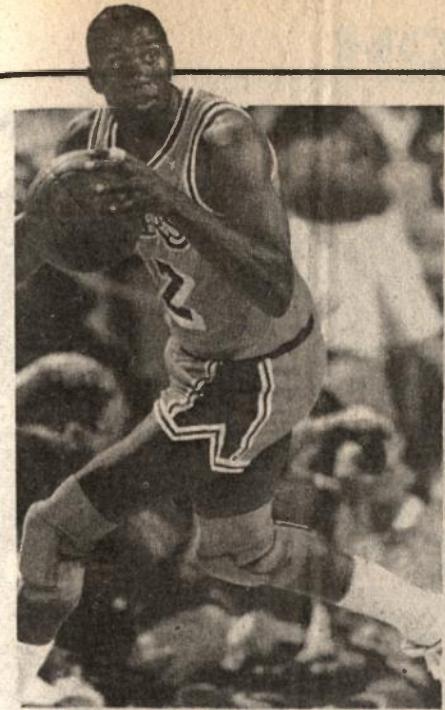
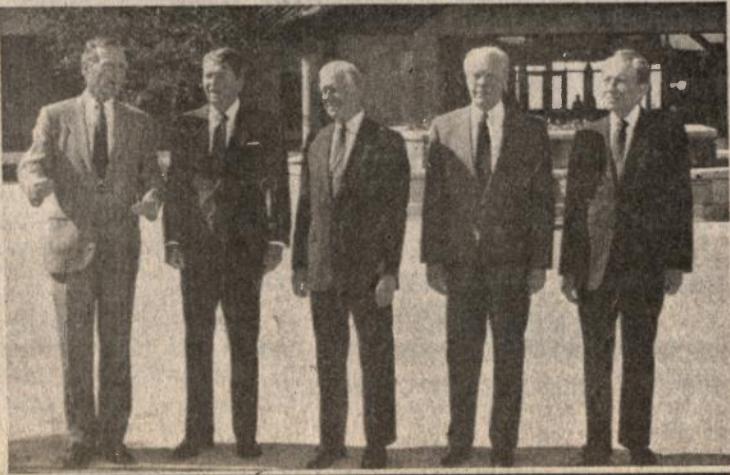
DAMSKI SUSRET NA VRHU

Za posljednjih trideset godina ZSAD su promijenile sedam predsjednika. Posljednja petorica sastala su se u Simi Valleyu, u Kaliforniji, na obznani Ronald Reagan kao voditelje nove Predsjedničke knjižnice. Bio je to pomalo neformalan skup u kojem su biviši prvi ljudi Amerike i sadašnji njezin predsjednik oživljavali sjećanja na dane svojih predsjednikovanja, dok je Bush iznosio najnovije dojmove s »najvišeg prozora« Bijele kuće. No, prave mete medija, koji su zdušno, u velikom američkom stilu, izvještavali s mjesta dogadaja, bile su supruge predsjednikova kojima se pridružila i lady Bird, udovica pokojnog pred-

sjednika Johnsona. Dame su iskoristile vrijeme svog jedinstvenog susreta čavriličajući uz objed i šećući ulicama kalifornijskog gradića. Novinari su uspjeli zabilježiti i medusobno nadmetanje gospoda. Svaka je od njih, naime, dobila na raspolaganje nekoliko minuta kako bi ispričala vodećim američkim novinskim i televizijskim kućama čime se trenutno bavi. Sve su, naravno, prije svega isticale svoj udio u humanitarnom radu, uvođenju brojnih zaklada za pomoć bolesnicima, nemoćima i siromašnima, a usput bi spominjale i izdavanje vlastitih memoara, briigu o kućanstvu i obitelji... U trenutku kad je jedan od novinara upitao koliki je utjecaj predsjedničke žene na kreiranje unutarnje i vanjske politike, svih je šest gospoda počelo odgovarati u isti tren.

Novinar je uočivši njihovu energičnost i gorljivost slegnuo ravnima i sâm ustvrdio: »Velik!« To je izazvalo nelagodu kod dama i potaknulo žamor među medijskim djeplatnicima. Uznemirenost se zadržala do kraja susreta i »predsjednikovice« su s nestripljenjem iščekivale trenutak kad će se rasterećene, na udobnom sjedalu vlastite limuzine, sa suprugom, tjelohraniteljima i vozačem uputiti domu.

S. C.



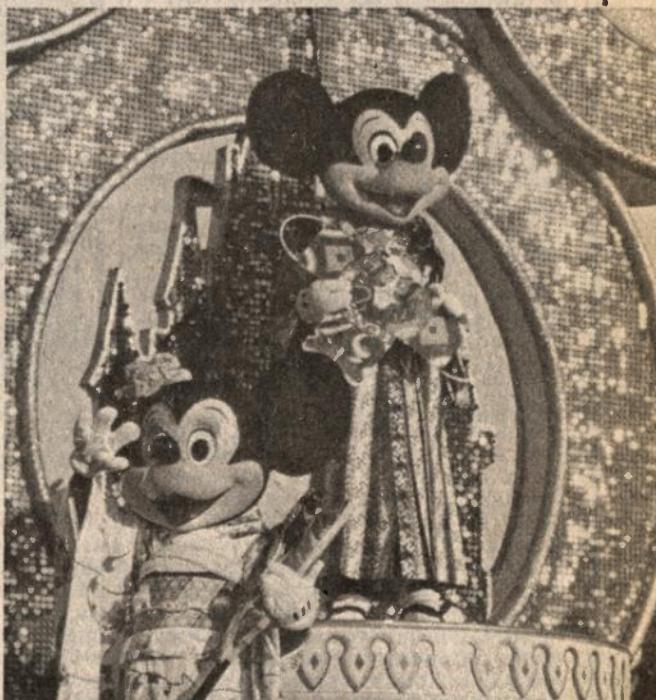
TA AMERIKA!

Kako Europa sve više poprima opipljive obrise duhovnog i materijalnog sjedinjenja, a čiji će vrlo brzo, nadajmo se, ravnopravni čimbenik postati i naša napaćena domovina, Amerika postaje sve bješnja. Iako izrijekom već godinama podupire inicijativu za sjedinjenju Europe, svakom je jasno da želi upravo suprotno. Svjesna iznimne snage udruženog europskog kapitala i duha kojemu se oduvijek divila, uzdišući nad ljepotom božjih i svjetovnih zdanja, remek-djela likovnih umjetnosti, književnosti i glazbe, Amerika se naglo okrenula sama sebi. Lincoln, Washington i Roosevelt citirani su više nego ikad; Pontiac i Ford su istisnuli Mercedes i BMW s američkih cesta; najčešći posjetitelji Disneylanda — podjetinjene verzije Amerike kao zemlje čuda i blagostanja — najpoznatija su imena svjetske politike i show-bussinessa...

Kad je prije izvjesnog vremena najveća današnja košarkaška zvijezda Magic Johnson izjavio da boluje od AIDS-a, svijet je ostao zaprepašten. Nakon što je bolest odnijela stotine tisuća života, postalo je jasno da se isticanje tzv. »rizičnih« grupa (narkoman, hemofiličara, homoseksualaca, prostitutki) dovodi u pitanje i da bi se taj uski krug osoba koje obolijevaju mogao samo proglašiti najčešćim, ali ne i jediničnim žrtvama. Sredstva priopćavanja dugu su sporadično donosila priloge o opakoj bolesti, i nažalost, tek kad su bogati i slavni počeli obolijevati, AIDS nanovo postaje »vruća« tema.

Kod Johnsona je AIDS tek u početnoj fazi, pa je poznati košarkaš nakon svoje preuranjene odluke da se više neće baviti sportom, izjavio kako želi braniti boje svoje domovine na Olimpijadi u Barceloni sljedeće godine. Odluku će o tomu donijeti međunarodni liječnički konzilij. Čini se, ipak, da su Johnsonovi izgledi da zaigra minimalni. Naime, nedavno je jedan ugledni talijanski liječnik izjavio kako se jedan od njegovih pacijenata zarazio dodirom u igri za vrijeme sezonske košarkaške utakmice u prvoj ligi. Tako su granice moguće zaraze prenesene i na sportski teren.

Spomenuti je liječnik poručio Johnsonu da svoje »čudotvorne« prste može daleko korisnije upotrijebiti financirajući nova istraživanja za što brži iznalažak lijeka i pomažući onima koji nemaju sredstava za vlastite visoke troškove liječenja.



rezultat glasovanja čitatelja. Čini se da najviše izgleda da zaigraju u novoj verziji filmskog klasičnika imaju »zgodna žena« Julia Roberts kao Scarlett O'Hara i Harrison Ford kao Rhett Butler.

Europski, pak, filmaši gledaju na taj odabir s dozom ironije i upozora-

vaju kako će ovo dvoje teško nadmašiti glumcu Vivian Leigh i Clarku Gableu. Predlažu Americi jednu Isabelle Adjani ili Isabelle Huppert i Alaina Delona ili Jerymya Ironsa... Američani, naravno, neće ni čuti...

S. C.

ROCK ZA HRVATSKU

Beskrajno prljav i beskrajno besmislen rat već mjesecima stanuje u svima nama. Slike razrušenih gradova, spaljenih domova, ustrašenih očiju progname djece, mnoštvo najtežih i posve oprečnih emocija već mjesecima čine našu jedinu stvarnost. I Jasno, bilo je samo pitanje vremena kada će i hrvatski rockeri toj stvarnosti reći u lice što o njoj misle, kada će svoje najjače oružje — električne gitare — udružiti u obrani svoje domovine. Za razliku od majstora onih najlakših tonova, tzv. zabavnjaka (kako to u ovim trenucima gordo zvuči!) koji su, počevši s pjesmom Tomislava Ivčića »Stop The War In Croatia«, saželi sve ratne strahote u pjesme nevjere, tuge i suočavanja, hrvatski su rockeri bili znatno žešći. U skladu s poetikom glazbenoga žanra u koji se zaklinju, a on kao što se zna vrlo visoko rangira pojmove pobune, bijesa i pobjede, hrvatski su rockeri posljednjih mjeseci »izletjeli« s tvrdim, žestokim, nabrušenim domoljubnim pjesmama, temeljenim na rasljenoj paljbi »Gibson« ili »Fender«. Onenajbolje među njima skupljene su na albumu »Rock za Hrvatsku«, što ga je nedavno objavila diskografska kuća »Croatia Records«.

Ovaj je album zapravo prvi zbornik domoljubnoga roka u hrvatskoj glazbi. Jer, kao što se zna, domaći su se rockeri prijašnjih godina uglavnom ograničavali na ljubavnu tematiku, na tematiku koja je, sasvim normalno u vrijeme mira, zauzimala ponajveći dio naše stvarnosti. Angažiranih socijalnih pjesama bilo je tu i tamo (ponajviše u hrvatskih pankera, početkom osamdesetih), ali domoljubnih — nigdje! Tome je svakako razlog nepristajanje na izlazane sovjetske kanone, koji su u to doba bili zadani okvir za dopuštene količine ljubavi prema domovini, koja je jedino i isključivo morala biti Jugoslavija. Pjesme tipa »Računajte na nas« bile su velikodusno prepustene Đordu Balaševiću i Boru Đorđeviću, koji bi sada najradije progutali stihove što su ih prije desetak i više godina u iskrenu zanosu napisali i u podjednakom zanosu pjevali. Jednostavno rečeno, pjesme takve vrste bile su znak »slizanosti« s aktualnim režimom, a rock, po svojoj definiciji, po svom utemeljenju, oduvijek je bio oporba, i pisanje hvalospjeva ovoga tipa unutar granica ovoga žanra nije moglo naići na plodno tlo. Uostalom, u vrijeme demokratskih izbora u Hrvatskoj, sjećamo se, bili smo zaplijesnuti novokomponiranim domoljubnim pjesmama više nego sumnjiće kvalitete, no rockeri su i ovdje ostali postrani. No, kada se budu svodili računi iz toga doba, najlepša tadašnja hrvatska pjesma bit će »Mojoj majci« i

DAVOR GOBAC SA
SVOJIM
»PSIHOMODOVCIMA«
RODOČELNIK JE
HRVATSKOG RATNOG
ROCK 'N' ROLLA



PSIHOMODO POP PARNI VALJAK
MONTAŽ STVJ FANTOMI JURA STUBLIĆ
NOVAK & KOPOLA SANDI BOA DRAMA
BELAN, DVORNIK, GIBONNI, BAN & CO.

više nego tipičnih rockeri iz »Priljavog kazališta«. Jasenko Hura je zapravo iznimno vješt povezao osobno i nacionalno, smrt majke za njega je značila istodobno i gubitak dijela vlastite nacionalne potke, gubitak dijela vlastite hrvatske duše. Kao što se zna, Jasenko se Hura, nakon pjesme »Mojoj majci«, nije priklonio pisanju hrvatskih prirodnica, po načelu »minimum inspiracije, a maksimum zarade«. Od istog načela glavu su okretali i ostali hrvatski rockeri. No sada, kada je Hrvatska u pitanju, kada je u borbi na život i smrt, naprosto je grijeh — šutjeti! I rockeri ne šute! Nadahnute nije potrebno zavati! To ponajbolje pokazuje album »Rock za Hrvatsku«. Na njemu je okupljena odista elita hrvatskoga roka, od onih najstarijih, gotovo legendarnih izvođača (»Parni valjak«, Jura Stubić, »Boa«) do onih mlađih, tek afirmiranih (»Psihomodo pop«, Dino Dvornik i »Plavi Split«) i onih najmladih (»Montažstroj«) koje je ovaj nesretni rat doveo u položaj da iskažu sve svoje kreativne mogućnosti. Svi su oni zadržali

N. K.

PSIHOMODO POP MAXI SINGLE ZA GARDISTE



A1 HRVATSKA MORA PBIJEDIT!
A2 POBJEDA
B1 VICTORY
B2 CROATIA & FREEDOM

CROATIA RECORDS

45

okvire vlastitih stilova, svatko je nastavio tamo gdje je u mirnodopsko vrijeme stao, ali sve ih povezuje veliki zadnički nazivnik — ljubav prema domovini. Stoga je album »Rock za Hrvatsku« ratna projekcija stilskog pluralizma hrvatskog roka, od zdravorokerškog »Parnog valjka«, preko elegantna akademizma »Boe«, žestoka panka »Psihomodo popa«, ništa manje oznojena fanka »Plavog Splita« sve do posvenovih, intrigantnih, još posve neformiranih, glazbenih konceptacija »Montažstroja«. Taj je pluralizam, i za rata neponućen, junaštvo da će Hrvatska, kad jednom zasja Mir, bez ikakve sumnje biti rokerska velesila u ovom dijelu Europe.

Momci iz »Psihomodo popa« odlučili su se, uz sudjelovanje na projektu »Rock za Hrvatsku«, i na vlastiti maksisngl, čiji je prihod namijenjen gardistima na prvim linijama obrane naše domovine. Na ploči se nalaze dvije verzije pjesme »Hrvatska mora pobjediti«, hrvatska i engleska. Davor Gobac i njegova ekipa osmisili su pjesmu koja će na naše vojnike djelovati kao dodatna vitaminska injekcija, a neprijatelju će od nje zaklecati koljena. Gitare prašće — sve u šesnaest — kao mitraljezi, bubreževi razvaljuju poput višecijevnog raketnog bacaca, a na sve se to logično nadovezuje ponavljanje gotovo ratničkog poklica: »Za slobodu!« Nema nikakve sumnje da će i engleska verzija ove pjesme izazvati dosta bure. I to, nadam se, u zapadnoj Europi. Jer, već kruži priča da ćemo je u najskorije vrijeme gledati i slušati u redovitom programu sveeuropske glazbene postaje »MTV«. Bilo bi lijepo kada bi barem svaki deseti od dvadeset i pet milijuna gledatelja »MTV-a« u Europi naučio napamet glavni stih ove pjesme: Croatia Must Be Free!

HOROSKOP '92



OVAN
(20. III — 20. IV)

Poslovi koji vam donose prednosti snažno su prisutni u prvom kvartalu nove godine. Sve to ojačano je voljom koju ćete imati u zavidnim količinama te ćete njome moći postići ono za što je drugima potrebno mnogo više. Proljetni i ljetni mjeseci potpuno će vas zadovoljiti, a rezultati se kreću od vrlo dobrih do izvanrednih. Početkom jeseni imat ćete snažnu potrebu da nešto mijenjate i necete imati mira dok to ne provedete. Kako se godina bude bližila kraju, rast će i vaše mogućnosti za dobru zaradu, osobito u prosincu, kad ćete se i sami iznenaditi koliko ćete zaraditi.



BIK
(20. IV — 21. V)

Početak godine donosi vam smirivanje općeg stanja. Time će vam se otvoriti mogućnosti za sigurno koraćanje naprijed. U veljači i ožujku javljaju se situacije koje objećavaju, a u svibnju ćete doći ono što se prethodno rađalo. Lipanj, srpanj i kolovoz posvetite ljudima koji vas okružuju jer će vam pomoći da postigneš nešto izuzetno važno. Drugi dio godine gotovo je čitav posvećen poslovima koji su usko vezani s materijalnom probicima i dobitcima. No, oni vas mogu na duže vrijeme odvuci od kuće i obitelji. U studenom i prosincu ćete vijest koja će bitno promijeniti jedan vaš čvrsto ukorijenjen stav.



BLIZANCI
(21. V — 21. VI)

Prvi mjeseci sljedeće godine pod zaštitom su vanjskih okolnosti tako da će vam gotovo sve polaziti za rukom. Odredenu ulogu u svemu tomu igra i jedna bliska osoba čije biste savjete trebali poslušati. Nakon toga dolaze ljetni mjeseci puni ugodnih događaja, nebrojenih susreta i korisnih kontakata. Jesensko razdoblje dočekat će te kao olakšanje i predah od svega što vam se dogodalo. Od početka studenoga pa do kraja prosinca radit će stalno i naporno, ali će ishod opravdati napore. Zarade će biti izuzetno povoljne, a ponekad ćete dobivati i vrijedne darove.



RAK
(21. VI — 23. VII)

Nova će godina početi s okolnostima kojima ćete nadmoćno vladati. Ožujak je bez novosti, osim jednoga emotivnog susreta koji će vas zaokupiti. U svibnju, jedan uspjeh će vam donijeti velike prednosti. Od sredine lipnja pa do druge polovice kolovoza uspijevat će vam sve cega se prihvate. To su upravo supermjeseći s isto takvim posljedicama. Prve jesenske mjeseca posvetite popravljanju materijalnog stanja. Listopad i studeni su mnogo objećavaju, a prosinac je mjesec u kojem će vam se ispuniti baš sve što se najavljava u prethodna dva mjeseca. Kraj godine dočekat će te zadovoljni i u društvu osoba koje ste u tijeku godine rijetko vidali.



LAV
(23. VII — 23. VIII)

Siječanj, veljača i djelomično ožujak bit će ugodni i zadovoljstvom ispunjeni mjeseci. Tijekom proljeća bit će neprestano okruženi osobama koje će vam izlaziti ususret i pomagati da ostvarite svoje želje. Tako će biti do početka srpnja, a dalje ćete moći sami. Okolnosti će vam biti izrazito naklonjene. Prvi dana rujna doći će do pada aktivnosti, što će potrajati cijeli mjesec. Nakon toga ponovo vas čeka uzlet, koji svoj zemlji dostiže sredinom listopada. U razdoblju od druge polovice studenoga pa do kraja godine dobro ćete zaraditi i stvoriti izuzetno dobru podlogu za dalje.



DJEVICA
(23. VIII — 23. IX)

Ono što će vam se dogadati — dobit će ugodni i zadovoljstvom ispunjeni mjeseci. Tijekom proljeća bit će neprestano okruženi osobama koje će vam izlaziti ususret i pomagati da ostvarite svoje želje. Tako će biti do početka srpnja, a dalje ćete moći sami. Okolnosti će vam biti izrazito naklonjene. Prvi dana rujna doći će do pada aktivnosti, što će potrajati cijeli mjesec. Nakon toga ponovo vas čeka uzlet, koji svoj zemlji dostiže sredinom listopada. U razdoblju od druge polovice studenoga pa do kraja godine dobro ćete zaraditi i stvoriti izuzetno dobru podlogu za dalje.



VAGA
(23. IX — 23. X)

Već u siječnju prilično lako riješit će se jedne krunpe obveze. U veljači, travnju i sredinom svibnja te u jesenskim mjesecima, sve cega se prihvate odmah će vam uspjeti. To vrijedi i za materijalnu stranu, što će vam dopustiti opuštenje ponasanja i signifikantne kretanje. Ljeto vam donosi prilike da se pokaze i dokaže na emotivnom planu, a od konca listopada i u prvoj polovici studenoga dogadaji se odvijaju sporije nego prije. U prosincu, doživjet ćete nekoliko izuzetno ugodnih iznenadenja, iz kojih ćete izvuci ono što je najbolje i najpraktičnije. Zdravje će vas služiti iako se povremeno javljaju teškoće, koje ćete premostiti.



STRIJELAC
(22. XI — 22. XII)

Najveće novosti, pomaci i uspjesi tijekom cijele godine očekuju vas na profesionalnom planu. Javljaju se već krajem siječnja, pa tijekom veljače, ožujka, te koncem listopada, cijelog studenog i prosinca. U tim razdobljima bit će izuzetno poduzetni, puni ideja, koje ćete s lakoćom ostvariti. Ljeto je mirno, gotovo onako na kakvo ste navikli. Družit ćete se s malim brojem ljudi, ali nekoliko susreta pružit će vam ugodu i opuštanje. Jesen je djelomično vaše vrijeme, a zima i njezini mjeseci bit će to potpuno. S novcem tijekom cijele godine neće biti većih teškoća.



JARAC
(22. XII — 20. I)

Zvjezdani utjecaji tijekom cijele godine općenito su vam naklonjeni. To ćete posebno osjećati od početka studenoga, kada će vam se javiti nečeta da se posebno osjećate i naprežete. Lipanj je dobar mjesec, a srpanj i kolovoz osobito su pogodni za neobičnu, ali izuzetno ugodna druženja. Novac vam neće nedostajati, iako će na tom planu biti i padova. U studenom i prosincu obratite pozornost na partnera, jer će mu se dogadati nešto u čemu će trebati vašu pomoć. Pokažete li se »pravima«, bit će vam uspješno nagrađeni.



VODENJAK
(20. I — 19. II)

Nema zapreka koje bi vam ozbiljno mogle zaustaviti na putu kojim se krećete. Nakon prvog mjeseca nove godine, koji je zatijesio bez osobitih događaja, nastupa dugo razdoblje u kojem ćete ostvariti sve što želite. To razdoblje počinje negdje od početka veljače i traje do konca travnja. Svibanj, srpanj i djelomično lipanj relativno su mirna razdoblja, u kojima ima uobičajenih poteza, predvidljivih uspjeha i ugodnih trenutaka. Kolovoz ćete posvetiti sebi i uskom krugu ljudi koji vas okružuju, a rujan i listopad najava su budućih uspjeha. Oni dolaze sa studenim, pa ćete u prosinac ući s lovorkama. U tom vremenu će vam se javiti nečeta da se posvetite pozornost na partnera, jer će mu se dogadati nešto u čemu će trebati vašu pomoć. Pokažete li se »pravima«, bit će vam uspješno nagrađeni.



RIBE
(19. II — 20. III)

Mnogo toga što niste uspjeli ostvariti u prošloj godini, uspjeti ćete u ovom. Ne samo da će vam rezultati zadovoljiti, nego ćete se na materijalnoj razini dobiti ono što vam je nedostajalo. Imat ćete izuzetnih prednosti od sredine veljače do sredine travnja. Tek od lipnja javljaju se nove prilike, nagrađeno povoljne, ali na emotivnom planu. One traju cijeli srpanj, kolovoz i gotovo do kraja rujna. Tada će vam svaka osoba biti sklonija, ispuniti će vam se i najintimnije želje. Listopad i studeni donose vam materijalne prilike, makar ne uvijek onakve kakve prihvate. No, to ćete nadoknaditi u prosincu, kad ćete doživjeti nešto što ćete pamti i kad godina prode.

AUTOR: BORIS BERLAN	GRAD U JUZNOM KOREJI	POGOĐA NA SREĆU, OPKLADA	PLACENE ZENE KOJE OPKLJUJU POKUJNUKA	DJELO-MICNA SLJEPACA ZA BOJE	LJEKOVITA BILJKA IZ POR-OSTRO-LISTA	RUCNIK, UBRUS	KRIZANAC MAGARCA I KOBILE	NAPISALA "STRAH OD LETENJA"	RECITA-TORSKA PRIREDBA	ITRU	CHARLES BRONSON	ENGLESKI SKLADA-TELI FILM, GLAZBE, FRANCIS	U KOSOM SMJERU, UKOSO	TAL. SOPRANI-STICA, MIRELLA	PRISTASE TALIJAN-SKE VLASTI U DALMACIJI		
AMERICKI FILMSKI GLUMAC ("MLADI LAVOV")																	
UREĐAJI, POSTRO-JENJA										LUKA U IRAKU							
VRSTA CRTANIH ZAGONE-TAKA										POKRAJINA (TURC.)							
VRSTA PUŠNICE FIGURE											PRITOK ONJESTRA BAVI SE ANIMA-CIJOM						
RUGOBA, NAGRDA											OSOBNA ZAMJENICA MJERAC JAKOSTI OCTA						
 DIO TJEDNA								MUSKO IME (ATANAS) SKLADA-TELJ ZECCHI									
SUZAMA NE VJERUJE							ZENA KOJA SE KAJE										
STAR MACAK							UPALA NOSA										
KISIK								KRATKI VOJNICI KAPUTI TJERALAC									
SLAVONSKA POŽEGA									OKORJELI LOPOV PROGLA-SITI KRIVIM								
NEKDASNU GRANICNU PODRUČJU										MUSKO IME GLAS ZVUJERI							
OSMANI-JIVATI											ANCONA ISLAMSKA VJERSKA OPCINA						
"ASSISTANT STATION MASTER"																	
 PURGATIV							ZEMLJA ILIRA LISTIC TOMBOL (PO TAL.)										
PRISTASE RASIZMA																	
SURLE							CAPINAS PRIVATNI ŽIVOT, TAJNOST (LAT.)										
REDATELJ KUROSAWA								VRSTA LOPOCA									
NAJBLIJE RODAĆNJE								IMITSKI KRALJ U EHALUI									
ITALIJA								CUVAR LIVADE									
NAMETNI-CINA PTICAMA								KOSAR-KASICA DŽEBO									
BASCA																	
TRGOVCI SVILOM																	
TURSKA																	
 PRISTASE ANIMIZMA																	
'AMPER'																	
ITALINA ODMILA							PRISTASE FRANCUSKE "POLITIKE CEKANJA"										



— MISTER CUELLAR, NAJPRIJE KAJGANE ONDA EVENTUALNO GAŠENJE!...

STRELJANA



DOMAGOJEVI STRIJELCI

041/426-910

